

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

BANKACILIK VE SİGORTACILIK ANABİLİM DALI

**KATILIM BANKACILIĞI FON KULLANDIRMA YÖNTEMLERİ VE
TÜRKİYE'DE KATILIM BANKACILIĞI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Göktuğ Fırat COŞKUN

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Mert TÜRK

TOKAT - 2025

ETİK SÖZLEŞME

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Mehmet Mert TÜRK danışmanlığında hazırlamış olduğum “Katılım Bankacılığı Fon Kullandırma Yöntemleri ve Türkiye’de Katılım Bankacılığı” adlı Yüksek Lisans tezinin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

.../.../...

Tez Yazarı (Göktuğ Fırat COŞKUN)

JÜRİ KABUL VE ONAY

(Adınızı Soyadınızı Koyu Karakterde Yazınız) tarafından hazırlanan “Tez Konunuzu Buraya Koyu Karakterde Her Kelimenin İlk Harfi Büyük Olacak Şekilde Küçük Harflerle Yazınız” adlı tez çalışmasının savunma sınavı (Tarih Giriniz) tarihinde yapılmış olup aşağıda verilen Jüri tarafından Oy Birliği / Oy Çokluğu (Hangisi İse Seçerek Birini Yazınız) ile Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü (Anabilim Dalı/ Sanat Dalı Yazınız)’nda Yüksek Lisans Tezi / Doktora Tezi (Hangi Program İse Seçerek Yazınız) olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

İmzası

Üye (Başkan) : .....

.....

Üye : .....

.....

Üye : .....

.....

Üye : .....

.....

Üye : .....

.....

ONAY

...../...../.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

TEŞEKKÜRLER

Tez konusu olarak “Katılım Bankacılığı Fon Kullandırma Yöntemleri ve Türkiye’de Katılım Bankacılığı” belirleyerek bu tezi hazırlamama vesile olan, yaptığım çalışmadaki eksiklere ve güçlüklerle karşı hoşgörölü, anlayışlı ve sabırlı tutumuyla bana yardımcı olup çözümler üreten sayın danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Mert TÜRK’ e sonsuz teşekkürlerimi arz ederim. Yine çalışmam sırasında tecrübesini esirgemeyen ve yardımcı olan değerli arkadaşım Atakan DEMİRTAŞ’ a, bu süreçte bana maddi, manevi destekte bulunan, çocukluğumdan itibaren attığım her adımda bana yol gösteren, beni her daim destekleyen babama, anneme, kardeşlerime, arkadaşlarıma ve üzerimde emeklerini eksik etmeyen herkese teşekkür ederim. Son olarak, başından sonuna kadar çalışmamım her satırında yanımda olan, her cümleme eşlik eden, beni hiç yalnız bırakmayan bütün anlarda desteğini üzerimde hissettiğim çok kıymetli Şeyda COŞKUN’ a teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

KATILIM BANKACILIĞI FON KULLANDIRMA YÖNTEMLERİ VE TÜRKİYE’DE KATILIM BANKACILIĞI

Coşkun, Göktuğ Fırat

Yüksek Lisans, Bankacılık ve Sigortacılık Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Mert TÜRK

Ocak 2025, xii + 92 sayfa

Çalışmanın amacı; Türkiye’de katılım bankacılığı sisteminin gelişmesini inceleyerek, katılım bankalarında kullanılan fon kullandırma yöntemlerini ve Türkiye’de katılım bankacılığının durumu üzerinde ayrıntılı olarak bilgiler sunulacaktır. Katılım bankalarında kullanılan fonların neler olduğu, hangi fonların daha etkin bir şekilde kullanıldığı, fonları kullanırken nasıl yöntemlere başvurduğu saptanacaktır. Katılım bankaları, kaynak yaratma yöntemleri açısından geleneksel bankalara benzese de, faizi ortadan kaldırması ve karı kullanmasıyla diğer bankalardan farklılık göstermektedir. Özellikle Müslüman nüfusun yoğunluğu dikkate alındığında Türkiye’de katılım bankalarına olan ilgi artmaktadır. Bu artış katılım bankalarının sürdürülebilir olması yönünden oldukça önemlidir. Bu nedenle birçok geleneksel banka yatırım fonunu işletirken katılım bankalarını tercih etmektedir. Türkiye’de katılım bankalarının yerine ve önemine bu çalışma içerisinde yer verilmiş ayrıca bu bankaların avantaj ve dezavantajlarına değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Katılım Bankacılığı, Fon Toplama Yöntemleri, Türkiye’de Katılım Bankacılığı.

ABSTRACT

TOKAT UNIVERSITY

PARTICIPATION BANKING FUNDING METHODS AND PARTICIPATION BANKING IN TURKEY

Coşkun, Göktuğ Fırat

Master's Thesis, Banking and Insurance Scientific

Advisor: Asst. Prof. Dr. Mehmet Mert TURK

January 2025, xii + 92 pages

The purpose of the study is to examine the development of the participation banking system in Turkey, and provide detailed information on the fund allocation methods used in participation banks and the status of participation banking in Turkey. It will be determined what funds are used in participation banks, which funds are used more effectively, and what methods are used when using the funds. Although participation banks are similar to traditional banks in terms of resource creation methods, they differ from other banks by eliminating interest and using profit. Especially when the density of the Muslim population is taken into consideration, the interest in participation banks in Turkey is increasing. This increase is very important for the sustainability of participation banks. For this reason, many traditional banks prefer participation banks when operating investment funds. The place and importance of participation banks in Turkey is included in this study, and the advantages and disadvantages of these banks are mentioned.

Keywords: Participation Banking, Fundraising Methods, Participation Banking in Turkey.

İÇİNDEKİLER

Sayfa.

ETİK SÖZLEŞME	i
JÜRİ KABUL VE ONAY.....	ii
TEŞEKKÜRLER.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	xi
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	5
KATILIM BANKACILIĞI KAVRAMI VE TARİHSEL GELİŞİMİ	5
1.1. KATILIM BANKACILIĞI KAVRAMI	5
1.2. KATILIM BANKACILIĞININ ÖZELLİKLERİ	7
1.3. KATILIM BANKACILIĞININ TARİHSEL GELİŞİMİ	8
1.4. KATILIM BANKACILIĞININ ORTAYA ÇIKMASINDA ETKİLİ OLAN NEDENLER	13
1.4.1.Dini Nedenler	13
1.4.2.Sosyal Nedenler	14
1.4.3.Ekonomik Nedenler	15
1.4.4.Politik Nedenler	16
1.5. KATILIM BANKACILIĞI YERİ VE ÖNEMİ	17
1.7.KATILIM BANKALARININ TÜRKİYE’DE KURULMA SEBEPLERİ	21
İKİNCİ BÖLÜM.....	24
KATILIM BANKACILIĞI SİSTEMİNİN İŞLEYİŞİ	24
2.1. KATILIM BANKACILIĞI FON KULLANDIRMA.....	24
2.1.1.Murabaha.....	25
2.1.2.Salem / Selem	30
2.1.3. Teverruk.....	31
2.1.4.İstisna	32

2.1.5.Mudaraba / Mudarebe.....	34
2.1.6.İcare.....	36
2.1.7. Finansal Kiralama (Leasing).....	36
2.1.8. Müşareke.....	39
2.1.9.Karz-ı hasen	41
2.1.10.Sukuk.....	42
2.2.KATILIM BANKACILIĞI FON TOPLAMA.....	45
2.2.1. Katılma Hesabı	47
2.2.2. Özel Cari Hesap.....	49
2.2.3 Altın Hesapları	53
2.3.KATILIM BANKACILIĞI FON KULLANDIRMA AVANTAJ VE DEZAVANTAJLARI	56
2.4.KÂR VE FAİZ ARASINDAKİ GENEL FARKLAR.....	59
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	62
TÜRKİYE’DE KATILIM BANKACILIĞI.....	62
3.1. TÜRKİYE’DE KURULAN KATILIM BANKALARI	66
3.1.1. Albaraka Türk Katılım Bankası.....	66
3.1.2. Kuveyt Türk Katılım Bankası.....	66
3.1.3. Türkiye Finans Katılım Bankası.....	67
3.1.4. Ziraat Katılım Bankası	68
3.1.5. Vakıf Katılım Bankası	69
3.1.6. Emlak Katılım Bankası.....	69
3.1.7. Hayat Finans Katılım Bankası (Dijital Banka)	70
3.1.8. TOM Katılım Bankası	72
3.2. KATILIM BANKACILIĞININ TÜRKİYE EKONOMİSİ ÜZERİNDEKİ KATKILARI	73
3.3. KATILIM BANKALARININ TERCİH EDİLME SEBEPLERİ.....	75
3.4. KATILIM BANKACILIĞININ GELECEKTEKİ HEDEFLERİ.....	76
SONUÇ	80
KAYNAKÇA.....	83
ÖZGEÇMİŞ	92

TABLÖLAR LİSTESİ

	<u>Sayfa.</u>
Tablo 1: Katılım Bankalarının Çalışma Esaslarını Oluşturan Faktörler	8
Tablo 2: Katılım Bankacılığı Ve Konvansiyonel Bankalar Arasında Temel Farklar	20
Tablo 3: Kâr Ve Faiz Arasındaki Farklar	60
Tablo 4: Türkiye’de Kurulmuş Olan Katılım Bankaları Ve Kuruluş Tarihleri	65
Tablo 5: Katılım Bankası Şube Sayısı	72
Tablo 6: Katılım Bankaları Atm Sayıları.....	73

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa.</u>
Şekil 1: Murabaha Mekanizması.....	27
Şekil 2: Murabaha Süreci	29
Şekil 3: Mudaraba Mekanizması.....	35
Şekil 4: Leasing Mekanizması.	37
Şekil 5: Müşareke Mekanizması.	40
Şekil 6: Kâr Ve Zarara Katılma Hesapları	48
Şekil 7: Katılım Bankası Şeması.....	56

GRAFİKLER LİSTESİ

	<u>Sayfa.</u>
Grafik 1: Kullandırılan Fonların Dağılımı	30
Grafik 2: Kullandırılan Fonların Gelişimi (Milyon TL).....	44
Grafik 3: Kullandırılan Fonların Sektör Payı	45
Grafik 4: Toplanan Fonların Gelişimi (Milyon TL).....	46
Grafik 5: Aktif Dijital Bankacılık Müşteri Sayısı	71
Grafik 6: Katılım Bankalarının Toplam Aktiflerinin Sektör Payı (%).....	78

KISALTMALAR

ABG	Albaraka Bankacılık Grubu
AŞ	Anonim Şirketi
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
DİBS	Devlet İç Borçlanma Senetleri
İKB	İslam Kalkınma Bankası
KDV	Katma Değer Vergisi
KOBİ	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler
MÖ	Milattan Önce
s.	Sayfa
ss.	Sayfa sayısı
TBB	Türkiye Bankalar Birliği
TKBB	Türkiye Katılım Bankaları Birliği
TL	Türk Lirası
TMSF	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
vb.	ve benzeri

GİRİŞ

Bankacılık sistemin geneline baktığımızda büyük ölçüde faizle çalışan bir temel üzerine kurulduğu görülmektedir. İslami açıdan baktığımızda bazı müşteriler ve yatırımcılar faizle işleyen bankalarda çalışmak istememektedirler. İşte bundan kaynaklı olarak Katılım (faizsiz) bankacılığı reel ekonomi piyasası içerisinde bir alternatif olarak karşımıza çıkarak ülke ekonomisi içerisinde oldukça büyük bir yere sahip olmaktadır. Aynı zamanda faize karşı uzak olan yatırımcılara ve müşterilere de olanak sunmaktadır.

Katılım bankalarının dünya üzerindeki genel özelliğine baktığımızda birtakım mevcut özellikler görülmektedir. Bu özellikler içerisinde bir tanesi kar-zarar ortaklığı, diğeri ise alım ve satım işlemlerinde faizi kullanmamasıdır. Katılım bankacılığı, İslam'da yasaklanmış, riskleri ve kar-zarar paylaşımını içeren, faizsiz bir bankacılık sistemi olarak tanımlanabilir. Bu bankaların temel amacı, paydaşların tasarruflarını ve finansal sistem dışında askıya alınan fonları ekonomiye kazandırmaktır. Ayrıca dini anlamda hassasiyeti bulunan, faiz içermeyen işlemler yaptırmak isteyen yatırımcılara ve müşterilere hizmet sağlamayı amaçlamaktadır. Sanayi hareketi nedeniyle İslam dünyasında şeri kanunlarına dayalı faizsiz bankacılığa olan ihtiyaç artmıştır. Uluslararası literatürde bu bankalara "katılım bankaları", "faizsiz bankaları" ve "kar-zarar ortaklığı bankaları" adı verilmektedir. Ülkemizde faizsiz bankacılık hizmetleri önceleri "Özel Finans Kuruluşları (ÖFK)" olarak anılırken, 2005 yılından itibaren "Katılım Bankaları" olarak anılmaya başlanmıştır. Bu sermaye bankaları iki temel işlevi yerine getirir: tasarrufları toplamak ve bu tasarrufları yatırımlara aktarmak bu iki temel işlevlerdir.

Katılım bankaları, İslam inancına dayalı bankacılık altyapısının oluşturulmasına yardımcı olmaktadır. İslam'da faiz kesinlikle yasaktır. İnanişe göre bunun nedeni, faizin emek harcamadan, bedel ödmeden elde edilen servetle ilgili olmasından kaynaklıdır. Bu durum insan refahını ve toplum arasındaki iş birliğini azaltmaktadır. Aynı zamanda insanlar ticaret, zanaat ve tarım gibi ağır işlerden de gitgide uzaklaşmaktadır. Sonuç olarak zengin ile fakir arasındaki uçurumu genişletebilir, sınıf ayrımını ortaya çıkarabilir ve hükümeti ekonomik krize doğru sürükleyebilir. Katılım bankaları faaliyete geçtikleri ilk yıllarda temel bankacılık hizmetlerine göre açık vermekte iken, zamanla

müşterilerinin ihtiyaçlarına göre ürün ve hizmet yelpazesini genişletmiş ve kalitesini artırmış olup, bir tek bankalar arasında etkili olmayıp pazarlarını da büyütürken yalnızca muhafazakâr kesimi değil bütün dünyaya etkisini ve değerini göstermektedir. Yapmış olduğu bu faaliyetler ülkelerin ekonomisine canlılık ve katkı sağlamıştır. Hem Türkiye’de hem de diğer İslam ülkelerinde faizsiz çalışan, insanların tasarruflarını ülke ekonomisine aktararak ek yatırım ve kalkınma finansmanı sağlayan finans kurumları ortaya çıkmıştır.

Nüfusunun çoğunluğunu Müslümanların oluşturduğu ülkelerde, ülke ve dünya finans sektöründe yatırım fonlarının konumu her geçen gün artıyor. Ekonominin üretken sektörünün âtil sermayesinin ülke ekonomisine kazandırılması çok önemlidir. Ayrıca yabancı varlıkların transferi, kayıt dışı ekonominin önlenmesine katkısı, yatırım için mali kaynak elde edilmesi ve istihdam yaratılmasının sona ermesi durumu, finansmanın ve bu alandaki çalışmaların önemini göstermektedir. Katılım bankalarında dünya üzerinde ilk kez İslami bankaların faaliyete geçtiği 1970’li yıllarda İslami bankalarda çeşitli finansal yapı ve yaklaşımlara rastlanmıştır. Türkiye’de ise bu faaliyetlere 1980 sonrasında gerçekleşen faaliyetler çerçevesinde başlamıştır. 1983 yılında kurulan ÖFK ile kurulan ile bu tarz bankacılık sektörünün temelleri ortaya konmuştur. 2005 yılına kadar özel finans kurumları adı altında kısacası ÖFK olarak bilinen ve ekonomik faaliyetlerde bulunan kurumların yerini 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile katılımcı bankalar adı altında kurulan İslami bankacılık sistemi almıştır. 5411 sayılı Bankacılık Kanunun amacı, mali piyasaların güven ve istikrarının sağlanması, kredi sisteminin etkin işleyişi ile tasarruf sahiplerinin haklarının ve menfaatlerinin korunmasına yönelik faaliyetleri de oluşturmaktadır.

Katılım bankalarının özelliğini diğer bankalardan ayıran en önemli yanı paylaşmayı esas almasıdır. Bunu yaparken hem finansman sağlamayı hem de fon toplamayı ön planı çıkarır. Bu sebepten dolayı da kara ve zarara katılma anlamında “katılım” kavramını kullanır. Diğer bankalara kıyasla katılım bankaları faizi değil kâr payı elde etmeyi temel araç olarak kullanır. Elde edilen bu kâr payı bir malın veya hizmetin alım satım esnasındaki ortaklık neticesinde oluşur. Katılım bankaları ticaret yönteminde fon kullandırır. Yani müşterisinin ihtiyaç duyduğu bir malı satıcısından peşin fiyatta alarak üzerine karını elde etmek süratiyle vadeli olarak satış yapar. Kullanılan fonlar bu sebeple mal karşılığı olarak ticaret mantığı söz konusudur. Aynı

zamanda vadeli ödemede belirlenen kâr üzerinde bir değişiklik yapılmaz. Katılım bankaları nakit kredi vermezler, ancak halkın ihtiyaç duyabileceği bankacılık hizmetlerini sunarlar (Albaraka Türk).

Katılım bankası, kuruluşundan bu yana faize duyarlı kesimin finansman ihtiyacını karşılayacak şekilde hizmet yelpazesini genişletmeye devam etmektedir. Katılım bankacılığı uygulamalarına, geçmişten günümüze önemli teknik ve finansal gelişmelere sahne oldu. Bunun temel nedeni bu bankacılık anlayışının faizsiz prensibiyle çalışması ve dolayısıyla faize duyarlı kişilerin birikimlerini yastıklarının altından çekerek katılım bankaları aracılığıyla ülke ekonomisine kazandırmasıdır.

Katılım bankaların Türkiye'deki faaliyetleri her geçen yıl müşteri sayısını artıracak yönde ilerlemektedir. Katılım bankaların kullandığı finansman kaynakları başarıyla çalışmaktadır. Bu finansman kaynakları içerisinde fon toplama yöntemleri ve fon kullandırma yöntemleri yer almaktadır. Bu çalışma genel başlıklarıyla dört bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde; katılım bankasının ne olduğuna dair genel bir bilgilendirme yapılmıştır. Katılım bankalarının tarihsel gelişimi ve dünyada katılım bankalarının ortaya çıkışı üzerinde durulmuştur. Katılım bankacılığının ortaya çıkmasında etkili olan faktörlerin (dini, sosyal, ekonomik, politik) neler olduğu hakkında bilgi verilmiştir. Katılım bankacılığı ve konvansiyonel bankalar arasındaki farklar genel hatlarıyla ele alınmış ayrıca katılım bankacılığının Türkiye’de kurulma sebeplerine değinilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ele alınan konu ise; Katılım bankalarında kullanılan araçların neler olduğu, katılım bankalarında fon kullandırma yöntemleri (murabaha, salem, teverruk, istisna, icare, finansal kiralama, mudarebe, müşareke, karz-ı hasen, sukuk) ve katılım bankalarında fon toplama yöntemleri (katılma hesabı, özel cari hesap, altın hesapları) ele alınmıştır. Katılım bankalarında kullanılan fonların avantaj ve dezavantajları ayrıntılarıyla açıklanmıştır. Ayrıca kâr ve faiz arasındaki farklara yer verilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde; Türkiye’de katılım bankacılığı, Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankaları (Albaraka Türk, Kuveyt Türk, Türkiye Finans, Ziraat

Katılım, Vakıf Katılım, Emlak katılım Bankası) ve dijital katılım bankalarına (Dünya Katılım Bankası ve TOM Katılım Bankası) yer verilmiştir.

Çalışmanın dördüncü bölümünde; Türkiye’de katılım bankalarının yeri ve önemi üzerinde durulmuş ve katılım bankacılığının Türkiye ekonomisine olan katkılarına yer verilmiştir. Türkiye’de katılım bankalarının tercih edilmesinde etkili olan faktörlere değinilmiştir. Katılım bankalarının gelecekteki hedeflerinin neler olduğu açıklanmış, tavsiye ve önerilerde bulunulmuştur. Son olarak sonuç kısmına yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KATILIM BANKACILIĞI KAVRAMI VE TARİHSEL GELİŞİMİ

1.1. KATILIM BANKACILIĞI KAVRAMI

Türkiye'nin uluslararası ekonomik yapısında İslami bankacılık olarak bilinen finansal kuruluşların adına “Katılım Bankaları” denmektedir. Mal ve hizmet hareketinin parasal işlemler yoluyla yakından bağlantılı olduğu, her parasal işlemin bir mal veya hizmete karşılık geldiği, ancak elde edilen gelirin ortaklık (kâr ve zarar) şeklinde dağıtıldığı sistem olarak da tanımlanabilmektedir. Çağdaş sorunlara İslam’ı her şeyin önüne koyarak çözüm bulmaya yönelik bir yaklaşımın kolaycılığına karşı, hakikat düşüncesinin günümüzde ne anlama geldiği ve modern insan üzerinde nasıl bir etki yarattığı bağlamında Katılım Bankacılığı kavramı uygun bir anlayıştır. Çünkü bu fikir, ne bir şeye karşıtlıktan ne de bir şeyin parçası olmaktan kaynaklanır; doğrudan kendisinden ve özünden gücünü almaktadır.

Banka kavramı, dünya genelinde ve İslam ülkelerinde son derece saygınlık gören ve yüksek bir algıya sahip olduğu için, yurtiçi ve yurtdışı faaliyetlerde önemli ve etkili bir alan oluşturmaktadır. Kâr ve zarara katılmayı merkeze alan bankacılık modelini tam ve doğru bir şekilde ifade etmesi, yani yapılan işi açık ve net bir şekilde tanımlaması açısından Katılım Bankacılığı kavramı, uygun bir kavram olmaktadır.

Katılım bankacılığı, dinen faizin yasak olması nedeniyle faizsizlik üzerine kurulduğu için, mevduat sahiplerine veya girişimcilerin kullandıkları fonlar üzerinde faiz niteliğinde gelir oluşturmaz. Katılım bankaları öz sermayesini ve girişimcilerden aldığı fonları yatırım işleriyle değerlendirerek ortaya çıkan karı ve zararı müşterilerine yansıtır. (Tunç, 2010, s. 113)

Katılım bankacılığının ana görüşü faizsizlik prensine dayanmasıdır. Bu prensibe uygun bir şekilde bankacılık faaliyetlerini gerçekleştirmektedir. Katılımcı bankacılık, sıfır faiz prensibiyle çalışan, her türlü bankacılık işlemini bu prensiplere göre yürüten, kâr ve zarar dağıtımını esasına göre fon toplayan, fonları alım satım, ortaklık ve finansal

kiralama yöntemleriyle dağıtan bir bankacılık modeli olarak karşımıza çıkmaktadır. Katılım bankaları, uluslararası ve küresel çapta büyüyen aynı zamanda pazar payını arttıran ve bu yönde faaliyet gösteren bankalar içerisinde yer almaktadır.

Katılım bankacılığı modeli; kâr ve zarara katılma anlamında bir yol izleyerek ticari ve ortaklık faaliyetleri yürütmektedir. Bu bankalar özel cari ve de katılma hesapları araçlarıyla birlikte müşterilerinden ve yatırımcılarından fon toplayarak bu faaliyete katılırlar. Katılım bankalarında en sık tercih edilen fon toplama yöntemi ise murabaha yöntemi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Katılım bankalarındaki faizsiz bankacılık anlayışının tercih edilmesinde İslami koşulları ön planda tutan bireyler tarafından hem finansman hem de kazanç sağlamayı talep etmesi önemli bir etkidir. Dini inançları dolayısıyla bankalara yatırılmayarak, yurtiçinde ve yurtdışında altın, döviz, bina, arsa şeklinde tutulan, hatta yastık altında gömülenmiş şekilde saklanan tasarrufların üretim sürecine sokulması amacıyla kurulan ve kâr ve zarar ortaklığı anlayışıyla faaliyette bulunan kurumlar şeklinde tanımlanmıştır (Özulucan ve Özdemir, 2010, s. 6). Bu kurumlar, İslami prensiplere göre faaliyetlerini sürdürmekte olup, aynı zamanda etkin ve rekabetçi bankacılık anlayışının oluşmasında, yatırımların güçlenmesinde, ticaret finansmanlarının çeşitlenmesinde ayrıca ticari ve gayrimenkul finansman hizmetleri sunabilecek bir yapıya sahiptirler.

Katılım bankalarının amacı faizsiz işlemleri kolaylaştırmaktır ve bu işlemleri para katılımıyla yapmaktadır. Normal bankalar gibi kâr elde etme amacı gütmemektedirler. Müşterilerin alışverişte zorluk yaşayabileceklerini ve zarara uğrayabileceklerini de göz önünde bulunduruyorlar. Amaçları ortaklık olan katılım bankaları, önceden belirlenmiş bir faiz oranı yerine, anlaşmanın sonunda belirlenen kâr ve zararlardan paylarını almakta veya paylarını vermektedirler. Temel prensip faizsiz olduğundan dolayı, müşterilerimizden ortaklık bazında fon toplanmakta ve gelirleri başlangıçta kararlaştırılan oran üzerinden onlarla paylaştırılmaktadır. Şirket, toplanan fonları doğrudan borç vermek yerine, müşterilerin istediği ürün, hak ve hizmetleri önceden satın alıyor veya kir alıyor ve bunları müşterilere süreli olarak satıyor veya ödünç vererek gelire dönüştürmektedir.

1.2. KATILIM BANKACILIĞININ ÖZELLİKLERİ

- ❖ Katılım Bankacılığının bilinen en önemli niteliği gerçekleştirdikleri işlemlerin hiçbirinde faize yer vermemeleridir.
- ❖ Bu bankacılık sistemleri İslami hukuka dayanır ve İslam kurallarına göre faizi haram olarak kabul eder. Fakat dinimizde ticaretle uğraşmak helal olduğu için yapılan ticaretin adil ve karlı olduğu gerçeğine bağlı kalırlar.
- ❖ İslam'a göre para ile yapılan ticaret yasaktır ve bu yasak nedeniyle Katılım bankaları mal ticareti gerçekleştirirler.
- ❖ Bu bankalar kâr ve veya zarara katılma esasına dayanmaktadır ve ortak sermaye kurulmaktadır. Elde edilen sermayenin karı yatırımcıya dağıtılır.
- ❖ Katılım bankacılığı belirsiz içeren, yüksek risk taşıyan, spekülasyon işlemlerden mümkün olduğunca kaçınır ve bu işlemlere yer vermezler.
- ❖ Alkol, silah, tütün gibi topluma zararlı sayılan şeylerde fon satın alınması ve kullanması mümkün değildir.
- ❖ Yapılan ortaklıklarda mutlak risk prensibi vardır. Borç veren kişi ile kurumlar bu riski taşır (Bağcı, 2013, s. 46).

Katılım bankacılığının genel amacı, İslam'da belirlenen ekonomik prensiplere göre ekonomiyi geliştirmektir. Özellikle faizi kabul etmeyen toplulukların sermaye oluşturmada etkin bir şekilde rol almalarını sağlamak ve bu süreç için gerekli ortamı sağlamaktır. Bu nedenle, faizsiz bankacılık anlayışını benimseyen katılım bankaları, faizin yer almadığı, riskin paylaşıldığı ve İslami kurallara aykırı olmayan ticaret türlerinin hâkim olduğu bir piyasa yaratmak durumundadırlar.

Katılım bankalarını diğer bankalardan ayıran en önemli faktör paylaşmayı esas almaktadır. Bunu yaparken hem finansman sağlamayı hem de fon toplamayı ön planı çıkarır. Bu sebepten dolayı da kara ve zarara katılma anlamında 'katılım' kavramını kullanır. Diğer bankalara kıyasla katılım bankaları faizi değil kâr payı elde etmeyi temel araç olarak kullanır. Elde edilen bu kâr payı bir malın veya hizmetin alım satım esnasındaki ortaklık neticesinde oluşur. Katılım bankaları ticaret yönteminde fon kullandırır. Yani müşterisinin ihtiyaç duyduğu bir malı satıcısından peşin fiyatta alarak üzerine karını elde etmek süratiyle vadeli olarak satış yapar. Kullanılan fonlar bu sebeple

mal karşılığı olarak ticaret mantığı söz konusudur. Aynı zamanda vadeli ödemede belirlenen kâr üzerinde bir değişiklik yapılmaz. Katılım bankaları nakit kredi vermezler, ancak halkın ihtiyaç duyabileceği bankacılık hizmetlerini sunmaktadır (Albaraka Türk).

Tablo 1: Katılım Bankalarının Çalışma Esaslarını Oluşturan Faktörler

Faizin yasak olması
Riskin ve karın paylaşılması
Yaptığı faaliyet alanlarının belli olması
Spekülatif işlemlerin yasaklanmış olması

Katılım bankalarının diğer bankalardan farklı olarak belli başlı çalışma prensipleri vardır. Bu prensipler içerisinde fon toplamaya dayalı ve fon kullandırmaya dayalı yöntemler bulunmaktadır.

1.3. KATILIM BANKACILIĞININ TARİHSEL GELİŞİMİ

Dini hassasiyeti fazla olan Müslüman tutum sahiplerinin yatırımlarını çoğu zaman kıymetli madenlere, dövize ya da gayrimenkule yapması doğrusu üretime sebep olmayan alanlara yöneltmesi, ekonomik gelişimi etkileyen bir faktör olarak görülmektedir. Ülkemizde Müslüman kesimin tasarruflarını ekonomiye kazandırılması için yeni bir modele gereksinim duyulmaktaydı. Faizsiz bankacılık modeli, Müslüman kesimin tasarruflarının ekonomiye kazandırmak ile birlikte ülkemiz de finansal çeşitliliği sağlamak adına yeni bir alanı ortaya çıkarmıştır.

Literatürde bilinen, ilk faiz içermeyen bankacılık uygulamalarının M.Ö (milattan önce) var olan Hammurabi Kanunlarına ait olduğu varsayılmaktadır. Hammurabi Kanunlarında faize dayalı işlemlerin nasıl olması gerektiği, borçlanma faaliyetlerinin

nasıl yürütüleceğine dair bilgiler mevcuttur. Hammurabi Kanunlarının 100 ile 107. bölümleri arasında yer alan, borç vermeye dayalı yöntemlere ilişkin maddelerin bu duruma temel teşkil ettiği belirtilmektedir. Ayrıca, aynı dönemde inşa edilmiş olan banka mabetlerinde uygulanan sistemin faizsiz yatırımın ilk örneklerinden biri olduğu öngörülmektedir. Faizsiz Bankacılığın başlangıcı M.Ö. 2123-2081 arasında Babil’de hüküm süren Hammurabi’ye ve Hammurabi kanunlarına kadar uzandığı söylenmekteyse de, İslam tarihinin 1000 yılına yakın önemli kesitinde modern anlamda faizsiz bankacılığa örnek alınacak bir kurumun izlerine rastlamak zordur (Başgümüş, 1997, s. 20).

"Faizsiz kuruluşlardan bahsedilmeye ilk olarak 1940'lı yıllarda başlanmıştır. 1946 yılında, Pakistan ve Hindistan henüz ayrılmadan önce, bu bölgedeki bir grup Müslüman, faizli sisteme alternatif geliştirmek ve yeni bir sistem oluşturmak için bir araya gelerek faizsiz bir banka modeli tasarlamışlardır. Bu sistemde, kredi alacak Müslümanlardan beklenen şart, borçlarının yanı sıra kazançlarının zekâtını belirli bir süre içinde bankaya ödemeleri gereken bir bankacılık anlayışı geliştirmişlerdir. Bu doğrultuda işlemlerini faizsiz olarak yapmaya başlayan ilk kuruluş 1963'te Mısır'da kurulmuş olan Tasarruf Bankası'dır. Bu banka işlemlerini faizsiz bir şekilde yaparken ilerleyen yıllarda ortaya çıkan Mısır'daki sosyalist rejimin etkisiyle bankalar millileştirilmiş ve Tasarruf Bankası kapatılmıştır. Mısır'da baş gösteren bu gelişim sayesinde diğer ülkelerde benzer şekilde faizsizlik ilkesi doğrultusunda faaliyetlere başlamışlardır. Aynı döneme tekabül eden yıllarda Hindistan'ın bazı Müslüman ağırlıklı bölgelerinde Katılım bankacılık uygulamaları yapılmıştır. Bu uygulamalar dünyada faizsiz olarak yapılan ilk finansman örneklerini oluşturduğu söylenebilmektedir.

Dünya üzerinde ilk faizsiz bankacılık üzerine denemeler 1940' da Malezya' da ve 1950 yılında Pakistan'da yapılmaya başlanmışsa da olumlu bir netice alınmamıştır. Katılımcı bankacılığın uzun bir geçmişi var, ancak bugün bildiğimiz şekliyle faizsiz bankacılık 1950'lerden bu yana varlığında söz ettirmeye başlamıştır. Pakistanlı Muhammed Uzeyr faizsiz bankacılığı dair önemli bir adım atmıştır. Pakistanlı iktisatçı Muhammed Uzeyr, 1955 yılında "An Outline of Interestless Banking" konulu çalışmasında, faizsiz bankacılıkla alakalı düşüncelerini gündeme getirmiştir. Bu fikirler konunun taraflarınca uzun müddet tartışılmıştır. (Ersan, 2007, s. 43).

1971 yılında Mısır'da Nasır Sosyal Bankası, 1975 yılında halkı Müslüman olan ülkelerde bankacılık faaliyetlerini yürütmek üzere Cidde'de İslam Kalkınma Bankası (İKB), 1975 yılında Dubai İslâm Bankası, 1977 yılında Kuveyt Finans Kurumu, 1981 yılında ise Dâru'l Mâli El-İslâmi gibi faizsiz kuruluşlar açılmıştır (Şen, 2011, s. 42).

Dünya üzerinde yaşanan liberalleşmeye dayanan politikalar ve dış sermayeye olan ihtiyaçlar bankacılık sektörünün kurulmasını gerekli kılan şartlar arasında gösterilebilir. Bu bağlamda Türkiye, kurucularından biri olan Suudi Arabistan'daki İslam Kalkınma Bankası başta olmak üzere Ortadoğu'daki jeopolitik kurumlardan yabancı sermayeyi çekmeye yönelik birtakım çalışmalar sergilemiştir. İslam Kalkınma Bankasının kurulmasının altında yatan en önemli etken ise; İslam'ın esaslarına uygun olacak şekilde bu kalkınmaya üye olan devletlerin, toplumların iktisadî alandaki faaliyetlerini destek olup bu devletlerin ilerleyebilmesine yardımcı olmak yatmaktadır. Bu toplantı sonucunda Konsey, İslam'a uygun faaliyetler içeren bir ekonomik sistemin geliştirilmesi ve İslam dünyasındaki mevcut sermaye fazlalarından faydalanılmasına yönelik tavsiyeleri içeren küresel kararları açıklamışlardır. Komitenin Kahire'deki toplantısında, İslam inancına sahip insanlara faizsiz bankacılık hizmeti sunacak olan İslami bankacılığın temelleri atılmıştır. İslam Kalkınma Bankası'nın kurulmasının ardından önemli bir gelişme gösteren faizsiz bankacılık, başta Ortadoğu ülkeleri olmak üzere dünyanın dört bir yanına yayılmaya başlamıştır (Değer, 1991, s. 10-11).

1970'li yıllardan itibaren uygulanmaya başlanan faizsiz bankacılık sistemi, özellikle son dönemlerde hızlı bir büyüme içerisine girmiştir. Küreselleşen dünya ile birlikte, faizsiz bankacılık modeli Müslüman ülkeler dışında diğer birçok ülkede de yaygınlaşmaya başlamıştır. 1970'lerden sonra Orta Doğu'ya akmaya başlayan petrodolarlar katılım bankacılığının gelişmesindeki maddi etken olarak ortaya çıkmıştır. Teorik ve pratik uygulamalar geliştikçe, her ülke kendine her bir sistem kurmuş ve gittikçe artan bir şekilde bu sistem yayılmaya başlamıştır (Polat, 2012, s. 84-95).

1980'li yıllarda ve sonrasında hızla uygulanmaya başlayan liberalleşme politikalarının etkisi sayesinde bankacılık sistemi ivmeli bir yükselme süreci içerisine girmiştir. Bu hareketlilikten faydalanan katılım bankacılığı, küresel ölçekte yeni kurumlar açmayı ve yeni araçlarla aktif finansal hareketlilik kazanmaya başlamıştır. Günümüzde

halen kullanmakta olduğumuz pek çok İslami finansal aracın temelleri de bu dönemde atılmıştır. Şu anda dünyada, özellikle Orta Asya ve Afrika gibi birçok ülkede faizsiz finans faaliyetleri gerçekleştirilmektedir. 1980'lerde İslami banka ve kurumların sayısında önemli bir artış görüldü. 1981 yılında İslami Araştırma ve Eğitim Enstitüsü kuruldu. Bu kurumun kurulmasıyla birlikte İslami bankacılık ürünlerinin geliştirilmesine yönelik çabalar 1990'lı yıllarda giderek faaliyetini artırmaktadır.

Faizsiz bankacılık anlayışını kısaca üç döneme ayırarak ele alabilmektedir. İlk olarak faizsiz bankacılık temellerinin atıldığı 1972-1975 yılları arasında yaşanan olayları faizsiz bankacılığın doğuşu olarak kabul edebiliriz. Bu yıllarda petrol gelirlerinde hızlı bir yükselişin olduğu ve büyük likiditenin hâkim olduğu yıllar arasını kapsamaktadır. 1976- 1983 yıllarını faizsiz bankacılığın gelişimi olarak ele alabiliriz. Bu yıllar arasında katılım bankacılığı Batı'da İngiltere, Doğu'da Malezya ve Arap körfezine kadar bir yayılma göstermiştir. Bu yıllar arasında faizsiz işlem yapan kuruluşlar etkisini göstermiş ve çok sayıda uluslararası bankalar faaliyet göstermeye başlamıştır. 1983 yılı ve sonrası dönemleri faizsiz bankacılığın olgunluk dönemi olarak ele almak mümkündür. Bu yıllarda Arap dünyasında petrol gelirlerinde azalma meydana gelmiş, dolar güçlenmeye başlamış, faiz oranları artış göstermiş ve OPEC ülkelerinden sermaye çıkışları olmaya başlamıştır. Bu gibi etkenler nedeniyle ekonomik bir gerilemenin yaşandığı zaman dilimi olmuştur. Ancak bu durumun aksine, Amerika'da Arap bankaları açılmış ve Pakistan, İran ve Türkiye gibi ülkelerde faizsizlik ilkesine dayanan bankalar kurulmuştur.

Katılım bankacılığının Türkiye'deki gelişimi Cumhuriyet öncesinde ve Cumhuriyet sonrasında olarak ele alınıp incelenebilir. Cumhuriyet öncesi dönemde farklı sosyal ve ticari alan faaliyetlerinden kaynaklı çok fazla bankacılık üzerinde yapılan çalışmaları görememekteyiz.

Türkiye Cumhuriyeti'nde Bankacılığının gelişmemesinin temel nedeni ise; Osmanlı ekonomisinin Batı Avrupa'da gerçekleşen sanayi devriminin gerisinde kalması, uyum sağlayamaması ve bundan kaynaklı olarak esnaf ve sanatkârlara kapalı bir ekonomik sistem benimsenmiş olmasıdır (Takan, Boyacıoğlu, 2000, s. 109). Bu durum Cumhuriyet sonrasında değişmesinin sebebi ise yaşanan siyasi alanda faaliyet gösteren gelişmelerin bankacılık sistemini kurulmasını ortaya çıkarmıştır.

Türkiye üzerinde faizsiz kredinin geçmişi 1970'li yıllara kadar uzanıyor. Faizsiz krediyle alakalı ilk çalışmalar 1975 yılında kurulan ve bu alanda gelişme gösteren “Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası’nın” kurulmasıyla başlamaktadır. Bu bankanın kurulmasında üç sene sonra banka ilk kurulduğunda ortaya koymuş olduğu amacın dışına çıkmış olup daha çok konvansiyonel bankacılığı izlediği yoldan gitmeye başlamıştır. Ancak 1983 yıllarında faizsiz bankacılık anlayışı tekrardan gün yüzüne çıkmış 16 Aralık 1983 yılında faizsiz bankacılığının Türkiye üzerinde kullanılması kararı alınmıştır. Bu bağlamda ilk açılıp faaliyete başlayan kurumlara ‘ Özel Finans Kurumları’ denmiştir. Bu kurumların konumları 2005 yılından itibaren 19.10.2005 tarihli ve 5411 sayılı yeni Bankalar Kanunu ile katılım bankasına dönüştürülmüş ve günümüzde de geçerli olan Katılım Bankaları olarak adlandırılmaktadır (TKBB, 2022. “Tarihçe”).

Faizsiz bankacılığın dünya üzerinde varlığını gösterdiği ülkelerde, sistemin kapsamı ve genişliği ülkeden ülkeye değişiklikler göstermektedir. Bir tarafta finansal sistemin tamamen faizsiz bankacılık anlayışından ve bu anlayışın ürünlerinden oluştuğu İran ve Sudan varken, diğer tarafta ise geleneksel ve faizsiz bankacılık modelinin birlikte yürütüldüğü ve bunların içerisinde Türkiye’nin yer aldığı, Bahreyn, Malezya, Endonezya, Pakistan veya Birleşik Arap Emirlikleri gibi ülkeler de yer almaktadır. Son yıllarda faizsiz bankacılık ürünlerinin sadece bu ülkelerde değil, İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri, İsviçre vb. ülkelerde de popüler finansal ürünler haline geldiğini görülmektedir.

Tarihsel olarak dünya üzerinde yaklaşık 50 yıldır, Türkiye üzerinde ise yaklaşık 30 yıldır faaliyet göstermekte olan katılım bankacılığı sektörü, özellikle Türkiye’de daha fazla faaliyet göstererek ve daha iyi istihdam sağlayarak ulusal ve uluslararası düzeyde canlılığını ve statüsünü ortaya koymuştur. Katılım bankacılığının, finansal sisteme getirdiği güvenilirlik, çeşitlilik ve entegre fonksiyonlar nedeniyle Türk ekonomisine sağladığı katkılarıyla bankacılık sistemindeki yerini göstermiştir. Bu bankacılık tüm dünyaya yayılmış olup sadece Müslümanlar tarafından değil, Müslüman olmayanlar tarafından da kabul görmekte ve yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. ABD, İsviçre, İngiltere gibi ülkelerde de katılım bankacılığına dair ürün ve hizmetler sunulmaktadır.

1.4. KATILIM BANKACILIĞININ ORTAYA ÇIKMASINDA ETKİLİ OLAN NEDENLER

Küresel Pazar alanlarının gelişmesiyle birlikte çeşitli yatırım araçları ortaya çıkmaktadır. Özellikle gelişmiş ülkelerin mali piyasalarındaki eğilimler, az gelişmiş ülkelerin mali piyasalarını da oldukça etkilemektedir. Bu dönemde var olan sermaye eksikliğinin ortaya çıkardığı sonuçlar az gelişmiş ülkelerin kalkınmasını olumsuz etkileyen en büyük engellerden biri olarak görülmektedir. Söz konusu bu ülkeler dünya ticaretinden daha fazla paya sahip olabilme doğrultusuyla yeni yöntemler geliştirmek durumunda kalmışlardır. Bu bağlamda özellikle Ortadoğu'nun az gelişmiş ülkeleri ve Körfez ülkeleri, bölgede kazanılan petrol gelirlerinin kendi ülkelerinin ve diğer İslam ülkelerinin de kalkınmasında etkili olabilmek için faizsiz bankacılık hizmetlerini geliştirme ihtiyacı duymaktadır. İslam dininde faizin kesin bir dille yasak olması, faize karşı olan kişi ve toplumlar tarafından var olan birikimleri değerlendirebilmek amacıyla faizsiz bir bankacılık sisteminin gelişmesi yönünde ihtiyaçlar artmıştır.

Genel olarak faizsiz bankacılık anlayışının ortaya çıkma sebeplerini dört ana başlık altında değerlendirmek mümkündür. Bu başlıklar; dini, sosyal ekonomik ve politik nedenler olmak üzere ele alınmıştır.

1.4.1.Dini Nedenler

Katılımcı bankacılığın ortaya çıkmasının temel nedeni İslam'ın getirdiği faiz yasağından kaynaklanmaktadır. Faizin dini olarak yasak olmasının ve toplumsal ahlakı olumsuz etkilemesinin yanı sıra ekonomik adaletsizliğe ve daha birçok soruna da yol açtığı da bilinir.

Müslümanlar başkalarının mallarını ancak mal veya emek karşılığında satın alabilirler. Başkasının parasını vadesinden dolayı almak, yani ekonomik değeri olmayan vakit, onu karşılıksız almak anlamına gelmektedir. Bu sebepten dolayı dinimiz faizi, başkasının malının haksız yere gasp edilmesi olarak tanımlamış ve faizi yasaklamıştır.

Kur'an-ı Kerim'de menfaatler açıkça ifade edilmiş ve faiz kesin bir dille yasaklanmıştır. Dahası, bilim adamları ve âlim kişiler, banka faiz oranlarının toplumun dokusuna ciddi bir tehdit oluşturduğu konusunda hemfikir bir anlayış ortaya koymuşlardır. 20. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren bankaların dünya çapında giderek daha popüler hale geldiği görülmektedir. Faizin yasak olmasından kaynaklı olarak Müslüman kesim sermayelerini yatırılabilecekleri alternatif yollar bulma arayışı içerine girmişlerdir. Özellikle petro dolar döneminde zenginleşen İslam ülkeleri, o döneme uygun ekonomik faaliyetler de bulunan kurumlara ihtiyaç duyuyordu. Bu temelde İslam ülkeleri, dini inançlarına uygun olarak bir bankacılık sistemleri geliştirme yönünde faaliyetler de bulunmakta, kalkınmayı sağlamak amacıyla faizsiz bankacılık sistemlerine geçmekte, tasarruflarını-birikimlerini finansal piyasalara aktarmak ve sermayeye dayalı birikimlerini geliştirmek amacıyla var olan bankaları finansal kuruluşlara entegre etmeye çalışmaktadır.

Katılım bankacılığının temellerinin atılmasında ve yayılma göstermesindeki en önemli nedenler arasında dini nedenler gelmektedir. Bu nedenler dışında ayrıca sosyal ve ekonomik nedenler de katılım bankacılığının ortaya çıkmasında etkilidir.

1.4.2. Sosyal Nedenler

Bir toplum içerisinde gelirin adil dağılımı, toplumsal barışın oluşmasında en önemli faktördür. Toplumsal barışın sağlanması için zenginlerin fakir tarafından zenginleştirilmesinin ve çok fakirleşmemesinin önüne geçilerek zengin ile fakir arasındaki uçurumun daraltılması gerekmektedir. Zengin ile fakir arasındaki fark ne kadar azaltılırsa o ölçüde sosyal düzen sağlanır ve sosyal bir barış ortamı oluşabilir. Ticaretin büyümesi ve konvansiyonel ve kâr amacı gütmeyen bankalarda çalışan kişilerin özel tasarruflarının artması, gelir dağılımında dengesizliğe yol açtığından, insanların yataklarının altında bekleyen paraların değerlendirilmesi için Katılım bankalarının kurulması gerekmektedir. Katılım bankalarının kurulması adaletin sağlanmasını da beraberinde getirecektir.

Toplumda gücü elinde bulunduran kişiler, toplumun lideri olan kendilerini göre kişiler sermayenin sahipleridir. Paraya olan talep arttıkça, kapitalistler bazen bu gücünü

kötüye kullanarak yüksek faiz oranları elde etme arayışına girebilmektedirler. Toplumda toplumsal barışı bozan temel tehdit budur. Zenginler zenginleştiği için zengin ile fakir arasındaki farklar büyüyor ve iki grup arasındaki çıkar çatışması çatışmaya yol açıyor.

Faizin birey üzerinde görülen bu olumsuz durum zaman içerisinde toplumun içine kadar yayılarak toplumsal huzuru da kaçırmaktadır. Çünkü herhangi bir sebepten üretime dâhil olmayan para toplumsal hayatta ekonomiye bağlı sıkıntıları da beraberinde getirir. Faizle getiren kredilerden elde edilen üretim gelirinin büyük kısmı, üretim yapabilmek için alınan borçların geri ödenmesinde kullanılmaktadır. Üretici alınan borçtan doğan faiz getirisini fiyatlara yansıtır ve artan fiyatların ekonomik alanda sıkıntılı durumlar yaratması toplumda huzuru ve barışı tehdit etmeye başlar. Faizin yasaklanmasının bir diğer sebebi de sanat, ticaret, ekonomi, tarım gibi helal gelir olanaklarını engellemesi, çalışmayı caydırması ve insanlar arasında tembelliğe yol açmasında yatmaktadır.

Faizin ortaya çıkardığı bir başka sorun ise sermayenin belli başlı kişilerin elinde yoğunlaşmasına yol açmasıdır. Elindeki birikimi kaybetmek istemeyen bu kesim yavaş yavaş toplumu kontrol altına almaya çalışır ve konum olarak yüksek statü oluşturur. Kısacası yavaş yavaş bir sömürü düzeni kurma yolunda adımlarda bulunur. Bunları elinde bulunduran azınlıklar; rahat, sıkıntısız, savurgan, lüks ve mutlu bir hayat sürüp zenginleşirken, bu azınlığın dışındaki insanlar temel ihtiyaçlarını bile karşılayamayacak hale gelip yoksulluk içinde yaşamları sürdürürler. Bunlar sonucunda yoksulluk dünyanın birçok yerinde büyük bir sorun haline gelmeye başlayıp, problemlere yol açmaktadır.

Katılım Bankacılık sistemi de toplum içerisindeki farklı gelir gruplarının arasındaki dengesizliğin azaltılması, faizden dolayı meydana gelebilecek sebepsiz ve adaletsiz zenginleşme ile birlikte emeğin aleyhine gelişen sosyal adaletsizliklerin geçilmesi amacıyla ortaya çıkmıştır (Baykara, 2012, s. 18).

1.4.3. Ekonomik Nedenler

Katılım Bankacılığının ortaya çıkış nedenlerinden bir diğeri ise; 1970 – 1980 yılları arasında petrol fiyatlarına yapılan zamlarla birlikte oldukça fazla artış gösteren

petro-dolarların İslam Ülkeleri'ni ekonomik anlamda iş birliği yapmaya teşvik etmesiyle ortaya çıkan iktisadi nedenlerdir (Budur, 2003, s. 15).

1970'li yılların başlarında dünyada enerjiye olan ihtiyacın artması ve petrol fiyatlarının hızla artması neticesinde, büyük petrol rezervlerine sahip İslam ülkeleri daha fazla enerji üretmeye başlamışlar ve bu durumda beraberinde zenginleşmeyi getirmiştir. Doların petrole endekslenmesinin başlangıcında, özellikle Ortadoğu'nun İslam coğrafyasında sermaye birikiminde önemli bir anlamda artış olmaya başladı. Elde edilen bu sermaye birikimin yönü ise batıya doğru yönelmeye başladı. Ayrıca İslam coğrafyasında baş gösteren bu gelir artışı ülkede adaletsizliğe ve zengin-fakir arasındaki ayrımı da daha da belirginleştirerek zıt kutuplar oluşmasında etkili olmaktadır. Bu durumun önüne geçebilmek için ülkeler arasında ekonomik çözüm önerileri üretilme yoluna gidilmiştir.

İslam ülkeleri içerisinde yeterli sermayeyi elinde bulunduramayan yani sermayeye sahip olamayan bu ülkeler, üretim faktörlerinden yeterli kâr elde edemedikleri için geride kalıyorlar. Bu nedenle sermayesi olan ülkeler ile sermayesi olmayan fakat emek ve doğal kaynaklar bakımından zengin olan İslam ülkeleri arasında yapılacak bir anlaşmanın her iki tarafa da fayda sağlayacağını savunanlar da var. Bu gözlemler neticesinde İslami bankaların oluşumuna yol açılmıştır.

İslam coğrafyalarının az gelişmişlikten kurtarılması, sermaye akışının hızlandırılması, kolektif hareket ve kaynak aktarımının sağlanması açısından bu büyük önem taşımaktadır. Sanayi ve teknolojinin hızla geliştiği günümüz dünyasında, maksimum sermaye birikiminin oluşması gerekmektedir. İslam ülkeleri arasında bu durum olumlu sonuçlar elde etmekte, dolayısıyla sermaye fazlası olan İslam ülkeleri ile sermaye açığı veren İslam ülkeleri arasındaki iş birliği, faizsiz bankaların kurulmasında bir diğer unsur halini ortaya çıkarmaktadır.

1.4.4. Politik Nedenler

Faizsiz bankacılığın temeli, sosyal, ekonomik ve dini nedenlerin dışında birtakım durumları da politik faktörlere dayanmaktadır. Politik nedenlere örnek olarak İran ve

Pakistan verilebilir. Her iki ülke de dini kuralları ve sosyal adaleti dikkate alarak İslami bankacılığı zorunlu hale getirmiştir.

İslami bankacılık, uluslararası faktörler ve güçlerin değerlendirilmesi açısından ele alındığında, İslâm ülkeleri kalkınmayı ve büyümeyi sağlayarak uluslararası politik alanda güç sahibi olabilmek için faizsiz bankacılığın sunduğu farklı imkânları kullanmaya yönelmişlerdir. Bu durum hem Müslüman ülkelerin hem de İslam dünyasının küresel ve politik alandaki gücünü ve etkinliğini artırmak açısından önemli görülmüştür.

Bu çerçevede, katılım bankacılığı alanındaki en etkili kuruluşlardan biri olan İslam Kalkınma Bankası, İslam ülkeleri arasında var olan iş birliğini artırmayı, ekonomik ve finansman etkinlikleri yükseltmeyi ve uluslararası düzeyde güçlü bir politik irade oluşturmayı hedeflemiştir. Müslüman ülkelerin veyahut toplulukların uluslararası alanda birlik ve beraberlik çatısı altında toplanmaları dünya siyaseti içerisinde kendilerine güçlü bir alan oluşturmaktadır.

1.5. KATILIM BANKACILIĞI YERİ VE ÖNEMİ

Gelişmiş ülkelerin yanı sıra gelişmekte olan ülkelerin en büyük sorunlarından biri sermaye eksikliğidir. Küçük veya gelişmekte olan ülkeler, sermaye eksikliği sorunlarını doğrudan yatırım veya yabancı yatırım yoluyla çözmeye çalışmaktadır. Ancak özellikle portföy yatırımları istikrarsızlık anında ya da diğer ülkelerin daha yüksek getiri önermesi durumunda çok hızlı ve kolay bir biçimde ülkeyi terk edebilmektedirler. Bu durum ülkelerin likiditesi üzerinde birçok olumsuzluğa sebep olmaktadır (Eğilmez, 2008). Bu süreçte sermaye sıkıntısına çözüm olarak kararlı yapısı ve özel sektöre yönelik finansmanı ile katılım bankacılığı ortaya çıktı. Bu bankalarının ekonomiye ve topluma çeşitli yönlerden etkisi araştırma konusudur. Döviz arzını ortadan kaldırmak ve ekonominin ihtiyaç duyduğu yabancı varlıklardaki azalmayı ortadan kaldırmak amacıyla alınan ve 24 Ocak İstikrar Kararı olarak bilinen bir dizi ekonomik istikrar kararları neticesinde, yabancı bankaların Türkiye'de faaliyet göstermesine izin verildi. Sınırlar bu kanunla belirlendi ve bu soruna çözüm bulmak için bankacılık kanunu temele alındı. Bu çerçevede, petrol zengini ülkelerde mevcut petro dolarları yabancı sermaye ve mevduat

olarak Türkiye'ye getirmek için 1983 tarihinde katılım bankaları Türkiye finansal sistemine dâhil edilmiştir (Tosun, 2000, s. 177).

Katılım bankalarının gelişmesi ve önemi her geçen gün artış göstermektedir. Katılım bankaları sadece bununla sınırlı kalmayıp şube ve çalışanlarının sayılarıyla önemli bir fon artışını da sağlamaktadır. Kullandığı fon toplama ve fon kullandırma yöntemleri aracılığıyla günümüzde etkisi ve önemi artan bankacılık sistemi içerisinde yerini almaktadır. İslami bankacılık anlayışının gelişmesinde önemli olan katılım bankaları reel sektör içerisindeki ekonomiye de canlılık katmaktadır. Ayrıca İslami bankacılığın doğrudan yabancı yatırımı desteklediğini ve sürdürülebilir yatırıma yoğun yatırım yaptığını da bu bankaların önemini göstermektedir. Bunun yanında İslami bankaların risk paylaşım esası ve gerçek varlığı dayalı işlemleri finanse etmesi nedeniyle finansal krizlerden daha az etkilendiğini ortaya koyan çalışmalar bulunmaktadır (Hasan ve Dridi, 2010, Siddiqi, 2006). Bu bağlamda 2008 yılında yaşanan küresel finansal kriz sonrasında yatırımcıların İslami fonlara ve İslami finansal ürünlere olan ilgisi ve yatırımları artmıştır. Araştırmalar, özel sermaye bankalarının reel sektöre kredi verme konusunda daha etkin bir şekilde yapılandırıldığını ve krize neden olan zararlı ürünlerden kaçındığını göstermektedir.

Türkiye'deki bankacılık sistemini içerisinde katılım bankalarının etkinliğinin arttığı yapılan araştırmalar neticesinde ortaya konmuştur. Kurulduğu dönemlere kıyasla bilinirliği ve yaygınlığında artış meydana gelmiştir. 1985 yılında ilk katılım bankası olan Albaraka Türk Katılım Bankasının kurulmasıyla Türk mali sisteme katılım bankaları giriş yapmıştır. Bu bankacılık anlayışında finansal araçların çeşitlendirilmesine ve derinleştirilmesine yardımcı oldu. Bu kurumlar uzun süredir başta dini sebepler olmak üzere geleneksel bankacılık sistemi içerisinde yer almayan çeşitli fon türlerinin sisteme girmesine ve sermaye piyasalarının gelişmesine ve derinleşmesine olanak sağlamaktadır.

Katılımcı bankalar çalışma prensipleri gereği Devlet İç Borçlanma Senetleri (DİBS) gibi faiz ve faiz içeren yatırımlar yapmamaktadır. Aslında kârlı işlemlere girişmeden üretimi finanse ederek reel ekonomiye destek oluyor. Katılım bankalarının ekonomik kriz dönemlerinde dahi para kazanmak amacıyla yatırım yapmaya teşvik edilmesi, ekonomik krizlerin etkilerini azaltmakta ve bu krizleri daha az düzeye

indirgemektedir. Kriz zamanlarında konvansiyonel bankalar kredilerini geri çağırırken katılım bankaları çalışma ilkelerinden dolayı bu yönetime başvurmamaktadır ve bu da ekonomik krizlerin etkilerini hafifletmektedir (Tosun, 2000, s. 189).

Katılım bankalarının bir diğer özelliği de, konvansiyonel bankalardan finansman bulmakta zorlanan küçük ve orta ölçekli işletmelere ve küçük yatırımcılara destek vererek üretimi, performansı ve ihracatı artırmaktır. Katılım bankalarının şube sayısı ve çalışan sayısı bakımından sürekli artış gösterdiği görülmekte olup, Katılım bankaları da faaliyetlere doğrudan katkı sağlamaktadır. Bu bankalar Türk Bankacılığının tamamlayıcı bir parçası olarak yer almaktadır. Diğer bankalara benzemekle birlikte kullandığı fon toplama ve fon dağıtma yöntemleriyle farklılık göstererek diğerlerinden ayrılır. Katılım bankaları, konvansiyonel bankaların müşterilere sunduğu hizmetlerin çoğunu (kambiyo, kredi, döviz alım-satımı vb.) farklı usullerle de olsa müşterilerine sunmaktadır (Eskici, 2007, s. 74).

Katılım bankacılık sisteminin temel nedeni, İslam'da faizin yasak olması nedeniyle bankacılık sistemine giremeyen paranın askıya alınmasıdır. Ayrıca bu gibi nedenlerle kredi kullanmaktan kaçınan birçok kişi, yatırım fonları aracılığıyla iş ve işletme kurma fırsatını yakalamıştır. Bu programlar sayesinde ihracat artmış ve birçok sivil toplum kuruluşu kurulmuştur. Katılım bankacılık sisteminde yürütülen bu faaliyetler İslam'ın getirdiği ekonomik kıstasları temele aldığından dolayı muhafazakâr kesim üzerinde etki bırakmıştır. Özellikle ekonomi de faizin yasaklanmış olması, haram olarak bilenen durumlardan kaçınılması neticesiyle bu bankacılık sistemi Türk bankacılık sistemine yeni bir boyut kazandırmış ve birçok kesiminde kendi bünyesine katmıştır. Bundan kaynaklı olarak katılım bankacılığının geliştirilmesi ve daha da bilinir hale getirilmesi için çalışmalar yürütülmektedir.

Katılım bankalarının yeri ve önemini kısaca şöyle ifade etmek gerekirse; müşterilerinin ihtiyaç ve beklentilerini üst sıraya koymak üzere güç yapısı, çalışanları, danışma kurulları, yönetim-yöneticileri ve uluslararası ağlarıyla bankacılık sistemi içinde varlığını ve gelişimini sürdürmekte olan, ülkelerin ekonomisine önemli ölçüde katkı da bulunmasıdır. Ayrıca Türkiye' de katılım bankalarının tercih edilmesi yönündeki en önemli etken dini hassasiyetleri barındırmasıdır. Katılım bankacılığı, İslam dininin

kurallarını merkeze alan ve asla faizli işlemleri içermeyen bir bankacılık sistemi olarak kabul görmektedir.

1.6. KATILIM BANKACILIĞI VE KONVANSİYONEL BANKALAR ARASINDAKİ TEMEL FARKLAR

Katılım bankacılığı sistemi anlaşılması ve uygulanması kolay bir sistemdir. Geleneksel bankacılık yani konvansiyonel bankacılık sistemiyle benzerlikler taşısa da temelde farklı işleyen bir sistem üzerine kurulmuştur. Öncelikle katılım bankacılığı ile konvansiyonel bankacılık arasında temel toplumsal açılarından önemli farklılıklar bulunmaktadır. Katılım bankacılığının başından itibaren sosyal sorumluluğu dikkate alması gerekiyor. Çünkü sistemin temel dinamikleri bu çerçeveye göre ilerliyor. Katılımcı bankacılık esas olarak adalet üzerine kurulu, toplumdaki tüm paydaşlara kaynaklara eşit erişim hakkı sağlayan bir sistemdir. Geleneksel bankacılık ise sadece kâr ve faiz oranlarına dayalı, sosyal sorumluluğa ve adalet üzerine kurulu olmayan bir bankacılık anlayışıdır. Aşağıda Tablo 2’de katılım bankacılığı ve konvansiyonel bankalar arasındaki temel farklara yer verilmiştir.

Tablo 2: Katılım Bankacılığı ve Konvansiyonel Bankalar Arasında Temel Farklar

Katılım Bankacılığı	Konvansiyonel Bankalar
Ortaklığa dayalı faaliyetlerde bulunur ve değiş-tokuş sözleşmesi içermektedir.	Borca dayalı faaliyetlerde bulunur.
Faizsizlik bankacılık ilkesine göre hareket eder.	Faiz sözleşmesi içermektedir.
Fon toplama işlemlerini cari ve katılma hesapları aracılığı ile gerçekleştirir.	Fon toplama işlemlerini mevduat ve ticari hesaplar aracılığı ile gerçekleştirir.
Risk paylaşımı esasına dayalıdır.	Risk transfer mekanizmasına esasına dayalıdır. Risk karşılığında bedel içerebilir.

Fon kullandırma yapılan işlemler bir mal ya da hizmetin alım-satımına yani ticarete dayalıdır.	Faiz esasına dayalı borç-alacak ilişkisi üzerine kurulmuş, herhangi bir kısıtlama olmadan yapılan işlemlerdir.
Katılım bankalarında yapılan işlemler dini olarak kabul gören, serbest bırakılan işlemlerle sınırlıdır.	Konvansiyonel bankalarda ise yapılan işlemler kanuna göre belirlenmiş, sınırlama gerektirmeyen her türlü faaliyetleri içerebilir.
Katılım bankacılığının temel mantığı kâr üzerine kurulmuş olup, bu doğrultuda tasarlanmış ve İslami prensiplere uygun işlemlerle faaliyet göstermektedir.	Konvansiyonel bankaların temel ilkesi faizdir ve sistem buna göre yapılandırılmış ve işlemektedir.
Katılım bankaları, yalnızca ticari amaçlı faaliyetler için nakit kredi sağlarlar. Mal veya hizmet alımı için fon sağlarlar.	Konvansiyonel bankaları ise kredi verirken faiz alırlar.
Reel ekonomiye katkıda bulunarak, kayıt dışılığın azalmasına katkıda bulunabilirler.	Reel sektöre doğrudan verilmediği için, kayıt dışılığın önlenmesine herhangi bir katkısı olmayacaktır. Yani amacın dışında açık kredi sağlayabilirler.
Katılım bankalarında özel cari hesap ve katılma hesabı ile fon toplama işlemleri yapılmaktadır.	Konvansiyonel bankalarda vadeli ve vadesiz hesap olmak üzere fon toplama işlemleri yapılmaktadır.

1.7. KATILIM BANKALARININ TÜRKİYE'DE KURULMA SEBEPLERİ

- Faizi ticari ilişkilerden uzak tutmak, helal yollardan kazanç elde etmek
- Sömürüye dayalı işlemlerin son bulmasını sağlamak, adil bir şekilde ticaret yapılmasına yön vermek
- Ticari ilişkilerde karşılıklı verilen emeğin önemini artırmak, emeğin en özel kâr sağlama olduğunu göstermek
- İslam çerçevesine uygun olarak ticari faaliyetleri ortaya koyarak oluşabilecek ikilemleri ortadan kaldırmak

- Çalışmadan para kazanmak yerine, çalışmaktan elde edilen faydaların önemini göstermek
- Kariyer olanaklarını genişletmek ve gelişim için çalışma ortamlarını iyileştirmek
- İş birliği yaparak toplumda birlik, sevgi ve kardeşliği oluşturmak
- İslam'ın şartlarından zekât ibadeti ile toplumda birçok sosyal ihtiyacı gidererek yoksulluğu azaltmak gibi maddeler kuruluş nedenleri arasında sayılabilir (Fidancı, 2011, s. 26).

Özel finans kuruluşlarının amacı içerisinde bireylerin ve işletmelerin tasarruflarını değerlendirerek finansal ihtiyaçlarını faizsiz ürünlerle karşılaması yatmaktadır.

Türkiye'de faizin haram olduğuna inananların yastık altında uyuyan fonlarını ekonomiye kazandırmak amacıyla 1980'li yıllarda faizsiz bankacılık sistemi ortaya çıkmıştır.

Bu temeller üzerinde kurulan katılım bankacılığa dayalı olarak Türkiye' kurulan bazı bankalar sırasıyla şöyledir.

1. Albaraka Türk (1984)
2. Kuveyt Türk (1988)
3. Türkiye Finans (2005)
4. Ziraat Katılım Bankası (2014)
5. Vakıf Katılım Bankası (2015)
6. Emlak Katılım Bankası (2018)

İlk olarak Albaraka Türk'ün kurulmasıyla Türkiye' de faizsiz bankacılık sistemi aktif olarak bilinmeye ve işlemeye başlamıştır. Faizsiz bankacılık alanına yatırım yapmak ve bu alanda gelişme göstermek isteyen birçok yatırımcılar yeni kurum ve kuruluşlar açarak yatırım yapma gayesi içerine girmişlerdir. Bu bağlamda ardı ardına birçok özel finans kurumları açılmıştır. Ancak özel finans kurumları her ne kadar bankacılık kanuna dâhil edilmiş olsa da adında geçen “banka” kelimesi çeşitli karışıklıklar doğurması sebebiyle 2005 yılında 5411 sayılı bankacılık Kanunu ile “Özel Finans Kurumu” adı

“Katılım Bankası” olarak değiştirilmiştir (Özsoy, 2012, s. 84). Katılımcı bankalar arasında var olan birliği, beraberliği ve koordinasyonu sağlamaya yönelik olarak Türkiye Katılım Bankalar Birliği (TKBB) kuruldu. Çalışmanın ikinci bölümünde Türkiye’de kurulan katılım bankalarına ayrıntılarıyla yer verilecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

KATILIM BANKACILIĞI SİSTEMİNİN İŞLEYİŞİ

Katılım bankacılığı sisteminin işleyişi, geleneksel bankacılığa yani konvansiyonel bankacılık anlayışına benzer bir yaklaşımla toplumda üç temel işleve hizmet edecek şekilde tasarlanmıştır. Ancak katılım bankalarının bu işlevlerini yerine getirirken kendi değerlerini kullanması ve “Faizsiz Prensibi” kuralına uyması gerekmektedir. Bu anlam doğrultusunda faaliyetlerini yürüten katılım bankaları fon toplama, fon kullandırma ve genel bankacılık hizmetlerini faizsizlik ilkesi doğrultusunda oluşturmaktadır. Yapmış olduğu bu hizmetler diğer bankalarda olduğu gibi belirli denetleme ve düzenleme kurumlarından geçmektedir. Bu şekilde hizmetlerini yerine getirmek zorundadırlar.

2.1. KATILIM BANKACILIĞI FON KULLANDIRMA

Katılım bankacılığı sisteminin temeline baktığımızda aslında anlaşılması zor bir sistemle karşılaşmamaktayız. Geleneksel bankacılık sistemi anlayışından farklılıklar gösterse de nihayetinde herkesin anlayabileceği şekilde tasarlanmıştır. Katılımcı bankalar cari ve katılma hesapları aracılığıyla ya da faizsiz bankacılık ilkelerine uygun diğer yollarla fon toplamaktadır. Topladıkları bu fonları kendi havuzlama sistemi içerisinde biriktirirler. Havuzda biriken fonlar, daha sonra katılım bankacılığının temel prensiplerini takip eden fon tahsis yöntemine göre bireylerin ve işletmelerin kullanımına sunmaktadır. Katılım bankacılığını diğer geleneksel bankacılık anlayışından ayıran en temel ilkelerden bir diğeri ise, katılımcı bankacılıkta kullanılan fon kullandırma yöntemlerinin mal veya hizmet alım satım işlemlerinin yapılmasında yani ticarete veya ortaklığa dayalı olmasında yatmaktadır. Ancak geleneksel bankacılıkta fon kullanımı, krediye yani faizli borç vermeye dayanmaktadır.

Katılımcı bankalar bireysel bankacılığa yönelik, ticari bankacılığa yönelik ve katılım bankacılığına yönelik alanlarında hizmet vermektedir. Bankacılık söz konusu olduğunda, katılım bankacılığı ile faiz bankacılığı arasındaki temel fark, fon toplama ve dağıtma konusundaki farklı yöntemlere sahip olmalarıdır.

Katılım fonu, 5411 sayılı Banka'nın 60'ıncı maddesinde düzenlenmiştir. Katılım fonu, katılım bankaları nezdinde açılan katılma hesabındaki paraları ifade eder. Katılma hesabı kar-zarar ortaklığı ilkesine göre işletilir (Tekinalp, 2009, s. 246). Her ne kadar hisse senedi fonları mevduatla birlikte kanunla düzenlense de hisse senedi hesapları ile mevduat hesapları arasında hem yapı hem de işleyiş itibarıyla önemli farklılıklar bulunmaktadır.

Bu farklar içerisinde en önemli olanı faizdir ve sadece isim farklılığından çok daha fazlasına yer vermektedir. Mevduat bankasına yatırılan paralar, bankaya ödünç olarak verilirken yatırılan paranın mülkiyeti bankaya geçer. Bankaya borç olarak verdiğimiz para mevduat bankasının mülküne geçmiş olur. Bu durumda katılımın fonu ise bankaya kullanılması üzerine sermaye olarak verilir. Verilen bu sermayeyi katılımcı bankalar sadece faizsiz ürünler üzerinde kullanabilecekken, mevduat bankası ise bu sermayeyi ister faizli ister faizsiz her alanda kullanabilmektedir. Diğer bir fark ise katılımcı bankacılığın vade tarihine kadar ne kadar kâr payı ödeyebileceğini "teorik olarak" söyleyememesi, ancak mevduat bankalarının vade sonunda ne kadar faiz ödeyeceğinin açık olmasıdır.

Katılım bankacılığı, tasarruf sahiplerinin birikimlerinden toplanan fonları iş hayatında belirli kurallar göre kullanılabilir hale getirerek, sadece paraya ihtiyacı olanların ticari açıklarını kapatmakla kalmıyor, aynı zamanda fonlarını kullanılabilir hale getirerek kâr elde etmeye çalışmaktadır.

Bu kısımda katılım bankalarında fonların nasıl tahsis edildiğini detaylı olarak ele alınacaktır.

2.1.1.Murabaha

Murabaha kavram olarak “ kâr beyanıyla satım” anlamına gelmekte olup, fon kullandırma yöntemleri arasında yer almaktadır. Kurumların ihtiyaç duyduğu mal ve hizmetleri satıcıdan peşin olarak olması ve müşteriye vadeli olmak şartıyla satması işlemine murabaha (kurumsal finansman desteği) denilmektedir.

Murabaha lügat anlamı “artma, kâr, ticarî kazanç” olan “ribh” kökünden türemiş olup “kazandırma, kâr hakkı tanıma” anlamına gelmekte olup terim olarak ise bir malın alış fiyatı veya maliyeti üzerine belirli bir kâr konarak satılmasını ifade eder (TDV, 2016).

Uluslararası ticaretin finansmanı söz konusu olduğunda Murabaha, alıcıların alımlarını ertelenmiş ödemeler yoluyla finanse etmelerine olanak tanırken, İslami bankalar da finansör olarak taraflarca üzerinde anlaşılan önceden belirlenmiş karları alma hakkına sahiptir. Vadeli finansman olarak da bilinen murabaha, paranın zaman değeri kavramına dayanmaktadır.

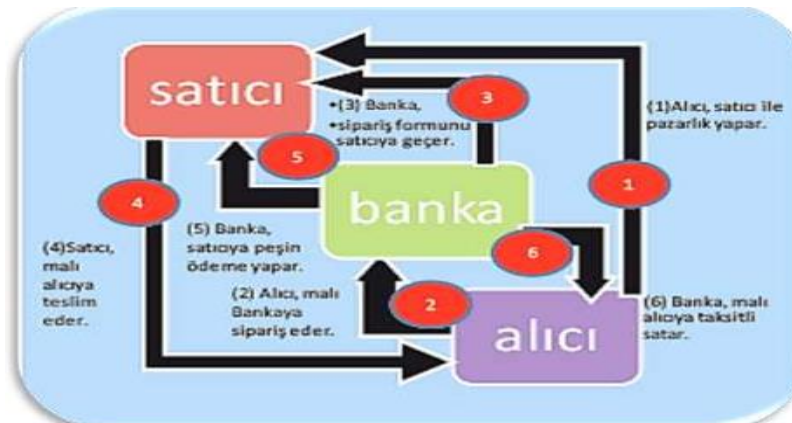
Murabaha olarak da bilinen maliyet artı kar, geleneksel finans kurumlarıyla dost canlısı olması ve basitliği nedeniyle avukatlar tarafından sevilip tercih edilen muhtemelen günümüzde de en yaygın kullanılan İslami finans ürünüdür. Murabaha yönteminde uygulanan vekâlet yapısı sayesinde finansal kuruluşlar mal ve hizmet satın alıp kâr amacıyla satabilmektedir. Kâr elde etmek İslam hukukuna göre ticari faaliyetlere yapılan yatırımın getirisi olarak kabul görür ve helal kazanç ilkesine uygun bir davranıştır. Murabaha işlemleri faiz unsuru içermediğinden İslam'ın faiz yasağına aykırı değildir. Murabaha işleminde gerçekleştirilen sözleşmelerde her iki taraf da ürünün gerçek fiyatı ve satıcının kâr payı hakkında bilgi sahibi olur. Bu durum da murabaha da şeffaflık ve güvenlik ilkeleri şu anda son derece önem arz etmektedir. Ürün türleri, miktarları, fiyatları ve teslimat koşulları açıkça ve net bir şekilde tanımlanmıştır. Tarafların birbirini kandırması veya hileye başvurması mümkün değildir.

Murabahanın temelinde güven esasına dayalı bir satım sözleşmesi vardır ve “malı kârlı satma anlamına gelmektedir. Murabaha da bir malın peşin fiyatı üzerinden satın alınıp müşteriye vadeli olarak satması işlemiyle gerçekleşir. Diğer fon kullandırma yöntemlerine nazaran murabaha daha çok tercih edilen bir yöntem olarak kullanılmaktadır. Çünkü murabaha yöntemi basit ve anlaşılır bir yapıya sahiptir, hızlı ve kolay uygulanarak kâr hesaplanabilir bu yüzden katılım bankaları içerisinde en çok kullanılan yöntem murabaha yöntemi olmuştur. Murabaha yönteminin diğer yöntemlerden daha fazla kullanılmasının başka sebepleri ise;

- Murabahanın kısa vadeli olmasıdır. Yani murabaha, genellikle en fazla bir ila iki yıl içerisinde tamamlanması ve fazla yıllara yayılmayan bir işlem olması nedeniyle bankalar tarafından tercih edilmektedir.
- Murabaha hızlı fon akışı sağlamaktadır.
- Murabaha sistemi, doğası gereği kısa vadeli olup, bankacılık fonksiyonları ve mevduatın düzenli ve dengeli dağılımını sağlayacak şekilde fon akışını hızlandırarak bankaların tercih ettiği bir yöntemdir.
- Murabaha yapılan işlem ve diğer fon kullandırma yöntemleri arasında daha düşük bir maliyetle yapılmaktadır.
- Murabahada yapılan işlemler düşük risk faktörü oluşturmaktadır.
- Murabaha sözleşmesi yapılırken başlangıçta, murabahanın konusunun ne olacağı, malın niteliği, ödemelerin miktarı, şekli, süresi ve diğer ayrıntılar taraflar arasında belirlenir. Sözleşmenin başında şartlar belli olduğu için murabahanın bankalarca tercih edilmesi olası bir durumdur.
- Şeffaflık ve belirlilik ilkesi vardır.
- Murabaha erişilebilir olması nedeniyle bireyler, işletmeler, hükümetler vb. tarafında da kullanılabilir.

Murabaha, faizsiz bankacılık sisteminde fonlama yönteminin şu anda oldukça yüksek bir payına sahiptir öyle ki sistemin temeli olduğu söylenebilir. Murabaha mekanizmanın işleyişi Şekil 1’de gösterilmektedir.

Şekil 1: Murabaha Mekanizması

Kaynak: (www.tkbb.org.tr.)

Katılım bankalarında uygulanan murabaha yönteminde, bir malın peşin para ile satın alınarak, üzerine kâr eklenip vadeli olarak satılması esasına dayalı ticaret seklinden ibarettir (Erdoğan, 1998, s. 335). Murabaha yöntemi Klasik ve modern olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. İslam hukuku içerisinde yer vadeli satışı olan murabaha klasik murabaha içerisinde yer alır. Modern anlamda murabaha ise faizsiz bankalar tarafından uygulanan bir yöntem olarak görülmektedir.

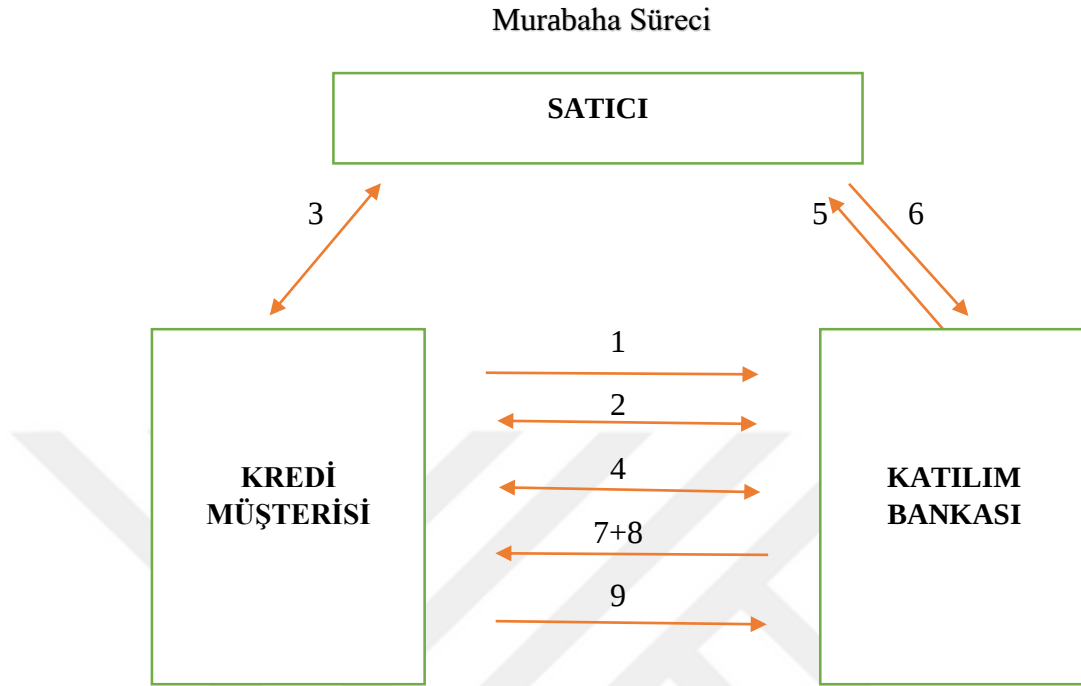
Murabaha yönteminin konusu alım satıma dayalı olarak gerçekleştirilen bir ticari faaliyettir. Maddi ve iktisadi kıymetler içerisinde yer alan varlıklar murabaha da gerçekleşebilir. Örneğin; ev, arsa, konut, iş yerleri, madenler, yapı malzemeleri, ticari araçlar vb. kısacası satın alınıp devri mümkün olan iktisadi kıymetler buna örnek olarak verilebilir. Bu gibi malların fiyatlarının belirlenmesinde şu formüllerden yararlanılır: Satış fiyatı hesaplanırken (Özsoy ve Sayar, 2017, s. 66-67).

$$\text{Kurum kârı} = \text{Alış bedeli} \times \text{Kâr oranı}$$

$$\text{Toplam satış tutarı} = \text{Alış bedeli} + \text{Kurum kârı} + \text{Resmî bedeller}$$

Katılım bankaları malın peşin değeri ile vadeli değeri arasında oluşan farka ‘kâr’ olarak değerlendirir. Murabahanın oluşabilmesi için de banka, müşteri ve satıcının olması ve birlikte hareket etmeleri gerekir. Bu üçlü arasında sistem şu şekilde yürümektedir. İlk önce müşteri satın alacağı malı belirler ve katılım bankasına başvurur. Katılım bankası müşterinin alacağı malı satıcı üzerinden ya da tedarikçi üzerinden piyasa fiyatını belirleyerek malı satın alır. Banka aynı ticaret mantığında olduğu gibi satın aldığı bu malın üzerine belirli bir oranda kâr ekleyerek müşteriye vadeli olarak satma işlemini gerçekleştirir. Özetle bu yöntem sayesinde müşteri peşin olarak satın alacağı ürünü vadeli olarak alır ve satıcı da aynı şekilde peşin olarak malını satmış olur ve diğer durumlara göre avantaj sağlar. Banka ise malın üzerine eklediği oranda kâr elde eder ve kazanç sağlamış olur. Böylelikle katılım bankalarında murabaha sistemi uygulanmış olur. Kurumsal finansman desteğini (murabaha) Şekil 2’de yer alan örnekte özetlemek mümkündür:

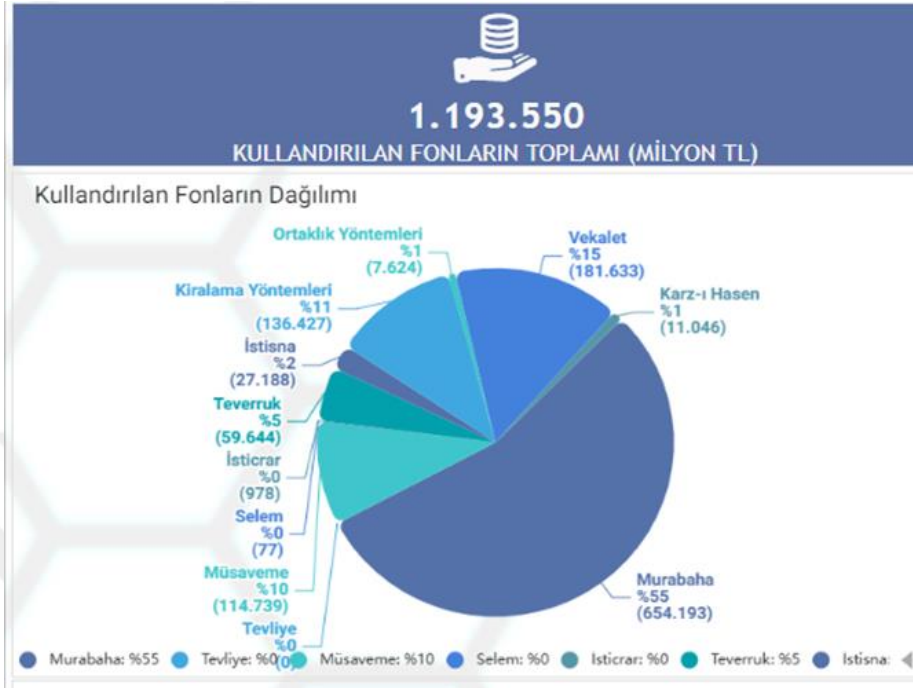
Şekil 2: Murabaha Süreci

Yukarıda şeklin ne anlama geldiğini ifade edecek olursak;

1. Müşteri bir katılım bankasına giderek kredi limiti başvurusunda bulunur.
2. Katılım bankaları kredi kontrolleri sağlar, gerekli koşullar sağlandığında kredi limitlerini belirler.
3. Müşteri, ihtiyaç duyduğu ürünler için satıcıyla geçici bir sözleşme yapar.
4. Müşteri, katılım bankası ile getiri oranı ve geri ödeme tutarı konusunda anlaşmaya varır.
5. Katılım bankası satıcıdan ürünün siparişini alır.
6. Katılım bankası, satıcıdan nakit karşılığında mal satın alır.
7. Banka satın aldığı bu malın üzerine belirli bir oranda kâr ekleyerek müşteriye vadeli olarak satma işlemini gerçekleştirir.
8. Banka aldığı mal üzerinden müşteriye borçlandırmaktadır.
9. Son olarak müşteri aldığı borcu bankaya vadesinde öder.

Aşağıda yer alan Grafik 1 görselinde TKBB veri peteğinden alınan bilgiye göre 2024 yılında kullanılan fonların toplam miktarına yer verilmiştir.

Grafik 1: Kullandırılan Fonların Dağılımı**Kaynak:** TKBB Veri Peteği

Türkiye Katılım Bankaları Birliği'nden alınan 2024 verileri doğrultusunda katılım bankalarında kullandırılan fonların toplam dağılımı (Milyon TL) 1.193.550 olarak hesaplanmıştır. Grafikte en fazla kullandırılan fonun %55'lik oranla Murabaha olduğunu görmekteyiz.

2.1.2. Salem / Selem

Salem kelime anlamı olarak 'peşin satış' anlamı taşımaktadır. Salem; standart olan malların peşim fiyat karşılığında ve vadeli olarak teslimiyeti üzerine karar verilip satılmasını anlamına gelir. Malın bütün özelliklerini sözleşmede kararlaştırılan vakit içerisinde ve malın türünde, kalitesinde ve miktarında hiçbir şekilde belirsizlik yaratmayarak tam ve açık olarak sözleşmede belirlenmelidir. Sözleşme oluşturarak ürün alıcısı kendisini fiyat artışlarından korur ve ürün satıcısı da nakit ihtiyacını karşılar. Bu sözleşmeye göre Selem satıcısına, aldığı bedeli Selem malı teslim edilene kadar istediği gibi kullanma fırsatı ve malı zamanında hazırlayıp teslim etme olanağı verir.

Selem yöntemi, sözleşmenin imzalandığı anda tüm şartların belirlenmesi şartıyla, ileriki bir tarihte mal alıp satma işlemidir. Günümüzde olası muhtemel risklerden korunmak veya depolama maliyetlerinden kaçınmak isteyen firma ve kişiler tarafından bu prosedür tercih edilmektedir. Özellikle dış ticarete faaliyet gösteren şirketler, kur risklerinden korunmak farklı koşullarla da olsa Selem yöntemini tercih etmektedirler.

Selem sözleşmesi kapsamında nakit sıkıntısı çeken kişi, belirli bir ürünü belirli bir süre içinde teslim etme zorunluluğu getirerek nakit parasını satıp nakit elde edebilir ve böylece nakit sıkıntısını çözebilir. Günümüzde çiftçiler özellikle hasat öncesi yaşadıkları maddi sıkıntıları selem sayesinde aşmaktadır. Hasat zamanında teslim edilmek üzere bir miktar ürünü peşin bedelle tüccarlara satmaktadırlar (Aktepe, 2010, s. 61). Selem yöntemi genel olarak çiftçilerin tarımsal faaliyetleri üzerinde kullanılan ve peşin satışa dayanan fon kullandırma yöntemlerinden biri olarak kullanılmaktadır.

Selem işlemi uzun yıllardır kullanılmakta olup, günümüz ticaret ve bankacılık koşulları çerçevesinde müşteri ihtiyaçlarına göre derlenmiş olup, katılımcı bankalar tarafından kullanılabilir. Banka, satıcı ile kendi arasındaki anlaşma da belirtilen ileri bir tarihte teslim edilmek üzere, bedelinin peşin ödenmesi karşılığında mal satın alır. Örneğin, bir banka, sıkıntısı olan ihtiyaç sahibi aynı zamanda güvenilir bir çiftçiye, peşin sermaye vererek belirli bir tarihte teslim edilmek üzere tarımsal ürünleri satın alması ve daha sonra bunları piyasada satması için nakit sağlamaktadır. Bu sayede çiftçiler hem fiyat dalgalanması riskinden korunuyor hem de ürettikleri ürünlere alıcı bulmuş oluyor. Bunun yanında işlerini sürdürmek için ihtiyacı olan nakde faizsiz olarak erişebilecektir.

2.1.3. Teverruk

Teverruk daha önce yalnızca gümüş paraya olan talebi ifade ederken daha sonra altın ve banknotlara yani kâğıt paraya olan talebi ifade eder anlamına gelmiştir. Teverruk, bir satıcının mallarını taksitle satın aldığı ve bunu nakit karşılığında başka bir kişiye sattığı bir süreci içeren yöntemdir. Teverrukteki amaç nakite olan ihtiyacı karşılamaya yaramaktadır. Bu yöntem aynı zamanda yatırım bankaları tarafından müşterinin borçlarının yeniden yapılandırılması gayesiyle de kullanılmaktadır. Konu malın vadeli

olarak satın alınması sebebiyle malın kesinlikle fayda sağlamak amaçlı değil peşin satılıp nakit elde edilmesi amacıyla yapılması gerekmektedir (Kısacık, 2021, s. 53).

Teverruk, dünya çapında birçok İslami finans kurumu tarafından benimsenen bir nakit akışı kontrol modeli olarak kabul görmüştür. Teverruk, eski çağlardan beri bilinen ve kullanılan bir finansman yöntemi olup, ilk zamanlarda bazı mezhepler tarafından bey'ul-ine (bir malın veresiye yoluyla satın alınıp daha ucuza peşin olarak geri satılması) olarak kabul edilmiş, ancak daha sonraki yıllarda bağımsız bir sözleşmeye dayalı hale gelmiştir.

Teverruka tabi mallar; ticari eşya, motorlu taşıtlar, resmi şirketlerin hisseleri, uluslararası veya yerli ürünler veya altın veya gümüş dışındaki metaller de geçerli olarak kabul edilmektedir. Altın, gümüş ve madeni paralar vadeli işlemlere izin verilmediğinden teverruk işlemlerine tabi değildir. Katılım bankaların teverruk yönteminin, nakit ihtiyacının hızlı bir şekilde çözülmesi açısından diğer finansman yöntemlerine göre avantajlı olduğu değerlendirilmektedir. Avantajları arasında nakit ihtiyacı olan müşteriler için düşük risk ve düşük maliyetle kolay ödeme sayılabilir. Bu anlamda da katılım bankaları tarafın fon kullanımı açısından önemli yere sahiptir ve giderek yaygınlaşma eğilimi göstermektedir. Bu yaygınlaşma teverruk modelinin murabaha yöntemine olan benzerliğinin de etkisi vardır. Bu model genel olarak müşterilere krediye alternatif bir yol olarak düşünülmüş ve katılım bankaları tarafından kullanılmaya başlamıştır.

Teverruk modeli İslami boyutu göz önüne alındığında İslami fıkıhçılar tarafından çelişkileri fikirler öne sürüldüğünden bu modeli kimi bankalar tercih edip kullanırken kimi bankalar ise sınırlı olarak kullanmaktadırlar. Bu konunun çelişkisini giderebilmek için birbirinden farklı çalışmalar ve öneriler üzerinde durulmaktadır.

2.1.4. İstisna

İstisna kelime manası olarak iş ve borç yükümlülüklerine ait bir kavramı ifade etmektedir. İstisnası, müteahhidin, belli özelliklere sahip bir eseri, malzemesi kendisine ait olmak üzere, belli bir fiyata üretmesi yönündeki talimatıdır. İstisna sözleşmeleri, hâlihazırda mevcut olmayan ancak gelecekte üretilecek standart dışı mallara ilişkin satış

işlemleridir. Hisse Senedi Bankaları, yüklenicinin bunu yapmaması halinde üretimden sorumlu olması şartıyla, istisna anlaşması yoluyla ürettikleri işi finanse edebilirler. İstisna anlaşmasını yerine getirirken birtakım şartlar söz konudur. Bu şartlar şu şekildedir;

- Sözleşmede, üretilecek ürünün cinsinin, türünün, miktarının ve olması gereken bütün nitelikleriyle teslim tarihi belirtilmelidir.
- İstisna sözleşmesi gereğince ödemenin tamamen ertelenmesi beklenir veya belirli tarihlerde önceden kararlaştırılan taksitler halinde yapılması öngörülebilir.
- İstisna Sözleşmesi, zorlayıcı sebepler haricinde, yalnızca sözleşme tarafları tarafından kabul edilmesi halinde sözleşmeye bağlı cezai hükümleri içerebilir.

İstisnanın selem akdinden farkı ise mal bedelinin gelecekte belirlenmiş herhangi bir tarihte ödenmesine olanak sağlaması ve malın sipariş üzerine yapılması yani standart olmaması söylenebilir (Şahin, 2007, s. 58)

İstisna sözleşmesi, genellikle konut finansmanı alanında bazı işlemlere yönelik finansman seçeneği sağlamak amacıyla değerlendiriliyor. Örnek vermek gerekirse, bir müşterinin kendine ait mülkü varsa ve konut inşa etmek için paraya ihtiyacı varsa, bir finansçı (katılım bankası) istisnası kapsamında bu boş arsaya konut yapmayı üstlenebilir. Ayrıca, müşterisinin mülk sahibi olmaması halinde ve ek bir mülk satın almayı istemesi durumunda finansör, müşteriye belirlenen mülk üzerine inşa edilmiş bir konut sağlama taahhüdünde bulunarak bu durumu üstlenebilir.

İstisna akdi katılım bankaları tarafından kullanılabilecek bir yöntemdir. Yarım kalmış katılımların tamamlanmasında, toplu konutların finansmanında, müteahhitlik işlerinde, araç, gemi, uçak gibi büyük yapı işlerinin finansmanında katılım bankaları istisna akdi yapabilirler. Bu işleri taahhüt edip alt istisna sözleşmeleriyle taşeronla iş yaptırabilirler (Aktepe, 2010, s. 61). İstisna da ürün bedelini peşin veya teslimatta ödemeniz gerekmez. Bunun yerine, ödemeler tarafların mutabakata vardığı herhangi bir zamanda yapılabilmektedir.

2.1.5. Mudaraba / Mudarebe

Mudaraba kelimesi bir tarafın emeğini, tecrübesini diğer tarafın ise sermayesini ortaya koyarak kurulan ortaklık anlamına gelen Arapça bir kelimedir (Akın, 1986, s. 83). Kısa ve öz olarak “kâr paylaşımı” olarak tanımlanmaktadır. Mudaraba bir tarafın emeğinin, bilgisinin ve tecrübesinin yatırımı yaptığı, diğer tarafın ise sermayesinin yatırımı yaptığı bir faaliyet göstermektedir. Mudaraba’ya kısaca iş ortaklığı veya kar-zarar paylaşımının ele alınması da denilebilir.

Mudaraba kelimesi İslam öncesi dönemlere kadar uzanmakta olup, büyük sermayeye sahip olan ancak ticari açıdan gelişmemiş ve ticari zekâyâ sahip olmayan sermayedarlar ile sermayesi olmayan ancak sermayesi ve sermayesi olan kişileri ifade eden bir ortaklık sistemi olarak da bilinmektedir. Mudaraba akdinin temelinde sermayesi olmasına karşın ticari bir faaliyet gerçekleştirme kabiliyeti veya zamanı bulamayan kişi ile kâr getirecek bir projeye sahip olduğu halde sermayesi olmayan kişinin bir araya gelerek her iki tarafın da menfaatlerine uyan bir iş anlaşması kurulması esası yatmaktadır (Serahsî, 2009, s. 19).

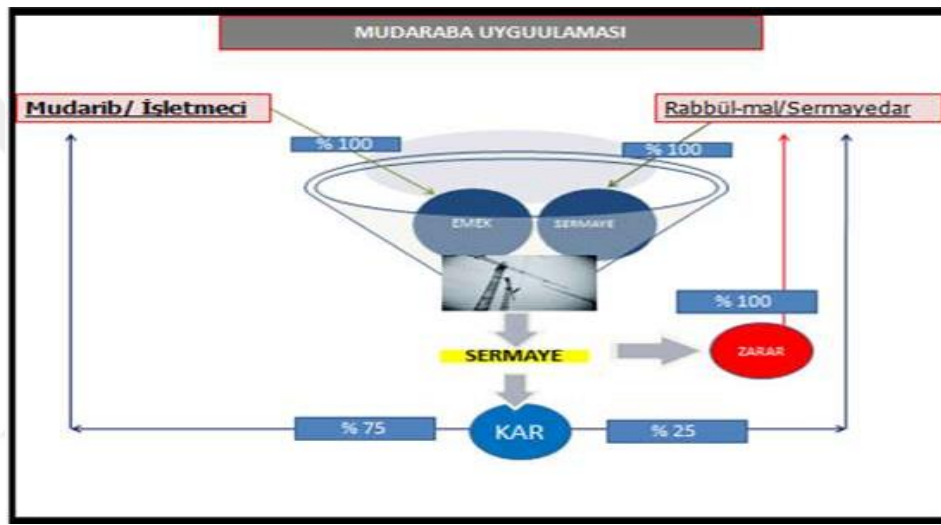
Mudaraba anlaşmalarında çoğunlukla sermayeler katılım bankaları aracılığıyla karşılanmakta olup, tecrübe ve emek de girişimciler aracılığıyla karşılanır. Bu anlaşmanın sonunda önceden belirli olan ve anlaşmada yazan maddelere göre ortaya çıkan kar, girişimcilere ve katılım bankacılığına paylaştırılacaktır. Fakat ortaya çıkması muhtemel olan zarar durumunda ise, bu çıkan zararın hepsini sermayeyi koyan katılım bankacılığının karşılaması gerekmektedir. Burada girişimcinin zararı ise bu süreçte ortaya koyduğu emeğini oluşturmaktadır. Özellikle bu anlaşmalar esnasında yapılan görüşler ve geribildirimler kayıt altına alınarak ortaya çıkan zarar kimsenin hakkına geçilmeden çözümlenebilmesini kolaylaştıracaktır. Bu yöntem, katılım bankalarının fon kullanımından kaynaklanan zararların çoğunu karşılaması nedeniyle nadiren kullanılmaktadır.

Mudaraba yönteminde ortaya çıkan zararın katılım bankası yani sermayedar tarafından karşılanması, katılım bankasının girişimciden görevini kötüye kullanma olasılığına karşı birtakım sorumluluklar isteme hakkını da saklı kılmaktadır (Özsoy, 2021,

s. 174.). Mudaraba yönteminde sermayedar izin vermedikçe mudaraba sermayeyi bir başkasına aktaramaz, ödünç veremez, borçlanamaz ve bağışlayamaz (Tabakoğlu, 2011, s. 142-164).

Aşağıda Şekil 3’de yer alan mudaraba mekanizmasının nasıl işlediğine dair görsele yer verilmiştir.

Şekil 3: Mudaraba Mekanizması

Kaynak: (www.tkbb.org.tr.)

Mudarebe sözleşmesi, ekonominin üç ana unsurunu bir araya getirir. Bu üç ana unsur; sermaye, işçilik ve girişimciliktir. Daha önce de belirtildiği gibi Mudaraba sözleşmesi, bir tarafın sermayesi ile diğer tarafın emeğinin yatırılmasıyla yapılan ve tarafların önceden belirlenmiş bir oranda temettü (kâr payı) aldığı bir sözleşmedir. Sözleşmenin zarara uğraması durumunda sermayedar zararı kabullenirken, emek veren işletmeci de verdiği emeği kaybederek zarar uğramaktadır.

Diğer bir deyişle, mudarebe sözleşmesinde var olan yetenek ve paranın bir araya gelmesi neticesinde oluşmakta olan riskli ama kârlı ortaklık kuran yatırım sözleşmesi olarak ifade etmekte mümkündür.

2.1.6. İcare

Kiralamak anlamına gelen icare kelimesi uzun vade içerisinde yapılan fon kullandırma yöntemlerinden biridir. İcare; belirli bir süre tüketilmeden kullanabilecek bir varlığın kullanım hakkının (faydalarının) devredilmesi işlemine icare denilmektedir. Katılım bankacılığının, müşterilere ürün ve hizmetleri sabit bir fiyatla nakit olarak kiralayıp daha sonra satarak fon toplayabilir.

İcare, bankaların müşterilerin ihtiyaç duyduğu taşınır veya taşınmaz malları satıcılardan satın alma kaydıyla müşteriye ödünç verme işlemi olarak da ifade edilmektedir. Sonuç olarak, yatırım ürününe ait olan mülkiyeti finansal kiralama yapan şirket içerisinde kalmakta, kiracıya belirlenen bir kira bedeli karşılığında kullanım hakkı verilmekte ve mülkiyet, sözleşmede belirtilen fiyat üzerinden kiracıya geçmektedir. Bu yöntem yatırım mallarının satın alınması yerine kiralınması sağlanarak işletmelerin ihtiyaçlarının karşılanması ve sermayelerinin ihtiyacı oldukları başka alanlarda da kullanmasına olanak sağlamaktadır (Er, 2012).

İcarede de üzerinde durulması gereken en önemli nokta, müşterilerin kiralamak istediği ürün üzerinde herhangi bir işlem yapmamış olması yani ürünü başkasına kiralamamış olması gerekmektedir.

İcare işleminin boyutu menkul varlıklar ve gayrimenkul varlıkların haricinde insan emeğini de içerisine alan bir yöntemdir. İcare işlemine örnek olarak yaşamak için bir ev, çalışmak için büro veya dükkân, üretim yapmak için tarla veya bahçe ve bunlarda ihtiyaç olan nakliye aracının kiralınması birer icare örneğidir (Çürük, 2013, s. 56-60).

2.1.7. Finansal Kiralama (Leasing)

Finansal Kiralama; kira süresinin sonunda bir malın mülkiyetinin bir ücret karşılığı içerisinde kiracıya devredildiği kiralama işlemine finansal kiralama (leasing) adı verilmektedir. Bankaların Finansal Kiralama Kanunu çerçevesinde taşınır ve taşınmaz varlıkları temin ederek müşterilerine ödünç verme işlemi olarak ifade edilir. Kira süresi sonunda malın mülkiyeti kiracıya geçer. Finansal kiralama, kiracıya belirli bir miktar kira

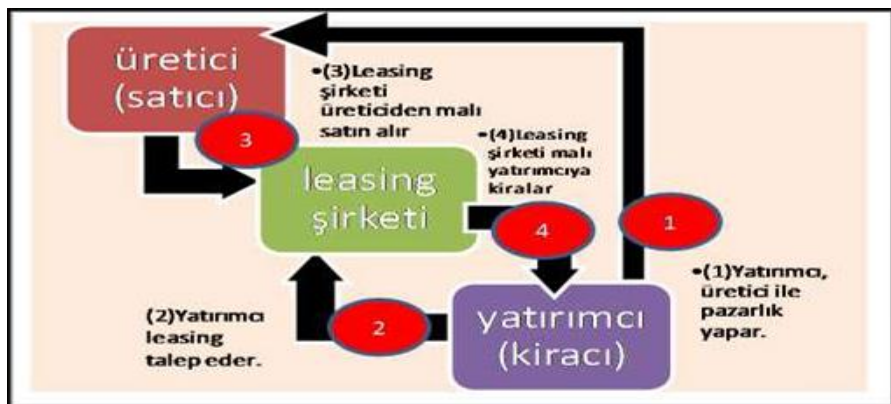
ödemesi karşılığında bir sermaye varlığını kullanma hakkının verildiği, ancak mülkiyetin finansal kiralama şirketinde (veya katılım bankasında) kaldığı ve sözleşme süresinin sonunda mülkiyetin kiracıya devredildiği bir finansman türüdür. Kiralama daha çok orta ve uzun vadeli bir finansman türü olup sanayici KOBİ'lerin makine, tezgâh ve ekipman gibi, murabaha finansmanına nazaran daha yüksek tutarlı ihtiyaçlarının karşılanmasında kullanılır (Yılmaz, 2010).

Finansal kiralama sözleşmesi iki farklı türde yapılabilmektedir. Bunlardan ilki faaliyet kiralaması olarak bilinir, ikincisi ise finansal kiralama yöntemi olarak yapılır. Özetle "kiralayanın, kiracının talebi ve seçimi üzerine üçüncü kişiden satın aldığı veya başka suretle temin ettiği bir malın zilyetliğini, her türlü faydayı sağlamak üzere ve belli bir süre feshedilmemek şartı ile kira bedeli karşılığında, kiracıya bırakmasını öngören bir sözleşmedir" (Finansal Kiralama Kanunu, 2013).

Finansal kiralama (leasing), katılım bankaları içerisinde fon kullandırmaya yönelik olan icarının yani kira sözleşmesinin temeline dayandığı görülmektedir. Finansal kiralama (leasing), katılım bankaları arasında kullanımı fazla olan ve sahiplenilen fon kullandırma yöntemi olarak kabul görmektedir.

Aşağıda yer alan Şekil 4'de leasing mekanizmasının işleyişine yer verilmiştir.

Şekil 4: Leasing Mekanizması

Kaynak: (www.tkbb.org.tr.)

Kira sözleşmesi üç tarafı kapsamaktadır. Bunlar yatırımcılar, kira şirketleri ve üreticileri kapsamaktadır. Yatırımcı ihtiyaç duyacağı gayrimenkulü seçiyor, leasing şirketi ile finansal kiralama sözleşmesi imzalıyor ve bunun sonucunda satın alıyor. Leasing şirketi ürünü satın alır ve yatırımcıya aldığı ürünü teslim eder. Yatırımcı ödemeyi başlangıçta üzerinde anlaşılan şartlar dâhilinde yapar. Ödemeyi tamamlandıktan sonra ürün sembolik bir fiyatla yatırımcıya satılarak leasing mekanizması işlemiş oluyor. Kira sözleşmesinin kiralama mı yoksa vadeli satış mı olduğu ise bu sözleşmede tartışmalı konular arasında yer almaktadır.

1. Leasing (finansal kiralama süreci) yönteminin işleyişi ve kullanılma aşamaları aşağıda belirtilen maddeler çerçevesinde ele alınmıştır;
2. İlk olarak müşterinin leasing kullanabilmesi için katılım bankasına limit alabilmek başvurusu gerekmektedir.
3. Başvuruya göre banka değerlendirme işlemine girer ve uygun görüldüğü takdirde belirlenen limiti uygulamaya koyar.
4. Yatırımcı ve üretici ihtiyaç duyulan mal için pazarlık yapar.
5. Müşteri ve katılım bankası kâr oranı ve geri ödemenin nasıl yapılacağına dair bir anlaşma yapar.
6. Banka müşterisine mal için sipariş oluşturur.
7. Oluşturan siparişi katılım bankası satıcıdan peşin olmak kaydıyla satın alır.
8. Banka, satın aldığı malı, sözleşmede belirtilen süre ve döviz cinsine göre peşin olarak müşteriye kiralar.
9. Kiracı aldığı malın kirasını katılım bankasına öder.
10. Sözleşme bitiminde katılım bankası, kiralık ürünleri sembolik bir ücret karşılığında müşteriye devredecek.

Finansal kiralama diğer pek çok konuda olduğu gibi aşağıdaki maddeler üzerinde de avantaj sağlar:

- Leasing firmalara ve ihracatçılara kolaylık sağlar.
- Yeni yatırımlar için finansman olanaklarını artırmakta ve finansman maliyetlerini kısmaktadır.

- Sermaye yetersizliği çeken ülkelerin bu sorunu çözülmektedir.
- Bir ülkeye dış borçlanmaya gerek kalmadan finansman sağlama olanağı verir” (Parasız, 2000, s. 663-664).

2.1.8. Müşareke

Müşareke fon kullandırma yöntemlerinden biri olarak kullanılır ve kelime manası olarak kâr– zarar paylaşımı olarak ifade edilmektedir. Müşareke yönteminin temelinde ticari bir kuruluşa ortak ve ticari kuruluşunun sermayesinden bir miktar pay almak anlamı taşımaktadır. Müşareke yöntemi, hem yönetsel anlamda ortaklığa dayalı olan, hem de sermaye anlamında ortaklığı içeren bir faaliyet türüdür ve her iki taraf da bu ortaklık sözleşmesinde hem sermaye kaynaklarını hem de insan kaynaklarını yani emeğini ortaya koyarak faaliyet yürütmektedir.

Müşareke yönteminde tam bir kâr– zarar ortaklığı söz konusudur. Bu anlamda mudaraba yönteminden farkına bakacak olursak: Mudaraba da işe karışmayan pasif bir kapitalist ve işine katkıda bulunan aktif bir girişimciye sahipken, müşaraka ise hem sermayenin hem de sermayenin iş birliği yaptığı tam teşekküllü bir ortaklığın söz konusu olduğunu görmekteyiz. Yani müşareke yönteminde çalışma ve emek aktifleştirerek teşvik edilir. Ayrıca bu sözleşmede taraflar arasındaki anlaşma, karşılıklı iş birliğini engelleyecek türden hükümler de içermemektedir.

Müşareke yönteminde her iki tarafın da yönetime katılma zorunluluğu bulunmamakta olup, kârın bir kısmı yönetimi devralmak isteyen kişiye yönetim ücreti olarak ödenebilmektedir. Kârdan yönetici ücreti düşüldükten sonra kalan kâr, sözleşmede belirtilen oranlar dâhilinde dağıtılır. Fon kullandırma olarak müşareke yöntemi diğer fon kullandırma yöntemlerine kıyasla daha esnek özellikler içermektedir. Sözleşmede tarafların ortaya koydukları sermayenin birbiriyle aynı olup eşit şartlara ait olması gerekmemektedir. Bu anlamda elde edilen kar- sermaye oranları da iki tarafın anlaşmasına bağlı olarak belirlenebilir. Fakat bu özelliklerin henüz işin en başında konuşulup sözleşmede belirtilmesi ortaklık için oldukça önemlidir.

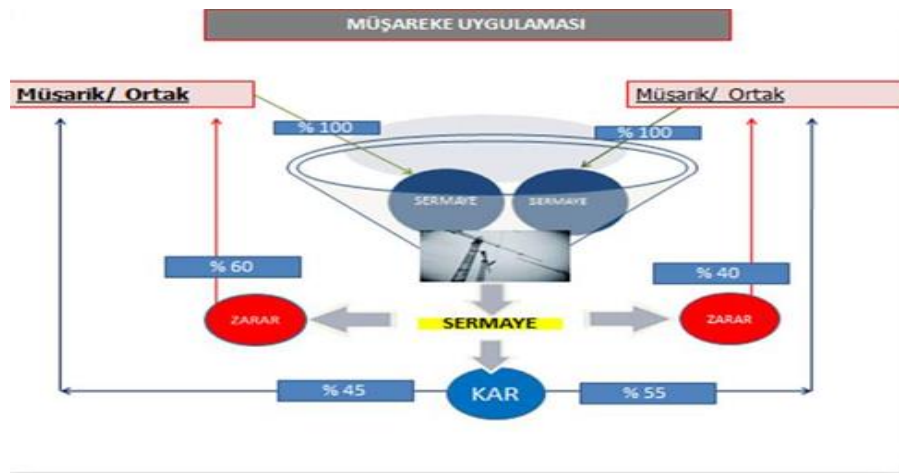
Müşareke yani kar-zarar ortaklığına dayanan bu sözleşme, zarar paylaşımına ilişkin çok özel kurallar içermekte olup, zarar paylaşımı önceden belirlenmiş olup, sözleşmedeki herhangi bir madde veya hükümle değiştirilemez. Zarar paylaşımı ortaklığa konulan sermayenin toplam sermayeye oranı kadardır (Özbay, 2014, s. 50).

Müşareke ikiye ayrılmaktadır. Birincisi sürekli müşareke, ikincisi azalan müşarekedir.

- Sürekli müşareke: sözleşme imzalandıktan sonra projenin devam etmekte olduğu süre içerisinde banka ve müşteri arasındaki ortaklığın devam edeceği duruma sürekli müşareke denmektedir.
- Azalan müşareke: Bankanın ortaklık payı, zamanla hisselerinin belirlenmiş vadelerde müşteri tarafından satın alınması ve proje bittiğinde bu hisselerin tamamının müşteriye ait olmasını öngörür (Canbaz, 2013, s. 22).

Şekil 5’de Müşareke uygulamasının işleyişi hakkında görsele yer verilmiştir.

Şekil 5: Müşareke Mekanizması

Kaynak: TKBB (www.tkbb.org.tr.)

Müşareke (kar- zarar ortaklığı) yönteminin işleyişinin süreci şu şekildedir;

1. Müşteri katılım bankasına müşareke (kâr– zarar ortaklığı) yapmak için başvuruda bulunur.
2. Katılım bankası bu ortaklığı değerlendirme içerine alarak, uygun bulursa başvurulmuş ortaklık anlaşmasını kabul eder.
3. Kâr – zarar ortaklığı için müşteri ve katılım bankası arasında gerçekleşecek sözleşme imzalanır.
4. Sözleşme neticesinde ortaklık için anlaşılan proje uygulamaya konulur.
5. Ortaklık projelerinden elde edilen kâr ve zararlar taraflar arasında paylaşılır.

2.1.9. Karz-ı hasen

“Karz” kelimesi sözlükteki anlamına göre ‘kesip koparmak, karşılık vermek’ anlamları taşımaktadır. Terim anlamıyla ise ‘geri ödemek koşuluyla verilen mal ya da kişiye ödünç karşılığında borç verme’ anlamına gelmektedir. Borç verdiğimiz bir mala karz denmesinin nedeni, borç olan o malın başka mallardan kesilerek ya da ayrılarak verildiğinden kaynaklı o mala karz dendiği söylenebilmektedir.

Türkçe ’deki ödünç kelimesi, karsın yanı sıra âriyet akdini de kapsayacak şekilde kullanılmakla birlikte karz tüketim ödünçü olarak, âriyet ise kullanım ödünçü olarak tanımlanmaktadır (Apaydın, 2014). Örneğin bir müşteriye 5000 TL borç verip bu borcun aynı şekilde 5000 TL olarak geri alınması işlemidir. Karz-ı hasen en genel ve bilinen anlamıyla “güzel borçlandırma” olarak Kuran-ı Kerim’de 12 farklı yerde geçerek İslam açısından da oldukça önemli bir yere sahiptir. Kuran-ı Kerim’de geçen ayetlerden örnek verecek olursak;

“Kimdir Allah’a güzel bir borç verecek o kimse ki, Allah da o borcu kendisine kat kat ödesin.(Rızkı) Allah daraltır ve genişletir. Ancak ona döndürüleceksiniz” (Bakara 245) (DİB, 2014).

Peygamber Efendimiz ’inde (sav) karz-ı hasen yani güzel borçlandırmayla alakalı olarak birden çok hadisi söz konusu olduğu bilinir. Kars, Allah’a yakınlaşma (kurbet) anlamı içeren bir işlem olup karz alan açısından dünyevi, karz veren açısından uhrevi

faydalar içerir (Apaydın, 2016). Kur'an, bireyleri ve sosyal kurumları, hiçbir karşılık beklemeden ihtiyaç sahiplerine borç vermeye teşvik eder. Burada Allah'a borç vermek, Allah'ın kullarına borç vermek demektir. Dinimizin bilinen en önemli faktörlerinden olan karz; zor zamanlarda borçlunun maddi refahına ve rahatına bakmadan, sırf Allah'ı memnun etmek ve insanların sorunlarını çözmek için borç almak anlamına gelir. Başka bir deyişle, iyi finans, iyi borç verme ve iyi borçlanma anlamına gelir.

Karz-ı hasen katılım bankacılığında diğer fonlardan farklı olarak bazen kâr elde etmeyi amaçlamadan müşterilerine üretim dışında da bazı finansal destek sağlayabilirler. Tüketicilerin veya şirketlerin sosyal ihtiyaçlarının giderilmesi amacıyla çıkarılan bu fon karz-ı hasen olarak adlandırılır. Katılım bankaları müşterilerin sosyal alanda var olan ihtiyaçlarının karşılanması kaydıyla, müşterilerine ödünç olmak üzere ve belirlenmiş bir tarih de ödenmesi koşuluyla, kâr elde etme amacı gütmeyen karşılamayı içerir.

Müşterilerin sosyal alan ihtiyaçları genel olarak evlenme alanında, eğitim alanında, sağlık alanında, yeni bir iş, yatırım, proje alanında ya da SGK'ya olan ödemelerin vb. karşılanması alanında olabilmektedir. Katılım bankalarının müşteriye karz-ı hasen verebilmesi için müşteriye güven duyması gerekmektedir. Bundan dolayı müşterinin almış olduğu ödünç para birtakım sebeplerden kaynaklı belirlenen tarihte ödenmediği takdirde alınan borç, bankanın var olan sosyal fonlarından karşılanıp, ödenmektedir. Müşterilere katılım bankacılığı ürünü şeklinde sunulmayan karz-ı hasen güvenilir müşterilere yapılsa bile genellikle yedi günü geçmeyecek şekilde kısa vadelerde sunulmaktadır (Bildirici Çalık, 2016, s. 109).

2.1.10. Sukuk

Sukuk, İslam'ın finans prensipleri doğrultusunda 2001 yılında faizsiz yatırım aracı olarak şirketlerin ve devletlerin finansman ihtiyaçlarını gidermek amacıyla ortaya çıkmıştır. Sukuk; gelir paylaşımı, gelir ortaklığı anlamına gelen bir sözleşme niteliği göstermektedir. Sukuk, bir proje veya yatırım için malların, menfaatlerin, hizmetlerin veya varlıkların değerinin paylaşımını temsil eden bir belgedir. Sukuk bir menkul kıymet olarak kabul edilir. Sukuk gitgide önemi ve değeri artış gösteren finansal araçlardan biri olarak gelişme göstermektedir. İslami finans hizmetlerinin hızlı bir şekilde gelişmesiyle

ortaya çıkmakta olan sukuk, finansal kurum ve kuruluşların, özellikle bankalar, kurumlar ve milletin varlıkları ile iş birliği içerisinde, finansal piyasalardan kaynak temin etmelerine olanak sağlayan bir araçtır. Katılım finansman yöntemlerinden biri olan sukuk, bankaların uzun vadeli kaynak toplayıp müşterilerine kaynak yaratması ve proje yatırımlarının finansmanına yardımcı olan uzun vadeli kaynaklar için en iyi yöntemlerden biridir. Ayrıca sukuk Ortadoğu ülkelerinden ve Asya ülkesinden olmak üzere diğer birçok ülke ile arasında fon temin etmek için kullanılan bir yöntem olarak da karşımıza çıkmaktadır ve borsaya hareketlilik getirmektedir.

Sukuk finansal açıdan sağladığı avantajlarla tercih edilen bir sistem haline gelmektedir. Sağladığı avantajlar arasında şunları saymak mümkündür;

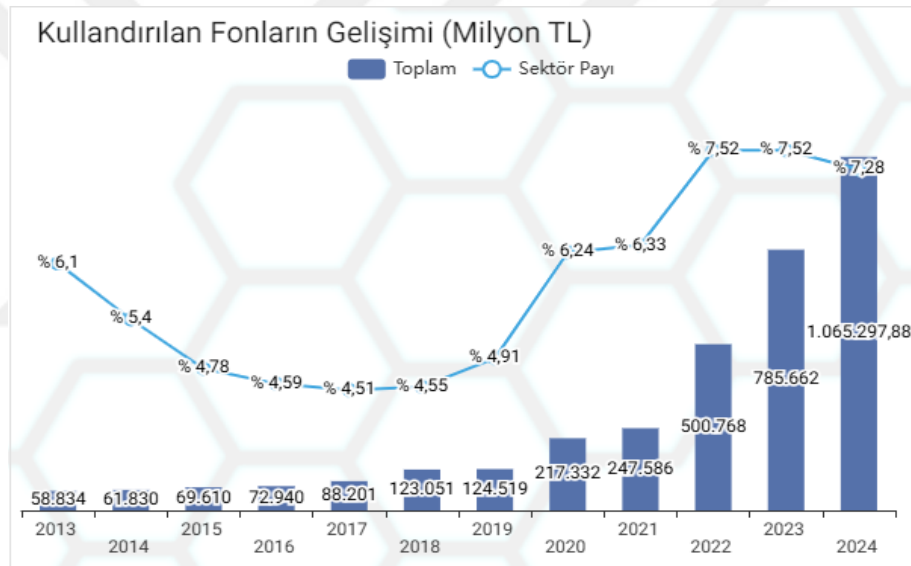
- Uzun vadede sabit getiri olanağı sağlamaktadır.
- Risk faktörü minimum düzeydedir.
- Her bir sukuk türünün, İslami finans ilkelerine uygun bir yatırım aracı olmasının yanı sıra aynı zamanda geleneksel yatırımcılara çeşitlilik sunması nedeniyle de ilgi çekmektedir.
- Faizsiz yapıya sahip olduğu için müşteriler ve yatırımcılar tarafından tercih edilmektedir.
- Yatırımcılara finansal planları doğrultusunda istikrarlı bir gelir kaynağı vaat etmektedir.
- Sukuk sistemi dilediğiniz para biriminde kredi almaya- borçlanmaya olanak sağlar.
- Sukuk bir kira sözleşmesi olup yatırımcılara alternatif finansal yatırımların kapısını açmaktadır.

Sukuk sahipleri genel olarak varlıklarından kaynaklanmakta olan zarara ve karlara ortak olurlar. Sukuk, İslami finansın sınırlı olması nedeniyle orta vadeli ve uzun vadeli finansman için tasarlanmış İslami finansal araçlarımızdan biridir. Uzun süredir birçok ülkede bir finansal yöntem olarak kullanılan sukuk, Türkiye'de sermaye piyasası ve kira sertifikası ismi ile hayata geçirilmektedir.

Sukuk dünyada ilk olarak Malezya tarafından 2002 yılında çıkarılmıştır. Türkiye'de ise ilk sukuk çıkaran banka 2010 yılında 100 milyon dolarlık 3 yıl vadeli sukuk ihracıyla Kuveyt Türk Katılım Bankası olmuştur ve çıkarılan bu sukuklar Londra borsasında işlem görmüştür. 2011 yılında dünyadaki sukuk ihracı 150 milyar dolara ulaşmıştır (Uyan, 2011, s. 81-83).

Grafik 2'de yer alan katılım bankalarında kullanılan fonların gelişimini dair TKBB verileri yer almaktadır.

Grafik 2: Kullanılan Fonların Gelişimi (Milyon TL)

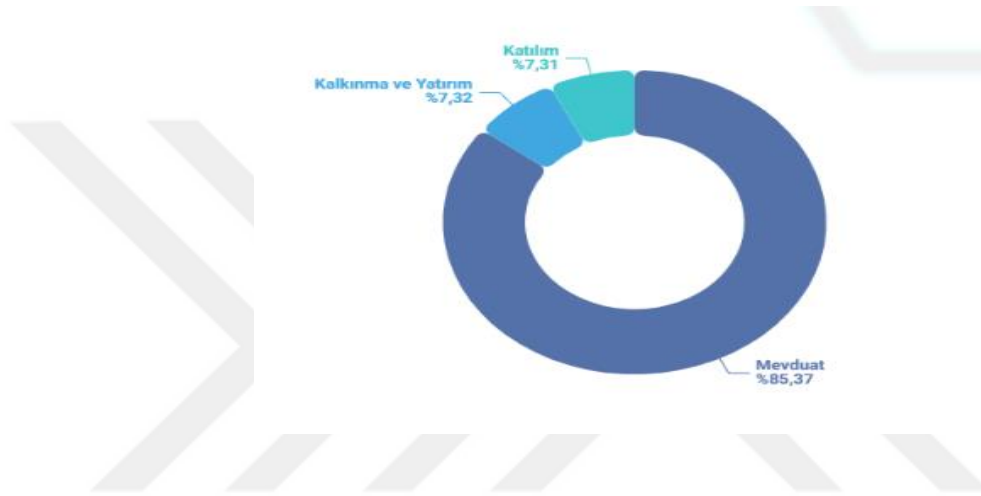
Kaynak: TKBB Veri Peteği

Yukarıda TKBB'den alınan Katılım bankalarında kullanılan fonların dağılımının milyon (TL) olarak grafiklendirildiğini görmekteyiz. Bu grafik doğrultusunda kullanılan fonların 2013 yılından 2024 yılına kadar her yıl toplam bir artışın olduğunu gözlemlemekteyiz. Özellikle katılım bankacılığı faaliyetlerinin artmış olduğu son yıllarda diğer yıllara göre ciddi bir artış söz konusu olmuştur. Kullanılan fonlardaki toplam artışa nazaran bu fonların sektör içerisindeki payına dikkat ettiğimizde ise yıllara göre dalgalanmaların yaşanmış olduğunu görmekteyiz. 2013

yılından 2024 yılı içerisinde düzenli bir artış ya da azalma olmamış yıl içerisinde sektörel pay oranlarının değişiklik gösterdiğini görmekteyiz.

Kullandırılan fonların sektör içerisindeki pay oranlarına dair bilgilere Grafik 3'te yer verilmiştir.

Grafik 3: Kullandırılan Fonların Sektör Payı

Kaynak: TKBB (<https://tkbb.org.tr/veripetegi-detay/5>)

Katılım bankalarında kullandırılan fonların sektör içerisindeki pay oranları yukarıda yer alan grafikte gösterilmiştir. Bu grafiğe göre en fazla orana sahip olan %85,37 ile Mevduat Bankası olmuştur. Ardından Kalkınma ve Yatırım Bankası %7,32 oranla sektör içerisinde payını almıştır. Son olarak %7,31'lik orana sahip olan Katılım Bankası gelmektedir.

2.2. KATILIM BANKACILIĞI FON TOPLAMA

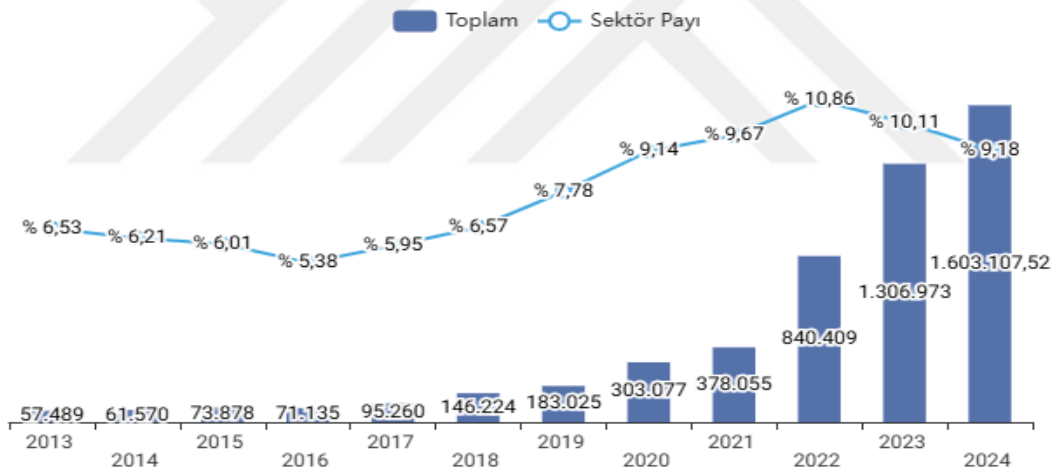
Bankacılık sisteminin iki temel yönetime göre çalıştığı bilinmektedir. Bunlardan biri fonun nasıl toplandığı üzerine yöntem, diğeri ise fonun nasıl kullandırılacağına dair yöntemdir. Faizsiz bankalar da diğer mevduat kabul eden bankalar gibi esasen sistemini bu şekilde işletiyorlar. Diğer bankalardan farkı olarak İslami faktörler dikkate alınarak işlemler gerçekleştirilir. Bu nedenle faizsiz bankacılık sisteminin bu fonksiyonları

gerçekleştirebilmek için İslami sınırlar içerisinde kendine has yöntemleri bulunmaktadır (Dikkaya ve Kutval, 2014).

Katılım bankalarının fon toplama usulü cari hesaplar ve katılma hesapları aracılığıyla gerçekleşmektedir. Daha sonra toplanan fonlar çeşitli havuzlarda biriktirilerek İslami kurallara uygun olarak fon talep edenlere, reel kesime kullanırılmaktadır (Albayrak ve Özsoy, 2019, s. 84). Fon toplama yöntemleri katılma hesabı ve özel cari hesap üzerinden incelenecektir.

Aşağıda TKBB'den alınan toplanan fonların gelişimine (Milyon TL) dayalı grafik verilmiştir.

Grafik 4: Toplanan Fonların Gelişimi (Milyon TL)

Kaynak: TKBB Veri Peteği

Yukarıda TKBB internet kaynağından elde edilen 2024 verilerine baktığımızda 2013 yılından 2024 yılına kadar toplanan fonların gelişiminde, toplam alanda bir artışın meydana geldiğini görmekteyiz. Son yıllarda toplam alandaki artışın ilk yıllara oranla oldukça yükseldiği anlaşılmaktadır. Sektörel pay alanında ise 2016 yılında başlayan düzenli bir artış söz konusudur ancak 2022 yılından sonra sektörel payda yüzde olarak bir düşüşün hâkim olduğu anlaşılmaktadır. Kısacası sektörel payda belirli yıllarda iniş ve

çıkışın olduğunu fakat son üç yıl içerisinde sektörel alandaki toplanan fonların gelişimde düşüş yaşandığı görülmektedir.

2.2.1. Katılma Hesabı

Katılma hesabının genel olarak, katılımcı bankaya yatırılan fonlarla, katılımcı bankanın faaliyetlerine katılan tasarruf bankası sahibi ile bu fonları yöneten katılımcı banka arasında kar-zarar paylaşımı ilişkisi kuran hesap olarak bilinmektedir. Katılım bankacılığında kullanılan bu yöntem başka bankacılık sistemlerinde kullanılan katılma hesapları arasındaki işleyişten farklı özellikler göstermektedir. Bu fon toplama yönteminde katılma hesabına yatırılan tasarruflar, katılım bankası tarafından kâr veya zarar dağıtımını amacıyla alım satım amacıyla kullanılır ve hiçbir zaman önceden belirlenen bir faiz oranıyla ödenmez veya vade başlangıcında tasarruf hesabı sahibine iade edilmez. Ayrıca bu konuya ilişkin söz verilmemektedir. Bunlar fondan oluşan hesaplardır ve yatırılan sermayenin aynı şekilde geri ödeneceğinin garantisi yoktur.

Katılma hesabı, katılım bankalarına Türk Lirası veya yabancı para cinsinden nama yazılı olarak “kâr ve zarara katılma hesabı cüzdanı” karşılığında yatırılan fonların bu kurumlarca kullandırılmasından doğacak kâr veya zarara katılma sonucunu veren, karşılığında hesap sahibine önceden belirlenmiş faiz, kâr ve sair nam altında bir getiri ödenmeyen ve anaparanın aynen geri ödenmesi garanti edilmeyen fonların oluşturduğu hesaplardır (Resmî Gazete, 30.06.2005, sayı:25861).

Katılım bankacılığının en belli başlı özelliği ve temelinde yer alan görüş emek ve sermayeye dayalı ortaklık ilişkisine dayanır. Katılım hesabı açan ve katılım hesabına para yatıran tasarruf sahipleri sermayelerini kullanılabilir hale getirirken, katılımcı bankalar da karşılık gelen sermayenin temsili işlemler için kullanılmasını sağlayarak bu taahhüdü yerine getirirler. Bu bilgiler dâhilinde katılım hesaplarındaki en temel nitelik ortaya çıkan karın ve zararın ortaklığına göre belirlenir.

Şekil 6’da Kâr ve Zarara katılma hesapları şematize edilerek gösterilmiştir.

Şekil 6: Kâr ve Zarara Katılma Hesapları

Katılma hesaplarında uygulanan yöntem emek ve sermaye (mudarebe) ortaklığına dayalıdır. Açılan bu hesaplara para yatıran müşteriler katılım bankası ile kâr ve zarar ortaklığı yaparak etkileşim içerisinde olurlar.

- Açılan bu hesaplarda, daha önce herhangi bir sabit getiri vaadinde bulunmak mümkün değildir.
- Yatırılan miktarın işletilmesi sonucunda elde edilen kâr veya zarar paylaşılmaktadır.
- Anaparanın geri ödenmesi konusunda bir taahhüt verilemez.
- Katılım Hesabı Açıldığında Neler Olur?
- Bankalara kredi (borç) yerine sermaye verilir. Verilen bu sermaye bankalar tarafından yönetilecektir.
- Bankalar verilen bu fonları diledikleri ve istedikleri şekilde kullanamazlar; yasal ve faizi olamayan yerlerde kullanma zorunluluğu vardır.
- Bankalar kâr ve zarar dağıtım hesaplamalarını sürekli olarak yapmak zorundadır.
- Dönem sonunda fazlalığın katılım hesabına aktarılıp aktarılmayacağı belli değil. Çünkü hasar olasılığı söz konusudur ve zarar etme olasılığı da vardır.
- Bu nedenle hesap açarken alabileceğiniz kesinti miktarının durumu belli olmamaktadır. Alınan fazlalık bankanın dönem içerisindeki gösterdiği kârlılık oranına bağlıdır.

Katılma hesapları ile toplanan fonlar, katılım bankasının toplam fonları içinde yaklaşık olarak %90 - %95 civarında bir pay tutmaktadır (Büyükdeniz, 2000, s. 17).

Ayrıca katılma hesabı bulunan sahiplere, kâr dağıtımı resmî gazetede belirlenmiş olan yönetmenliğe dayalı olarak dağıtılmaktadır.

Katılım Hesaplarının Özellikleri

- Katılım bankalarının temel taşlarını oluşturan hesaplardır.
- Kâra veya zarara olan katılmayı ifade etmektedir.
- Bu hesapta açılan işlemler önceden sabit getiri sözünde bulunmaz.
- Bu hesaba yatırılan bir para işletildiğinde elde edilen kâr veya zarar ortaktır ve bu durum paylaşılır.
- Katılma hesabına yatırılmış olan anaparaya karşılık geri ödeme garantisi verilmez
- Emek ve sermayeden oluşan ortaklık ilişkisine dayanmaktadır.
- Katılma hesabının açılmasında herhangi bir limit sınırlaması olmamaktadır.
- Belirli vadeler üzerine açılmış olan hesaplardır. Vade sonunda kar-zarar ortaklığı oluşmaktadır.
- Kâr ve zarara katılma durumuna göre Türk Lirası, döviz veya altın türünden açılan vade içermeyen hesaplardır.
- Katılma hesaplarında toplanmış olan fonların kullanılması sonucunda bir zarar oluşmuşsa katılım bankaları, hesabın sahiplerine hiçbir şekilde kâr payı dağıtmakla zorunlu olmamaktadır.

2.2.2. Özel Cari Hesap

Özel cari hesaplar; belirli bir zaman dilimine bağlı kalmadan yabancı para birimi olan Türk Lirası üzerinden açılabilen, kâr paylaşımı sunmayan hesap türüdür. Bu hesaplar geleneksel bankaların cari mevduat özelliklerine benzemektedir. Söz konusu olan bu özellik, özel cari hesapları, katılım bankaları içindeki en etkili kâr kaynağı olarak belirler. Özel cari hesaplar, herhangi bir katılım bankasında her zaman açılabilen olan, istendiğinde fonun tamamı veya bir kısmının çekilebildiği ve bunun karşılığında hesap sahibine birtakım gelir veya kazanç sağlayamayan hesaba özel cari hesap denilir. Bu cari hesaplar Türk lirası, döviz ve kıymetli madenler üzerinden de yapılabilir.

TL ve döviz türünden açılımı gerçekleşen ve istenildiği süre zarfında kısmi olarak ya da tamamen geri çekilebilme durumu bulunan, bunun karşılığında hesabı açan kişinin anaparası haricinde kâr payı ödemesi yapılmayan bütün fonların oluşturmuş olduğu hesap türleridir (Sümer ve Onan, 2016, s. 301). Cari hesaplar, katılımcı bankaların ücretsiz fon kaynağı olması nedeniyle Banka'nın önemli gelir kaynaklarından biri olarak kabul edilmektedir.

Fon tutarları özel cari hesaba yatırılabilir. Bankaların geri ödeme garantisi bulunmaktadır. Örneğin; özel cari hesabına 1000 TL yatıran X müşterisi hesabındaki miktarı dilediği zaman 1000 TL olarak çekebilir. Özel cari hesapların hesap sahibine bir katkısı yoktur (Özulucan, Özdemir, 2010, s. 25).

Katılımcı bankalar, mevcut banka müşterilerinin bakiyelerini, bankanın faaliyetlerinde kullanılabilecek kendi fonları olarak değerlendirmektedir. Katılımcı bankaların mevcut mevduat sahiplerine bu tür masraflar için tazminat ödemesi gerekmiyor. Belirli işlemler sonucuna göre verilen hizmetlere karşılık hizmet bedeli alınabilmektedir. Kaynakları mevcut bir hesapta kullanırken hesap sahibinin onayına gerek yoktur. Hesabın yapılan işlemlerde kullanılmasından doğacak zararlardan hesap sahibi sorumlu olarak görülmemektedir.

Cari hesaplar genellikle iş çevreleri tarafından veya bireysel müşteriler tarafından kısa vadeli ödeme ve transfer kolaylıkları için kullanılan bir hesap türüdür (Fidancı, 2011, s. 17). Bu hesapların tercih edilmesindeki en önemli sebeplerden biri, araştırmalar sonucunda katılım bankalarında bulunan kişilerin özel cari hesapları sevmeleri ve bu hesapları güvenlik amaçlı kullanılması olduğu tespit edilmiştir. Tasarruf sahiplerinin, birikimlerini güvenli bir yerde tutmaları ve çalınma veya kaybolma korkusu nedeniyle bu tür hesapları tercih ettikleri tespit edilmiştir.

Özel Cari Hesap Unsurları

Taraf Unsuru: Taraf unsurunun bir tarafta özel cari hesaplara para yatıran kişiler vardır, diğer tarafında ise bu hesaplara parayı (katılım fonu) kabul etmekte olan katılım bankası olmak suretiyle iki tarafın varlığı söz konusudur. Hukuken tam iki taraflı kontrat

olarak nitelendirmek mümkündür. Çünkü hesap sahibi tevdi edeceği parayı teslim borcu altındayken, katılım bankası da parayı gizleme ve iade borcu altında olmaktadır.

Amaç Unsuru: Taraflardan hesap sahiplerinin (müşterilerinin) amacı, fon sağlamak ve bu hesapları kullanarak günlük/ticari hayat için gerekli olan yaklaşık bankacılık işlemini gerçekleştirmektir. Aslında kanunlarımıza göre banka ödemeleri dışında belli bir tutarın (10.000 TL) üzerindeki tutarların ispatı mümkün değildir. Bu nedenle bir tüccarın banka hesabı açmaması düşünülemez. Banka ise sözleşme ortağı olarak cari hesaptaki tutarı gelir elde etmek amacıyla kullanır. Özel cari hesap anlaşmalarının temel amacı olarak karşılıklı fayda amacı öne çıkmaktadır.

Vade Unsuru: İsteddiği an içerisinde geri çekilebilme özelliği göstermektedir. Bundan dolayı bu hesaplar kullanılırken vade söz konusu olarak kabul görmemektedir.

Şekil Unsuru: Yapılan sözleşme hiçbir şekilde bağlayıcı değildir. Her ne kadar kanunda her zaman sözleşmelerin yazılı olarak yapılmasını öneren, tavsiyede bulunulan, hatta öngören hükümler mevcut olsa da, kanunen böyle bir şekil zorunlu değildir ve "sözleşmenin geçerliliği kanunla aksi belirtilmedikçe herhangi bir biçime bağlı olmamaktadır.

Hukuki Niteliği: Bu unsur konusu hakkındaki görüşler hem İslam hukukumuzda hem de cari hukukumuzdaki duruma göre tartışmalar içermektedir. İslam hukukuna ilişkin olarak Kars çoğunluklu görüşünün hâkim olduğu bilinmektedir. Bir başka ifadeyle modern fıkıh âlimlerinin, özel cari hesap sahibi ile banka arasında yapılan sözleşmenin mahiyetine ilişkin genel olarak üç temel yaklaşımı bulunmaktadır. Birinci yaklaşıma göre banka ile hesap sahibi arasında akdedilen cari hesap sözleşmesi bir vadiya ait sözleşmedir. Bu sözleşmesinin temel rolü, sözleşmenin amacı olan mülkiyeti korumaktır. Bankanın bu parayı hesap sahibinin zımni rızasıyla kullanması güveni sarsmaz. Bu izin, hesap sahibinin güven sözleşmesinin temel amacı olan malını koruma isteğini başka bir amaca dönüştürmez.

İkinci yaklaşıma göre özel cari hesap, kendine özgü tutum ve işlemleri olan, bağımsız bir sözleşmedir. Bu görüşü savunanlar şu gerekçeleri öne sürüyorlar: Özel cari

hesap sözleşmesi, banka ile hesap sahibi arasında karşılıklı anlaşmaya dayalı bir sözleşmedir. Her iki taraf da bu anlaşmayı imzalayarak belirli amaçların peşindedir. Hesap sahiplerinin bankaya para yatırmasıyla elde edilen tasarruflar, bankanın kredi sağlama, yatırımda bulunma ve finansman açıdan destekte bulunma gibi hedeflerine ulaşmasına yardımcı olur.

Üçüncü tercih edilen görüşe göre özel cari hesaplarda yapılan işlemler borç vermeye dayalıdır. Borç verenler (hesap sahipleri) istedikleri zaman diliminde paralarının tamamını veya dilediği kadarını çekebilmektedirler. Bankalarla yapılan bu tür işlemlerin herhangi bir zarara yol açmadığı açıktır. Banka ile hesap sahibi arasında yapılan bu sözleşmede hesap sahibi borç veren, banka ise borç alan konumundadır. Fakat bankalar, yalnızca kredi işlemlerine dayanarak hesap sahiplerine haksız menfaat sağlayamaz.

Banka, özel cari hesap sahiplerine (yalnızca cari hesapta para tutma karşılığında) herhangi bir fayda veya hizmet sağlayamaz veya müşterinin emanet görevini yerine getirmek amacıyla hesap açılması dışında başka bir menfaat veya hizmet sağlayamaz. Bu türlü işlemleri yerine getiremezler. Bankaların, özel cari hesap açmış olmaları nedeniyle müşterilere hediye vermesi yasaktır. Dahası özel cari hesap açarken müşteriden hediye talep edilmesi de kabul edilemez. Ancak bankaların borca karşılık gelmeyecek durumlarda müşterilerine önem vermeleri nedeniyle bazı menfaatlerde bulunmalarında bir sakınca söz konusu olmamaktadır. Örneği özel cari hesap açan müşterilere banka ara yatırma veya para çekme işlemlerinde bazen özel oda vererek müşterilerin işlemlerini kolay bir şekilde yapmasına yardımcı olabilmektedir. Söz konusu bu durum sadece özel cari hesapları olan müşteriler adına değil genel olarak diğer müşteriler içinde yapılmasında herhangi bir sakınca yoktur.

Değerlendirilmesi gereken temel faktörler, özel cari hesapların mevcut yapısı, hesap sahipleri ile bankalar arasındaki ilişkinin karmaşıklığı ve neredeyse herkesin ihtiyaçlarını cari hesap açarak gidermeye çalışması ve amaç unsurunun birçok niyetin birleşiminden oluşması gibi etkenler çerçevesinde, özel cari hesapların hukuki niteliğini hem İslam hukuku hem de mevcut hukuk ışığında incelemenin uygun olacağı yorumunun yapıla bilineceği düşünülmektedir.

Özel Cari Hesapların Özellikleri

- Vadesiz olarak yani süreli olmayan hesap türüdür.
- İstenildiği para yatırılıp, istenildiği zaman para çekilen hesap türüdür.
- Geri ödeme garantisi bulunmaktadır.
- Açılan hesabın herhangi bir getirisi bulunmamaktadır.
- Bu hesaplar gerçek ya da tüzel kişiler tarafından açılabilir.
- Ödeme kolaylığı sağlar. Kredi kartı ödeme işlemleri yapılmaktadır.
- Hesap açma işlemlerinde herhangi bir sınır limiti bulunmamaktadır.
- Özel cari hesaplarda döviz işlemleri de gerçekleştirilebilir.
- Belirli ödeme işlemlerinde (kira, fatura, aidat, SGK vb.) bankaya otomatik ödeme izni vererek işlemleri kısa sürede ve kolaylıkla yapılmasını sağlamaktadır.
- Cari hesaplar Türk lirası, döviz ve kıymetli madenler üzerinden de yapılabilir.
- Açılan hesaplar güvenli olduğu için müşteriler tarafından sık tercih edilmektedir.

2.2.3 Altın Hesapları

Altın hesapları, özel bir hesap türü olmamakla birlikte, altının tarihi bir maden para olma özelliğinden kaynaklı ve bu hesapların kendine has bir özellik göstermesi nedeniyle ayrı bir bölüm olarak değerlendirilmektedir. Altın hesapları, döviz hesapları gibi özel cari ve katılma hesapları şeklinde de açılabilir.

Katılım bankacılığının ilkelerini, fon kullandırma ve fon toplama yöntemleri aşağıdaki şekilde genel hatlarıyla özetlenmiştir.

a. Altın Cari Hesabı

Altın depo hesabı, gram altın cinsinden açılan ve hesap sahibine herhangi bir ek getiri ödenmeyen “özel cari hesap” türünde olan kıymetli maden hesaplarıdır. Bu hesaplar, gerçek veya tüzel kişiler adına açılabilir ve hesap açılışında herhangi bir limit

sınırlaması yoktur. Hesap sahipleri, herhangi bir kısıtlama olmaksızın, hesaplarını kısmen veya tamamen istedikleri zaman çekebilir ve hesap bakiyeleri gram üzerinden izlenmektedir.

Altın depo hesabı sahiplerine herhangi bir getiri ödenmemekte ve önceden belirlenmiş bir getiri garantisi verilmektedir. Hesap sahipleri, altın alım satım fiyatları arasındaki olumlu farktan gelir elde edebilirler. Alım satımı yapılan altın, İstanbul Altın Borsası'nda işlem gören ve mevzuat hükümlerine göre belirlenmiş standarda ve saflığa sahip nitelikteki altındır. Altın depo hesabındaki altının düşük ayarlı ya da eski tarihli olması bazı riskleri de beraberinde getirmektedir.

b. Altın Katılma Hesabı

Günümüzde, finansal kâr elde etmek amacıyla bankalarda uygulanan yöntemlerden biri altın katılma hesaplarıdır. Bu hesaplar çerçevesinde, altın varlıkları çeşitli işlemlere tabi tutulmakta ve aynı zamanda döviz değerinden de kazanç sağlanmaktadır. Bu nedenle, altın katılma hesapları doğası gereği güncel ve karmaşık bir yapıyı simgelemektedir.

Altın katılma hesabında, gram altın temelinde vadeli bir şekilde açılan ve hesap sahibine kâr getiren bir değerli metal hesabıdır. Bu hesap; 1 ay, 3 ay, 6 ay ve 1 yıl gibi vadelere sahip olabilir, ancak dönemsel kâr payı ödemeleri yapılamaz. Altın katılma hesabında yer alan altınlar, 1000 / 1000 yani 24 ayar saflık derecesine sahip altınlardan oluşmaktadır. Hesaplara kâr dağıtımı, gram cinsinden altın olarak gerçekleştirilir. Bunun dışında, altın katılma hesabına, vade tarihinde ekleme yapılabilir. Başka katılma hesaplarında görüldüğü gibi, vade sonunda gerçekleşen brüt kâr payı üzerinden gelir vergisi kesintisi uygulanmaktadır.

Altın katılma hesabına yatırılan tutarlar, gerçek kişi müşterileri için TMSF (Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu) tarafından sağlanan 100.000 TL kapsamındaki sigortaya dâhil edilmiştir. Merkez Bankası, TL zorunlu karşılıklarının belirli bir yüzdesinin (örneğin %20) altın olarak tutulmasına imkân tanımıştır. Bu durumdan faydalanarak altın katılma hesaplarına kâr dağıtımı yapılabilir.

c. Altın Hesaplarının İşleyiş

Katılım bankaları, uluslararası bankalardan veya yerel altın satan kuruluşlardan bir miktar altın temin eder. Bu altınları, satıcı bankaların ya da yerel kurumların kasalarında saklarlar. Yani banka için "hükmî kabz" işlemi geçerli olur. Bu işlemi neredeyse her gün tekrar ederek gerçekleştirirler. Müşterilerinin talepleri doğrultusunda, altınlarını müşterilere satarlar. Bu durumda kasada bulunan altın, müşterilerinin mülkiyetine geçmiş olur. Müşteriler, istediklerinde altınlarını satma imkânına sahiptir. Alınan ve satılan bu altınlar gerçekten kasalarda mevcut konumdadır. İstenildiği takdirde, altın için en az 1 kg, gümüş için ise en az 5 kg ve üzerindeki taleplerde, transfer, sigorta ve saklama işlemleri gibi olası tüm maliyetleri karşılayacaklarına dair taahhütte bulunmaları durumunda, altınların kendilerine verilmesi sağlanır.

Katılım bankaları altın satın alarak, hukuki olarak elde tutmuş, bu altınları müşterilerine satmış ve kasasında muhafaza ederek korumuştur. Eğer müşteri, altınını fiziksel olarak talep ediyorsa, altının kendisine ulaştırılması esnasındaki giderleri üstlenmesi gerekmektedir. Sonuç itibarıyla, kıymetli madenlerini, altınlarını ve gümüşlerini yatırım yapmak isteyen fakat nasıl saklayacağı konusunda düşünenler için uygun bir finansal alternatif sunmaktadır.

Şekil 7: Katılım Bankası Şeması

2.3. KATILIM BANKACILIĞI FON KULLANDIRMA AVANTAJ VE DEZAVANTAJLARI

Avantajları

- Türkiye'ye finansal akışlar, milli geliri ve finansal kaynakları yüksek olan Pasifik ülkelerinden geliyor. Bu akışlar ülke ekonomisine derinlik sağlamaktadır.

- Katılım bankası, Orta Doğu'da yaşayan ve birçok petrol kaynağına sahip ülkeler arasındaki ekonomik ilişkileri ve ticaretin karşılıklı faydasını yeniden tesis etmektedir.
- Toplanan fonların tamamı reel sektöre aktarılmalıdır. Bankaların bakiyelerine bakıldığında banka erişiminde kullanıcılara verilen fonların tasarruflara oranı %90 düzeyindedir. Konvansiyonel fonlarda bu oran %70 civarında yer almaktadır. Bu durum katılım bankacılığında biriktirilen fonların büyük bir kısmının reel sektöre transfer edildiğini, faiz getirisi olan mali araçlara fon transferinin gerçekleşmediği gözlemlenmektedir (Doğan, 2008, s. 44).
- Katılımcı bankalar ödünç alınabilecek mal ve hizmet alımlarını finanse ettikleri için piyasada kayıt dışı işlemlerin önüne geçme olanağına sahiptirler. Bu durum da, ülkenin vergi gelirini artırmasına olanak tanır.
- Katılımcı bankalar, kredi ödemeleri yoluyla mal ve hizmet satın alımını finanse ederek işletme finansman sistemlerini düzenlemektedir.
- Ortak bankalardan para almak, şirketlerden yapılan ödemelerden daha kolaydır. Bilanço dönemlerinde ilgili hesaplara yansıma konusunda idari yükler daha az oluyor. Bu durumda katılım bankacılığının sağladığı bir avantaj olarak görülür.
- Diğer geleneksel bankaların kriz zamanlarında yaptıklarından farklı olarak katılımcı bankalar kredi çağırıyorlar. Böylece ülke istihdamının yüzde 90'ını oluşturan küçük ve orta ölçekli işletmelerin kritik dönemlerde krizden korunması sağlanarak ortaya çıkabilecek riski en küçük seviyeye indirilmiş olmaktadır.
- Katılım bankalarının finansmanında geri ödeme planı işlem başlangıcında belirlenerek, açıklanır. Bu nedenle krediyi kullanan firma tarafından kredinin maliyeti bilinmediği için kredinin maliyeti firma için kredi kullanımının başlangıcında belirlenmektedir. Bu durum herhangi bir belirsizlik halinde ortaya çıkabilecek sorunun önüne geçerek engellenmesine olanak sağlar.
- Katılımcı bankalar, reel sektör faaliyetlerine yatırım yaptıkları için kredilerini ödemekte zorluk yaşamaları ve kredi takip etmek istedikleri durumlarda müşterilerine diğer bankalardan daha iyi davranmaktadır. Kredi yapısının

değiştirilmesi ve kredinin takip süresi olan 90 günlük sürenin uzatılması sürecinde ise başka bankalara göre daha etik olarak çalışmalarını yürütürler.

- Katılımcı bankalar, altın, döviz, gayrimenkul, arazi veya genel olarak finansal kuruluşlar dışında yatırılan fonların ekonomiye sunulmasını ancak geleneksel tasarruf kurumlarına akmamasını sağlar. Manevi inancınız nedeniyle bunu tutkuyla yerine getirerek büyük bir hassasiyet gösterirler.
- Katılımcı bankalar, yürüttükleri çalışma disiplin çerçevesinde, özellikle özel yatırımcılara sundukları yeni yatırım araçlarıyla âtil varlıkları gayrimenkul sektörüne çekmeyi başardı. Bu ürünler arasında altın tahvilleri, gümüş tahvilleri, platin tahvilleri, sukuk tahvilleri ve diğer ürünler yer almaktadır.
- Katılım bankaları İslami bankacılık ilkelerine göre faaliyet göstermeye çalıştıklarından, insani değerlerden uzak, kıyasıya rekabet eden konvansiyonel bankalara göre bu açıdan bağımsız kabul ediliyorlar.
- Katılım bankaları, reel sektöre kredi verme konusunda diğer bankacılık sektörlerine göre müşterilerine karşı çok daha etik davranışlar sergiliyor ve bu nedenle hem borçlanmada hem de kredi kullandırılma sürelerini 90 gün uzatma konusunda daha esnek davranışlarda bulunabiliyorlar.
- Katılım bankalarında müşterinin krediyi geri ödemedeki zorluk yaşamaması durumunda kredinin devam etmesine zemin hazırlamaya yönelik faaliyetlerde de bulunabiliyorlar.

Dezavantajları

- Müşterilere faizli kredi veremedikleri için bu, Katılım bankalarının ortak özelliğidir ve müşterileri riske atar.
- Katılım Bankacılığı içeriğinde, nakdi fonlar taksitlendirilmiş olarak serbest bırakılmaktadır. Ödemelere faiz ve anapara dâhildir. Bankanın uzun vadeli kredilerden oluşan faizi uzun süre tahsil edebildiği görülmektedir. Banka, kârın belirli bir yüzdesini müşterinin hesabına bakiye olarak yatırır. Bu nedenle Katılım bankaları müşterilerden, diğer bankaların müşterileriyle paylaştıklarından daha az ücret alabilmektedirler.
- Bu durum uzun vade içerisinde değişiklik gösterebileceği için müşteriler tarafından kârelde açısından dezavantajlı olarak görülür. Bunun temel nedeni

diğer bankaların kredi ödemek yerine banka hesapları gibi kısa sürede faiz kazandırabilecek banka kredisi sunma yönteminin bulunmasıdır. Ayrıca varlıklarını devlet tahvili gibi yatırım araçlarına devrederek faiz oranlarını tüketicilere aktarma olanağına sahiptir.

- Katılımcı bankalar müşterilerine nakit taksit imkânı sunuyor. Ödeme tarihi açık, net ve doğrudur. Ancak günümüz Türkiye şartları ve ekonomisinde şirketler sıklıkla alacaklarını zamanında tahsil edememe durumuyla karşı karşıya kalıyor. Kredi ödemelerini zamanında bankaya ödemezlerse geç kalmış oluyorlar. Bu durum da ortaya çıkabilecek belirsizliği de beraberinde getirerek dezavantaj oluşturmaktadır.
- Katılımcı bankalar kredilendirilebilir mal ve hizmetlerin satın alımını finanse etmektedir. Ancak ne yazık ki günümüzde ülke ekonomisinin pek çok alanında mal ve hizmet alımları resmi olmayan satışlar yoluyla yapılmaktadır. Katılımcı bankalar, şirketin yeterli kredisi olsa bile bu tür alımlara finansman sağlamayacaktır.
- Katılım bankalarında işlemlere kredi verildiği için mali işlemlerde idari işlem süreci diğer bankalara göre daha uzun sürebilmektedir.
- 2001 yılında İhlâs Finans'ın iflası üzerine bankacıların yaşadığı sorunlar Katılım yani katılımcı olan bankalar üzerindeki güveni azalttı. Fakat 2012 yılında meclis tarafından alınan gerekli yasal önlemler ve bankacılık sektörünün güvenilirliği, Katılım fonlarına olan güven faktörünü artırdı. Bu durum Katılım bankacılığının diğer bankacılık sektörleri üzerindeki değeri ve popülerliği zaman içerisinde gelişmeye başlamıştır.

2.4. KÂR VE FAİZ ARASINDAKİ GENEL FARKLAR

Katılım bankacılık sistemi, İslam hukuk sistemine paralel olarak düzenlenen ve çalışma prensipleri başta Kur'an ve Sünnet olmak üzere İslami kaynaklara dayanan finansal alt sistemlerden oluşmuştur. İslami bankalar, faizsiz faaliyet göstermeleri ve risk ortaklığı gerektirmeleri bakımından geleneksel bankalardan farklılık göstermektedir.

Kur'an ve Sünnette yer alan faiz "riba" kelimesiyle ifade edilmektedir. İslam hukukuna göre temel yasaklardan biri olarak kabul görmektedir. Tüm işlemler ve

sözleşmeler herhangi bir çıkar çatışması olmaksızın yürütülmelidir. Ancak günümüz ekonomisinde pek çok farklı faiz oranı teorisi ve uygulaması bulunmaktadır. Katılım bankacılığının yanı sıra diğer geleneksel bankacılık sistemleri faize yer veren işlemler kullanmaktadır. Faiz ve kâr birbirinden farklı kavramlardır. Bu farklılık Tablo 3'te genel ayrımlarına değinerek gösterilmiştir.

Tablo 3: Kâr ve Faiz Arasındaki Farklar

Kâr Payı (Temettü)	Faiz
Kâr payı vade sonunda belli olur.	Kâr payı vade başında belirlenir.
Ticaret ve sanayide tasarruf sahiplerinden toplanan fonların kullanımından elde edilen kârın tasarruf yapmak isteyenlere dağıtılmasını içerir.	Faiz söz konusu olduğunda, borç veren vadeyi ve getiri oranını belirler. Borçlu belirlenen faiz oranını kabul eder, böylece bir uzlaşma ortaya çıkar.
Havuzda toplanan fonların işletilmesinden elde edilen karlardan müşterilere temettü(kâr payı) ödenmektedir. Bir müşteriye ödenen temettüler ile müşterinin fondan elde ettiği kârlar arasında bire bir ilişki söz konudur.	Müşterilere ödenen faiz, bankanın farklı kaynaklarından elde ettiği gelirler aracılığıyla ödenmektedir. Bunlardan ilki kredi faiz oranıdır. Ancak kredilerden alınan faiz oranı ile mevduata ödenen faiz oranı arasında birebir bir ilişki söz konusu değildir.
Finansmandan elde edilen kâr payı oranı ile tasarruf sahiplerine ödenen kâr payları arasında birbirine paralel bir durum vardır.	Kredilerden elde edilen faiz ile mevduata ödenen faiz arasındaki ilişki daha azdır. Bu fark bazı durumlara göre değişiklik içermektedir.

Müşterilere ödenen kâr payları, bankanın kullandırılan fonlardan elde ettiği kâra göre belirlenir. Bankanın kârı azalırsa müşterilerinin elde ettiği kâr da azalacaktır. Kâr yüksekse müşteri bundan faydalanır ve kârın büyük bir kısmını alır. Eğer banka kullandırılan fonlardan bir zarara uğramış ise müşteride bu zarara ortak olma durumundadır.	Bankanın küçük kar, büyük kâr veya zarar yapmasına bakılmaksızın müşteriye ödenen faiz, başlangıçta belirlenen faiz oranı üzerinden hesaplanır ve bu faiz oranı dönem sonuna kadar değişmeden kalır. Kâr payında olduğu gibi müşteri zarara ortak olmaz.
Kâr payının nakit avans olarak belirli bir karşılığı yoktur, mal veya hizmetin alımı-satımı işlemlerinde veya ortaklıklar yoluyla elde edilen işlemler sonucunda ortaya çıkmaktadır.	Faizle yapılan işlemler muhakkak bir borç ilişkisi karşılığında ortaya çıkmış olan fazlalık vardır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE KATILIM BANKACILIĞI

Küreselleşmekte ve büyümekte olan ekonomik sistemin temel yapı taşlarını oluşturan; sağlam, güçlü ve istikrarlı faaliyetlerde bulunan bankacılık sistemleri oluşturmaktadır. Tasarruflara değer verilmesi, toplanan kaynakların ekonomiye finansal destek olarak katılması ve ekonomik faaliyet sırasında finansal işlemlere aracılık edilmesi bankacılık sistemini oluşturan faaliyetlerdir. Özellikle dini hassasiyetler nedeniyle finansal sistemde faiz unsuru içeren veya faizin gelir dağılımı üzerindeki yıkıcı etkisi nedeniyle bu faaliyetlerde bulunmak istemeyen kişi ve toplumlar tarafından katılım bankaları diğer bir deyişle faizsiz bankacılık önemli bir alternatif seçenek sunmaktadır. Hâlihazırda küresel bankacılık alanında büyüyen ve katılım finansmanı ilkesine göre faaliyetlerde bulunan katılım bankaları, harcanmayan (âtil) fonların ekonomiye aktarılmasını desteklemek ve ekonomik kalkınmaya katkıda bulunmak için faizsiz bir finansman modeli kullanmaktadır.

Türkiye’deki ortaya konan ilk faizsiz bankacılık girişimini Prof. Dr. Necmettin ERBAKAN tarafından yapılmıştı. Bu girişimin amacı; bankacılık alanında kâr/zarar ortaklığı esasına dayanarak ve faizsiz kredi ile finansman desteği sağlamaya yöneliktir. Söz konusu amaç doğrultusunda 1975 yılında faizsiz kredi için kâr ortaklığı sistemine dayanan DESİYAB’ı (Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası) devreye almıştır. Erbakan’ın DESİYAB’ı kurmasının altında yatan amaç ise, ülkemizin ekonomik gelişiminde karşılaşılan haksız ve gereksiz uygulamaları ortadan kaldırmak, herkesin hak ettiği payı almasını sağlamak ve insanların sömürülmesine imkân tanımamaktır. Özetle bu sistemde faize hiçbir şekilde yer yoktur. Ancak faizsizlik prensibi altında kurulan bu banka yalnızca 3 yıl faaliyette bulunabilmiştir. Bankanın yönetim kurumuna verilen yetkiye göre, banka faizli ya da faizsiz olacak şekilde çalışmasını içeriyordu. Ayrıca bu bankaya bazı yetkilerin verilmemesi nedeniyle (yurt içinde ve yurt dışında şube açamamak gibi) zamanla küçülmeye başlamış ve yönetim kurulunda alınan karar neticesinde yoluna faizli olarak çalışmaya devam etmiştir. 1988 yılında ise isim

değişikliği yaşayarak DESİYAB adı yerine “Türkiye Kalkınma Bankası” adı konulmuştur.

Türkiye’de faizsiz bankacılık sistemine geçiş sürecinde, hem uluslararası hem de ulusal düzeyde önemli adımlar atılmıştır. Örneğin, Türkiye 1975 yılında İslam Kalkınma Bankası’nın kurucu üyeleri arasında yer almış ve 1984 yılında bu kuruluşun en büyük ortaklarından biri olmuştur. Bu sayede, Türkiye dünyanın önde gelen finans kurumlarından biri olan İslam Kalkınma Bankası içinde etkinliğini artırma fırsatına sahip olmuştur.

Türkiye’nin bugünkü ismiyle katılım bankacılığı olarak ifade edilen bankacılık modeli ile tanışması, kapalı ekonomiden dışa açık piyasa ekonomisine geçişin yaşandığı 1980’li yıllarda, uluslararası piyasalara uyum sağlama sürecinde olmuştur (Özcan ve Hazıroğlu, 2000, s. 9).

1980’li yıllar, Türk mali sistemine derinlik kazandırma ve finansal araçlar ile kurumlar bakımından zenginleşme çabalarının belirgin şekilde arttığı bir dönemi temsil etmektedir. Bu çabaların bir sonucu olarak, katılım bankaları 1985 yılında finansal sistemimize yeni bir bankacılık modeli olarak girmiştir. Günümüzde de bankalarla benzer piyasa işlemlerini farklı yöntemlerle gerçekleştiren bu kurumlar, faizsiz bankacılık hizmetleri sunarak faaliyetlerine devam etmektedirler.

Türkiye’de katılım bankacılığı faaliyetlerinin başlamasında iç faktörlerin yanı sıra dış faktörler de etkili olmaktadır. İç faktörler arasında faize duyarlı olan ve bu nedenle faiz geliri elde etmek istemeyen kişi ve kurumların ellerinde bulundurdıkları altın, döviz, arsa ve gayrimenkul şeklindeki fonların bankacılıkta yer almasını sağlama isteği yatmaktadır. Benzer şekilde, faiz duyarlılığı nedeniyle mali yapıları farklı olan ülkelerle ekonomik ve ticari ilişkilerin geliştirilmesini sağlama hedefi de bir dış etkeni temsil etmektedir.

İslami bankacılık hizmetleri piyasada güven, istikrar ve emniyet ilkelerinin yanı sıra faizsiz bankacılık, reel üretime dayalı bankacılık, ortaya çıkmayan bir değer için fiyatlanmaması, kâr ve zarara ortaklık, belirsizliği ortadan kaldıran, aşırı risk ve

spekülasyonu yasaklayan, manipülatif işlemleri yasaklayan ve sistemi daha güvenilir ve çekici kılan ilkelerin tümünü içerisinde barındırmaktadır (Özsoy ve Sayar, 2017, s. 10-15).

Dünyada "İslami bankacılık" adı altında popüler hale gelen yatırım fonları, ilk olarak Basra Körfezi ülkelerinde ortaya çıktı. Türkiye'de 1983 yılında çıkarılan kanuna göre "Özel Finans Kurumları" olarak isimlendirilen bu kuruluşlar, 5411 sayılı Bakanlığın Kanunu çerçevesinde kabul edilir. Bunlar 1999 yılında oluşturulan kanun kapsamına alınmıştır. 2005 yılı özel finans kurumları için bir dönüm noktası daha geldi. Faizsiz kredi verme prensibine göre faaliyet gösteren kurumlar dünya çapında "faizsiz bankalar" ve "İslami bankalar" olarak bilinirken, ülkemizde "özel finans kurumları" tabiri bu bankaları ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu faizsiz kurumların "özel finans kurumları" olarak adlandırılması, uluslararası alanda kimlik sorunlarını gündeme getirdi. Kimlik sorunları nedeniyle özel finans kuruluşlarından alınan teminat mektupları kabul edilmedi ve yerli özel finans kuruluşları, bankaların kamu bankaları üzerindeki haklarından yararlanamaması gibi nedenlere yol açmıştır.

"Özel Finans Kurumu" kavramının ortaya çıkardığı kimlik sorunlarından kurtulma isteği ve faizsiz borç verme ilkesine dayalı bir bankacılık sistemini daha iyi temsil edecek yeni bir kavrama ihtiyaç duyulmuştur.

Özel Finans Kurumları, 1985 yılında Bakanlar Kurulunun kanun hükmünde bir kararnamesi ile kurulmuştur. Klasik bankacılıktan ayırt edilen yanı, bu kurumlar faizsiz bankacılık prensiplerine bağlı kalarak faaliyet göstermeye başlamışlardır. Ekonomik ve toplumsal bir ihtiyacın sonucunda ortaya çıkan bu kuruluşlar, âtıl fonları ekonomiye kazandırarak sosyal, toplumsal ve ekonomik bir rol üstlenmektedirler; böylece ülke ekonomisinin büyümesine ve gelişmesine de katkıda bulunmaktadır. Yapıları gereği faizsiz bankalar, reel sektörü finanse etmekte ve kayıtlı ekonomiye geçişi hızlandırmaktadırlar. Bu kurumların diğer kurumlardan en ayırt edici özelliği 'Faizsizlik Prensibi 'ne dayanmasıdır.

5411 sayılı Bankacılık Kanunu'na göre "Özel Finans Kurumu " ifadesi yerine 2005 yılı içerisinde Bankacılık Kanunu'nda gerçekleştirilen reformda bu bankalara

"Katılım Bankası" adı verilmiştir. Katılım bankacılığı ifadesinin seçilmesinin nedeni ise kârın faizin alternatifi olarak kabul edildiği, kâr ve zarara katılma esasına göre fon toplayan bu nedenle fon sahibine sabit getiri taahhüt etmeyen dolayısıyla fon sahibinin de banka ile birlikte sonuca katıldığı özelliğini en iyi şekilde ifade eden kavram olmasıdır (Hazıroğlu, 2006, s. 20).

Özel finans kurumları yerine katılım bankası adının verilmesi makul bir isim olmuştur. Çünkü banka kelimesiyle uluslararası alanda bilinmek, kimlik ortaya koymak amaçlanmış, katılım kelimesiyle ise kar- zarar ortaklığına dayanan ilkelerin söz konusu olduğu ifade edilmiştir.

Türkiye’de katılım bankaları aşağıdaki tabloda belirtilmiştir. İlk katılım bankası 1984 tarihinde kurulan Albaraka Türk olmak üzere sırasıyla 1988 tarihinde Kuveyt Türk, 2005 tarihinde Türkiye Finans, 2014 tarihinde Ziraat Katılım, 2015 tarihinde Vakıf Katılım ve 2018 tarihinde ise Emlak Katılım Bankası kurulmuştur. Bu bankalarda 3 tanesi özel banka, 3 tanesi de kamu bankası olarak faaliyet göstermektedir. Bu bankaların yanında sıra ülkemizde kullanılan iki tanede dijital katılım bankacılık sistemi de mevcuttur. Dijital katılım bankaları şunlardır: Hayat Finans Katılım Bankası ve T.O.M Bank’tır. Yeni katılım bankalarının da kurulmasıyla birlikte Türkiye’ katılım bankacılık anlayışının daha gelişmesi ve bankacılık sektörüne canlılık kazandırması öngörülmektedir. Katılım bankalarında sunulan ürün ve hizmete dayalı faaliyetlerinde büyüyerek sektörel alanda etki göstermesi ve katılım bankalarındaki pazar paylarında artış olması beklenmektedir. Türkiye’de kurulmuş olan katılım bankaları ve bu bankaların kuruluş tarihleri aşağıda yer alan Tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 4: Türkiye’de Kurulmuş Olan Katılım Bankaları ve Kuruluş Tarihleri

Katılım Bankası’nın Adı	Kuruluş Yılı	Faaliyet Yılı
Albaraka Türk	1984	21 Ocak 1985
Kuveyt Türk	1988	31 Mart 1989
Türkiye Finans	2005	30 Kasım 2005
Ziraat Katılım Bankası	2014	12 Mayıs 2015
Vakıf Katılım Bankası	2015	26 Şubat 2016
Emlak Katılım Bankası	2018	25 Şubat 2019

Kaynak: Türkiye Katılım Bankaları Birliği, (TKBB) "Tarihçe" (02 Ocak 2023).

Bu bölümde kuruluş sırasına göre katılım bankalarını ele alınacak ve bu bankaların faaliyetleri üzerinde durulup, bilgiler verilecektir.

3.1. TÜRKİYE'DE KURULAN KATILIM BANKALARI

3.1.1. Albaraka Türk Katılım Bankası

1984 yılında kurulmuş olan Albaraka Türk Katılım Bankası Türkiye' faizsiz olarak kurulan ilk katılım bankası olarak bilinmektedir. Albaraka Türk Katılım Bankası uygulamalarına ise 1985 yılında başlayarak, güçlü ve istikrarlı hizmetler sunma yolunda faaliyetler göstermiştir. Bu banka Ortadoğu bankacılığı içerisinde en güçlü sermayeyi elinde bulunduran gruplardan olan Albaraka Bankacılık Grubu (ABG), İslam Kalkınma Bankası (IDB) liderliğinde kurulmuş bir Katılım bankası ve yerel bir sanayi grubudur.

Albaraka Türk Katılım Bankası yarım yıldan fazla bir süre Türk ekonomisinde hizmet eden bir grubun öncülüğünde kurulan bankadır. 5411 sayılı Bankacılık Kanunu uyarınca halen Türkiye'de faaliyet göstermektedir. 30.06.2023 tarihi itibarıyla ortaklık yapısı; Albaraka Grubu B.S.C.' nin payı %45,09, halka açık olan pay ise %42,02'dir (Albaraka Türk, 2023). Albaraka Türk Katılım Bankası, Türkiye'de 2022 yılı itibarıyla 225 şube ile müşterilerine hizmet vermektedir (TKBB, "Veri peteği, şube bilgileri").

Banka, cari hesap ve ilişkiler sistemi üzerinden fon toplayarak bireysel kredi, kurumsal kredi, banka kiralama, topladığı ürün ve fonlarla proje entegrasyonu gibi hizmetler sunmaktadır. Bu bankanın ana ortağı, muhabir ağı aracılığıyla 72 ülkede 796'dan fazla bankayla hizmet veren Albaraka Bankacılık Grubu'dur.

3.1.2. Kuveyt Türk Katılım Bankası

31 Mart 1989 tarihinde kurulmuş olan Kuveyt Türk Katılım Bankası faizsiz hesaplarda faaliyet göstermektedir. Kuveyt Türk, iş yönetimindeki dinamik yaklaşımı, müşterilerine sunduğu yeni ürünler ve dünyaya açılımı ile derneğin finansal gelişimine katkılarda bulunmaktadır. Farklı finansal ürün ve hizmetleri doğrudan girişimci ve yatırımcılarla buluşturan Kuveyt Türk müşteri odaklı olan tarzıyla, yenilikçi teknoloji

araştırmaları ve dijital dönüşüm yaklaşımlarıyla bu sektörde lider konumunu korumuştur. 443 şube ile Türkiye’de hizmetlerini yürütmektedir. 2023 yılı aktif büyüklük oranına göre Türkiye’deki katılım bankalarının en başında yer almaktadır (Kuveyt Türk Katılım Bankası (Kuveyt Türk), ”Hakkımızda” (10 Ocak 2023)). Türkiye’de katılım bankacılığında en önemli yere sahip olan Kuveyt Türk Katılım Bankası, büyüklük olarak katılım bankaları arasında en büyük bankadır. Halk arasında katılım bankacılığının “Amiral Gemisi” olarak adlandırılır.

Kuveyt Türk katılım bankasının sürdürülebilirliğe yönelik çok etkin bir çalışmalar yürütmektedir. Fona yatırım yapan yatırımcılar, kârın yanında çevreye ve topluma fayda sağlayan modellere yatırım yaparak sürdürülebilir olan geleceğin inşasına katkıda bulunuyor. Bu doğrultuda 2026 yılına dair sürdürülebilir proje kapsamında hedefler ortaya koyarak ileri yıllara dayalı oldukça etkili stratejiler sunmaktadır. Örneğın, güçlü sermaye yapısı ve dinamik iş yönetimi anlayışıyla müşterilerine yenilikçi ürün ve hizmetler sunarken, topluma kattığı değeri artıracak fırsatları takip etmeye devam etmekte ve hissedarlarının tasarruflarını yaratmaktadır. Sorumlu bankacılık ilkesini temel alan sürdürülebilir bir bankacılık stratejisi, sürdürülebilir finansın ve toplumsal farkındalığın gelişmesi için ortak banka olmayı odak noktasına almış ve gelişime planlarında yer vermiştir. Çevreye, topluma ve tüm paydaşlara fayda sağlayan uygulama, ürün ve hizmetler sağlamaya yönelik hedef ve planları bulunmaktadır.

3.1.3. Türkiye Finans Katılım Bankası

1991 yılında kurulan Türkiye Finans Katılım Bankası; 1991 yılında yüzde 100 yerli sermayeye dayalı ilk özel finans kuruluşu olarak kurulan Anadolu Finans ve Faisal Finans adı altında katılım bankacılığı hizmeti veren Family Finans iş birliğiyle 2005 senesinde kuruldu. Bu kurumların tek çatı altında faaliyet göstermesi güç birliği içerisinde olup daha etkili bir değeri yaratmak amacı taşımaktadır.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) tarafından, Anadolu Finans ile Family Finans'ın birleşmesi 28 Aralık 2005 tarihli alınan karar itibarıyla onaylanmış ve 30 Aralık 2005 tarihinde var olan bu bankanın adı Türkiye Finans Katılım Bankası A.ř olarak değıştirilmesi neticesine varılmıştır. Türkiye Finans Katılım Bankası,

2023 yılı itibarı ile 305 şubesi ile Türkiye'nin birçok bölgesinde hizmet vermektedir (Türkiye Finans Katılım Bankası (Türkiye Finans), "Hakkımızda" (12 Ocak 2023).

Türkiye Finans Katılım Bankası, Katılım bir finans kuruluşu olarak üretim ve ticaret faaliyetlerine katılmakla her zaman ilgilenmekte olan bir kurum olarak bilinmektedir. Bu bilgiden hareketle 2023 yılında kişi ve şirketlerin maddi destekleri artırılarak ülke ekonomisine 156 milyar lira katkısı bulunmuştur. Bu strateji, ek gelirde %49, kâr amacı gütmeyen kuruluşlarda ise %80 oranında büyümeye önemli katkı sağladığı görülmüştür.

Türkiye Finans Katılım bankası, sadece özel finansal faaliyetler üzerinde durmamaktadır. Finansın yanı sıra sürdürülebilirlik üzerinde, eğitim üzerinde, dijitalleşme üzerinde de durarak her zaman ileriye doğru yol almayı amaçlayan bankalar arasında yer almayı kendisine hedef edinmiş ve bu hedefte ilerleme amacı taşıyan bir banka olmuştur.

3.1.4. Ziraat Katılım Bankası

Ziraat Katılım Bankası A.Ş. tamamının Türkiye Cumhuriyeti (T.C) Hazinesi tarafından ödenmiş 675.000.000 TL sermayesi ile Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun 15.10.2014 tarih ve 29146 sayılı Resmî Gazetesi'nde yayımlanmış 10.10.2014 tarihinde ve 6046 sayılı izniyle kurulmuş olan bir bankadır. Ziraat katılım bankası, müşteri tasarruflarını kurumsal, ticari ve hizmet sektörü fonlarında katılım bankacılığın ilkelerini ve serbest para bankacılığının çerçevesini takip ederek değerlendirir. Kâr ve zarara dayalı ortaklık yöneten bu banka, hesap sahiplerine söz konusu ortaklık çerçevesinde paylaşımlarını yapmaktadırlar. 2023 yılından bu yana 186 şubeye sahip olan Ziraat Katılım Bankası hizmetlerine duraksamadan devam etmektedir.

Ziraat katılım bankası, 2016 yılında konut sektörünün finansmanına odaklanarak hızlı bir büyüme göstererek ilerleme kaydetti. Finans sektöründe yüzde 229 büyümeyle 5,5 milyar liraya, finans dışı kesimde ise yüzde 778 büyümeyle 3,5 milyar liraya, gayrimenkul sektörüne ise 9 milyar liralık finansman desteği sağlayarak ülke ekonomisine önemli bir ölçüde katkı sağlamaktadır.

Ziraat Katılım Bankası; banka, müşterileriyle her konuda paylaşımda bulunan, küresel, güvenilir ve lider bir ilişki bankası olma vizyonu ile ekonomik, çevresel ve toplumsal alanlara katkı sağlamaya yönelik faaliyetlerde bulunuyor. Diğer yandan sürdürülebilir finansal yaklaşım çerçevesinde, insan haklarına saygılı, çalışanlarının bilgi ve anlayışını üst düzeyde teşvik eden bir iş ortamı yaratmak belirlediği amaçlar içerisinde yer alır.

3.1.5. Vakıf Katılım Bankası

Vakıf katılım, ülkemizde katılım bankacılığı içerisinde var olan kurumlardan biridir. Yine bu bankayı diğer katılım bankalarında olduğu gibi faize hassasiyet duyan, İslami açıdan bunu dikkate alan müşteriler çoğunluklu olarak tercih etmek kaydıyla herkese yönelik hizmetleri söz konusudur. Katılım bankaları arasında en genç banka olarak bilinmekte ve yıllardır süre gelen kültürel değerlerimize önemli ölçüde hizmet etmektedir. Ancak faaliyetlerine 2016 yılında başladığından olsa gerek ülke ekonomisine pek kâr getiremediği görülmüştür.

Vakıf Katılım; BDDK'nın 3 Mart 2015 tarih ve 29284 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan, 27 Şubat 2015 tarih 6205 sayılı izniyle kurulmuş olup 25 Haziran 2015 tarihinde ticaret sicilde tescil işlemi gerçekleştirilerek tüzel kişilik oluşmuştur. 17 Şubat 2016 tarih ve 29627 sayılı Resmî Gazete 'de yayımlanan BDDK'nın 11 Şubat 2016 tarih ve 6729 sayılı kararı ile faaliyet izni almış, 24 Şubat 2016 tarihinde Katılım Bankacılığı Faaliyetlerine başlamıştır. Bugün Vakıf Katılım Bankaları, Vakıf kültürünün önemli bir parçası olarak faaliyetlerini sürdürmekte ve ana başlığı olan Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından bu faaliyetler yürütülmektedir. Vakıf Katılım Bankasının 2023 yılı itibarıyla 189 şubesi bulunmakta ve günümüzde etkili bir şekilde varlığına devam etmektedir.

3.1.6. Emlak Katılım Bankası

Yıllar süren milli mücadelenin ardından, genç Türkiye Cumhuriyeti'ni sil baştan inşa etmek, inşaat projelerini desteklemek ve insan haklarını korumak amacıyla 1926 yılında ulu önderimiz Mustafa Kemal Atatürk'ün imzasıyla Emlak ve Eytam Bankası kuruldu. Bu banka aynı zamanda yetimler üzerindeki hakların korunup kollanması

açısından da açılmıştır. Kurulduğu yılların başında ilk olarak Yeni Meclis Binasını, Türk Ocağı Binasını ve Merkez Bankası Binasının yapımını başlatarak ülkenin ilk dönem mimarisinin en iyi örnekleri sayılan projeleri yönetti. Bahçelievler Konutları adıyla ülkemizdeki ilk konut projesini inşa eden bu banka, konut kredisi modelinin ve kullandığı sistemin ilk örneğini bu projede sunmuştur. Emlak ve Eytam bankası ilerleyen süreçte ülkemizin başlıca sembolleşen yapılarında, ülkemizin mimarisinde ve gelişmesinde oldukça önemli faaliyetler üstlenmiştir. İlerleyen zamanlarda ülkenin farklı bölgelerinde hayata geçirilen Saracoğlu Mahallesi, Levent Konutları, Koşuyolu Mahallesi ve diğer sembol yapılarla ülkenin imarına ve gelişimine büyük destek sağlamıştır(Emlak Katılım Bankası (Emlak Katılım), "Hakkımızda" (12 Ocak 2023)).

2018 yılında katılım bankacılığı içerisinde faaliyet göstermesine yönelik karar ortaya konmuş ve 2019 da ise faaliyetlerine başlamasına yönelik izin aşmıştır. Emlak Katılım Bankası 95 yıllık deneyimleri ve işinde uzman fon grubuyla faaliyetlerine devam etmektedir.

Türkiye Emlak Katılım Bankası, başta inşaat aşaması olmak üzere ekonomik büyümeye ve istihdama katkı sağlayan stratejik sektörlerle yönelik, üreticiden tüketiciye ekonomik döngüdeki herkes için istikrarlı ve uygun fiyatlı finansal modeller geliştirmeyi hedeflemektedir.

3.1.7. Hayat Finans Katılım Bankası (Dijital Banka)

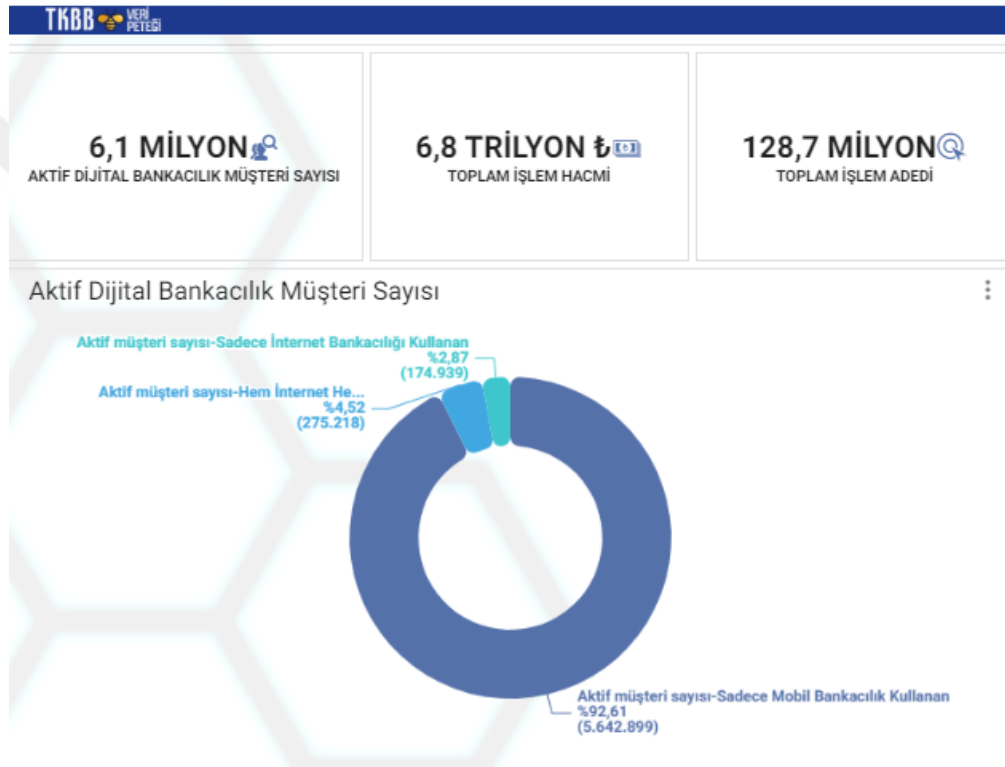
1937 yılında temelleri atılan Hayat Finans Katılım Bankası Türkiye'nin ilk dijital bankası olmuştur. %100 yerli sermayeyle kurulmuş olan ilk dijital bankamızdır. Kastamonu ve Limaş başta olmak üzere kurulan bu banka 67 büyük şirketi ve 20 binin üzerinde var olan çalışanlarıyla küresel sektör içerisinde yer edinmiştir.

Dijitalleşmenin bütün sektörler üzerinde etkili olduğu günümüz sisteminde, özellikle finans sektörü üzerindeki yatırımlarıyla 1.500.000.000 TL sermayeli Hayat Finans Katılım Bankası'nın kurulması yolunda adımlar atılmıştır. Şemsiyesi altında 17 ülkede etkili olan, ileri düzeyde teknolojiler üreten 49 Türk markalarını global çaptaki müşterileriyle buluşturuyor. Küresel vizyon anlayışı ve sürdürülebilir büyüme

yaklaşımıyla Türkiye'de ve dünyada nesillere aktarılacak ürünler yaratmak amacıyla yola çıkan Hayat Finans Katılım Bankası, yatırımlarına aynı istikrarda devam etmektedir.

Aşağıdaki grafikte Aktif Dijital Bankacılık Müşteri Sayısına dair bilgiler yer almaktadır.

Grafik 5: Aktif Dijital Bankacılık Müşteri Sayısı

Kaynak: TKBB, Veri Peteği (<https://www.tkbb.org.tr/veripetegi-detay/15>)

2024 yılına ait verilere göre aktif müşteri sayısı- sadece mobil bankacılık kullananların oranının %92,61 ile oldukça kapsamlı olduğunu görmekteyiz. Aktif müşteri sayısı - hem internet hem mobil bankacılık kullananların sayısı %4,52'lik orana sahiptir. Sadece internet bankacılığını kullanan aktif müşteri sayısı ise %2,87'lik orana sahiptir.

3.1.8. TOM Katılım Bankası

TOM Bank, misyonu tüketicilerin hak ve çıkarlarını korumak, finansal piyasalarda bütünlüğü ve istikrarı sağlamak, hesapların, fonların ve ödeme sisteminin doğru yönetimini sağlamak olan bir dijital ortaklık bankasıdır. TOM bankasının temelinde tarafsızlığı, güvenilirliği, dürüstlüğü, şeffaflığı, saygılı olmayı barındırmaktır. Türkiye'nin en büyük dijital bankası olarak yoluna devam etmektedir.

TKBB'den elde edilen güncel 2024 verilerine göre Türkiye'de faaliyet gösteren Katılım Bankalarının şube sayılarına dair bilgilere Tablo 5'te yer verilmiştir.

Tablo 5: Katılım Bankası Şube Sayısı

Katılım Bankaları	Şube Sayısı
Albaraka	225
Kuveyt Türk	449
Emlak Katılım	112
Türkiye Finans	292
Vakıf Katılım	204
Ziraat Katılım	207
Dünya Katılım	12

Kaynak: TKBB Veri Peteği

TKBB 2024 yılı veri Peteğinden alınan bilgiye göre Türkiye'de toplam 1501 şube aktif olarak faaliyette bulunmaktadır. Türkiye'de en fazla katılım bankasının 449 şube sayısı ile Kuveyt Türk oluşturmaktadır. İkinci sırada 292 şube sayısı ile Türkiye Finans Katılım Bankası gelmektedir.

Katılım bankalarının genişleyen hizmet ağı içerisinde açtığı birçok ATM’lerde mevcuttur. Dijital bankacılık hizmetlerinin yanında ATM’lerde müşterilere kolaylık sağlamak ve para yatırma, para çekme, para transfer etme ve daha başka özellikleriyle hizmet vermektedir. Türkiye’de katılım bankaları ATM sayıları TKBB 2024 son güncel verilere göre 2457 ulaşmıştır. Katılım bankaları ATM’lerinde diğer kamu bankaları ATM’leri gibi işlerin yapılması yönünden benzerlik içermektedir. Tablo 6’da katılım bankaları ATM sayılarına dair veriler yer almaktadır.

Tablo 6: Katılım Bankaları ATM Sayıları

Katılım Bankaları	ATM Sayısı
Albaraka	273
Kuveyt Türk	1.269
Emlak Katılım	108
Türkiye Finans	491
Vakıf Katılım	128
Ziraat Katılım	188

Kaynak: TKBB Veri Peteği (<https://veripetegi.tkbb.org.tr/>)

Tablo 6 gösterildiği gibi Türkiye’de en fazla ATM sayısına ait banka 1.269 ile Kuveyt Türk, ardından 491 ile Türkiye Finans bankası gelmektedir. En az ATM sayısına sahip olan banka 108 ile Emlak Katılım bankası olmaktadır.

3.2. KATILIM BANKACILIĞININ TÜRKİYE EKONOMİSİ ÜZERİNDEKİ KATKILARI

Katılım bankaları ekonomiye dâhil olmayan, ülke ekonomisine girmeyen tasarrufları ortaya çıkararak ülke ekonomisine katkıda bulunmak amacıyla faizsiz işlemler yaparak sermaye kazandırmaktadır. Ülkede gelir dağılımı düzenlemek için çalışmalarda bulunmaktadır. Türkiye’de dini inançlarından dolayı klasik bankacılık sistemine mevduat yatırmayan ciddi bir potansiyel olduğu düşünülmektedir. Katılım

Bankacılığı bu mevduatın ekonomiye kazandırılmasına büyük bir başarı sağlayabilmektedir (Eskici, 2007, s. 108). Bu anlamda diğer bankacılık sistemlerinden farklılık gösterir. Özellikle şube sayısı, çalışanlarının sayısı, kullandıkları fonlardaki artış miktarıyla günümüzde hızla gelişen ve aktif faaliyet gösteren bankacılık sistemini oluşturur. Katılım bankaları mevduat olarak diğer bankacılık sistemine benzerlik gösterse de uyguladığı fon toplama ve fon kullandırma yöntemleri açısından farklılıkları vardır. Örneğin katılım bankaları havale ve transfer işlemleri, döviz alım-satımı, kambiyo hizmetleri, kredi kartı hizmeti, teminat mektubu verilmesi, akreditif işlemleri, çek ve poliçe gibi menkul kıymetlerin keşidesi, tanzimi, kabul edilmesi ve üzerine aval edilmesi gibi bir dizi bankacılık ürün ve hizmetlerini sunmaktadır (Ekrem, 2000, s. 43).

Katılım bankaları olası kriz durumlarının da etkisini yumuşatacak çalışmalar izlemektedir. Kriz zamanlarında konvansiyonel bankalar kredilerini geri çağırırken katılım bankaları çalışma ilkelerinden dolayı bu yönetime başvurmamaktadır ve bu da ekonomik krizlerin etkilerini hafifletmektedir (Tosun, 2000, s. 189). Bu anlamda olası ekonomik sıkıntıların bir miktar önüne geçtiği görülmektedir.

Katılım bankalarının Türkiye’de ülke ekonomisi canlandırarak fon bulmakta zorluk yaşayan KOBİ ve henüz yeni kurulmaya başlayan küçük işletmeciler ve esnaflara da destekte bulunarak ülkede ekonomik faaliyetlerin, üretimlerin ve istihdamın artmasında oldukça önemli bir rol oynar. Bunun yanında katılım bankaları KDV ödeyerek ekonomiye katkıda bulunup, istihdamı artırmaya dayalı çalışmaları da görülmektedir. Katılım bankalarının ülke ekonomisine katkılarından başka birisi de yabancı kaynak transferini sağlamaya yönelik yürüttükleri çalışmalar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye’de sermaye birikimlerinin düşük ve getiri oranlarının yüksek olmasından kaynaklı olarak, Körfez ülkelerinde bulunan paraların katılım bankaları vasıtasıyla Türkiye’ye getirilmesi iki bölge içinde karşılıklı yarar olarak görülmektedir. Katılım bankaları bir başka deyişle faizsiz bankacılık; gösterdiği ve göstereceği çalışmalarla Türkiye ekonomisi üzerine katkıda bulunmaktadır.

Katılım bankalarının ekonomiye katkılarını şu şekilde özetleyebiliriz:

- Âtıl fonları yatırıma dönüştürerek ekonomiye dâhil etmek.
- Yabancı kaynak transferini sağlayarak her iki taraf içinde avantaj oluşturmak.
- Ülke ekonomisinde sorun oluşturan kayıt dışı ekonominin önüne geçmek.
- Reel ekonomiye fon sağlayarak ekonomik büyümenin hacmini artırmak.
- Olası kriz durumlarının oluşturacağı hasarı minimum düzeyde tutmak.
- İstihdama olumlu yönde katkılarda bulunmak.
- Sosyo- kültürel faaliyetler içerisinde rol oynamak.

3.3. KATILIM BANKALARININ TERCİH EDİLME SEBEPLERİ

Günümüzde rekabetin oldukça yoğun olduğu durumlar vardır. Katılım bankaları kuruluşları, müşterilere seçim özgürlüğü sunarak ve benzersiz bir imaj yaratıp, rakiplerinden ayrı bir konuma gelmek ve bu konumda yerini sabitlemek zorundadırlar. Katılım bankalarının hizmetlerini geliştirmeye devam etmeleri, sadece rakiplerinden farklı olmalarıyla sınırlı kalmamalı; aynı zamanda müşterilerini sadık bir şekilde elde tutabilmek için stratejileri ve yaptığı işlemleri katılım bankası ilkeleri doğrultusunda da geliştirmelidir. Müşterilerin katılım bankalarına olan sadakatlerini arttırmanın anahtarı ise, müşterinin rakiplere gitmesini engelleyici önlemler almaktır. Eğer sadık müşterilere avantajlı ürünler sunulursa, rakipler müşterilere cazip teklifler sunsa bile sadık müşterilerin bunları kabul etmeyecekleri düşünülebilir.

Türkiye’de katılım bankalarının tercih edilmesinde muhakkak ki katılım bankalarının faize karşı bir duyarlılığı olmasından kaynaklanmaktadır. Paranın yatırıldıktan sonraki değeri ne olursa olsun, o parayı kullanan banka, ister zarar olsun ister kâr olsun, fon sahibine sabit bir faiz oranıyla daha fazla para iade edeceğinin garantisini vermesi bu sistemin hassas noktasını oluşturmaktadır. Dolayısıyla İslam bu durumu kabul etmez çünkü bu şekilde elde edilen gelir bir tarafın servetini artırırken diğer tarafın servetini azaltır. Kar-zarar ortaklığı adı altında katılım bankaları ile bu hassasiyete önem veren kişiler, tasarruflarıyla gerçek anlamda bir ticarete katılarak değerlendirmek, ödeyeceği tutarın garantisi (faiz) olmayan ancak kâr elde edilebilecekleri bankacılık

işlemlerini uygun bulmuş ve dâhil olmak istemektedirler (Yahşi, 2001, s. 153). Buradan da anlaşılacağı gibi dünyada ve Türkiye'de faizsiz bankacılığa duyulan önem ve güven her geçen gün artış göstermektedir.

Katılım bankaları, diğer klasik bankaların hizmet ve ürünlerinden yararlanan müşterilerin ihtiyaçlarını karşılayabilecek önemli bir altyapıya sahip olduğu yapılan araştırmalardan anlaşılmaktadır. Bu araştırmalara göre katılım bankalarının hem dünyada hem de Türkiye'de tercih edilmesinde uyguladığı fon toplama ve fon kullandırma hizmetlerinin faiz içermemesi, verdiği kredilerin düşük oranda olması, açıklık ve şeffaflık içermesi, finansman olanaklarını müşterilere yüz yüze sunması gibi faktörlere oldukça etkilidir. Bunun dışında kâr– zarar ortaklığına dayalı işlemlerin olması, İslami açıdan hassasiyeti olan müşterilere uygun olanaklar sağlaması, ticarete dayalı bir alışveriş içermesi gibi etkenler Katılım Bankalarının tercih edilmesinde etkili olan unsurlardır. Katılım bankalarındaki çalışma disiplini, müşteriye gösterilen özen, güvenilirlik ilkesi, sosyal sorumluluk ilkesi, çalışma hızı ve kalitesi ayrıca bankalara olan ulaşımın kolay olması diğer bankalar gibi dijital bankalardan işlem yapılabilmesi, ATM'lere sahip olması ve git gide artan potansiyeli müşterileri katılım bankalarına çekmektedir.

3.4. KATILIM BANKACILIĞININ GELECEKTEKİ HEDEFLERİ

Küresel boyutta güçlü bir dinamiğe sahip olan katılım bankaları, geleneksel bankacılık anlayışının gerisinde gibi gözükse de Türkiye'de önemli bir büyüme yaşıyor. Katılım bankacılığı, kuruluşundan bu yana hem küresel hem de Türkiye sektörlerinin ihtiyaçlarına uygun olarak çeşitli düzenlemelerin hayata geçirilmesiyle bugünkü durumuna ulaşmıştır. Özellikle Müslüman nüfusun yüksek olduğu Türkiye, katılım bankacılığının sürdürülebilirliği açısından yüksek potansiyele sahip olan önemli ülkelerden biridir. Bu nedenle birçok geleneksel banka da katılım bankacılığı anlayışı doğrultusunda çalışmalarını yürütmektedir.

Katılım bankacılığı güvene, istikrara dayalı çalışma ilkeleri nedeniyle hızla büyüyen ve sektöre önemli finansal destek sağlayan bir alan haline geldiği görülmektedir. Dijital katılım bankalarının da sisteme entegrasyonu, müşterilerin hizmetlere daha kolay ulaşabilmesi, farklı ürün ve hizmetlerin değerlendirilebilmesi açısından finansal alanda

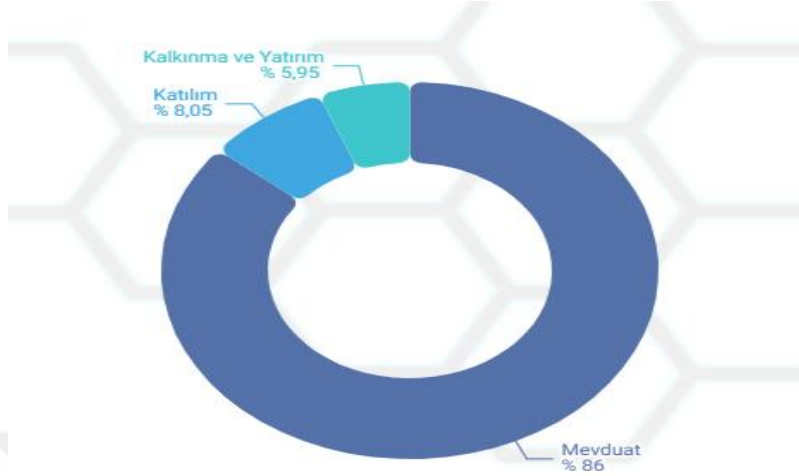
kapsayıcılığını geliştirerek ülkemizde ve dünyada daha ileri boyutlara ulaşmayı amaçlamaktadır. Katılım bankalarının geleceğe dair vizyonuna baktığımızda da bunu görebilmekteyiz. Örneğin 2025 yılına dair kendisine edindiği vizyona baktığımızda, pazar payı olarak %15'lere ulaşp dünya standartlarına göre ürün ve hizmetlerini sağlayabilmeyi, finansal açıdan en iyi hizmeti sunabilmeyi ve dijital bankacılık sistemini geliştirmeyi hedeflemektedir. Özellikle, dijitalleşmenin gücünden daha fazla yararlanarak ürün ve hizmetlerin çoğaltılmasını ve bu yolla finansal katılımın genişletilmesini, müşteri deneyiminin iyileştirilmesini, uzaktan müşteri edinme performansının güçlendirilmesini, finansal okuryazarlığın artırılması ve daha çok kesime hitap etmeyi gerçekleştirme yolunda sağlam ve amaçlı adımlarla ilerlemeyi hedeflemektedir.

Katılım bankaları, yurt içinde ve yurt dışında yeni girişimlerin bulunduğu ayrıca küresel şirketlerin katılımıyla genişlediği gibi, farklı iş modelleriyle de çeşitlenip genişlemesi öngörülmektedir. Katılım bankacılığı içerisinde yeni bankaların da dâhil edilmesiyle birlikte sektöründeki katılım bankalarının pazar paylarının da artış göstermesi öngörülen tahminler ve hedefler arasında yer almaktadır. Katılım Bankacılık, konvansiyonel bankacılığa göre çok daha yeni kabul edilen ve son yıllarda yakaladığı hızlı büyüme ivmesini koruyarak finansal sistemdeki payını hak ettiği konuma yükseltmeyi hedeflemektedir.

Katılımcı bankaların gelecek hedeflerine sürdürülebilir olma yönündeki göstereceği faaliyetlerde son derece önemlidir. Katılımcı bankalar, sürdürülebilirlik ilkelerini benimseyip uygulamaya koydukça diğer şirketler üzerinde olumlu bir etki yaratacaktır. Bu nedenle katılım bankalarıyla çalışmak isteyen şirketlere, sürdürülebilirlik ilkelerine uyma konusundaki yaklaşımlarına büyük önem verdiklerinin bilincinde olmaları gerekiyor. Katılım bankaları önümüzdeki dönemde sürdürülebilirlik ve dijitalleşmeyi daha büyük boyutlara ulaştırarak, İslami finans kuruluşlarının gelişimindeki istikrarı sağlama yönünde çalışmalar yürütmeyi amaçlamaktadır.

Türkiye Katılım Bankaları Birliği'ne göre Katılım bankalarının toplam aktiflerinin sektörel yüzde oranlarının verileri aşağıdaki Grafik 6'da gösterilmiştir.

Grafik 6: Katılım Bankalarının Toplam Aktiflerinin Sektör Payı (%)

Kaynak: Türkiye Katılım Bankaları Birliği – TKBB, 2024

Grafiğe Türkiye’ de katılım bankalarının toplam aktiflerinin sektörel payı sırası ile Kalkınma ve Yatırım %5,95, Katılım %8,05 ve Mevduat %86’lık oranı oluşturmaktadır. Katılım bankaları bu pasta diliminde diğer yıllara göre yüzde olarak gelişme gösterse de Mevduat Bankalarının yüzdelerik dilimine ulaşabilmesi için daha fazla gelişme ve farkındalık kazanması gerekmektedir. Mevduat bankaları gibi katılım bankalarının da kısa dönemde hızla elde ettiği karları ekonomiye kazandırması, daha çok müşteriye hitap edebilmesi için çalışmalarını genişletmesi gerekmektedir. Bunları yaparken de aynı zamanda katılım bankalarının temel prensipleri doğrultusunda yol alması gerekmektedir.

3.5. TAVSİYE VE ÖNERİLER

Türkiye’nin katılım bankaları içerisindeki yeri ve öneminin giderek küresel boyutlara ulaştırabilmesi ve amaç ettiği hedefleri sağlayabilmesi için öncelikli olarak faizsiz finans alt yapısını güçlendirmesi ve daha da geliştirmesi önem arz etmektedir. Ayrıca katılım bankacılığı sistemi içerisinde var olan, kendine has terimleri kullanması ve kendi sektöründeki ürün çeşitliliğinde farklılıklara giderek bu ürün yelpazesini çeşitlendirmesi tavsiye edilmektedir.

Katılım bankalarının rekabet gücünü artırabilmek ve konvansiyonel bankalarla yarışabilme potansiyelini maksimize edebilmek adına, faizsiz bankaların ürün ve hizmet yelpazelerini genişletmeleri ve faizsiz alanlarda yeni alanlar geliştirmeleri gerekmektedir. Katılım bankalarının reel sektöre finansal destek sağlamaları, faizle ilgili işlemlerden kaçınmaları ve ekonomiye yarar sağlayacak şekilde âtıl fonları harekete geçirmeleri hususunda önemli bir rol oynamaktadır.

Katılım bankaları, etkileri ve kayıt dışı ekonominin önlenmesi açısından oldukça önemli kurumlardır. Bu nedenle sektöre daha fazla katılım bankasının dâhil olması ve müşterilere faizsiz finans konusunda daha fazla bilgilendirme yapılması gerekmektedir. Bu doğrultuda daha geniş kitlelere ulaşabilir ve kendi alanında yürüttüğü faaliyetlerde daha fazla söz sahibi olabilecektir. Katılım bankacılığının, faiz hassasiyeti nedeniyle bankacılık sektöründen kaçınan müşterilerin âtıl durumda bulunan fonlarının ülke ekonomisine kazandırılmasının daha fazla vurgulanması, kesinlikle farklı bir anlayışla çalıştığını gözler önüne sermektedir. Bu durumda, fonların ekonomiye kazandırılması mümkün olabilir.

Katılım bankalarının gelişimi içerisinde yerli sermaye kaynakları çok önemli bir yere sahiptir. Kamu fonlu katılım bankalar da halktan aldıkları gücü koruyarak bu süreçte önemli rol oynuyorlar. Türkiye'de kamu destekli katılım bankaları haricinde olan başka katılım bankalarının birçoğu yabancı sermayeye dayalıdır. Bu duruma Türkiye özelinde baktığımızda ise katılım bankacılığının gelişimine yönelik sorunlar teşkil ettiğini görebiliriz. Bu sorunların önüne geçip katılım bankacılığını ileri seviye taşımak için birtakım önlemler alınabilir. Örneğin; yerli sermayenin artması, kalkınma sürecinin daha etkin yürütülmesine olanak sağlar. Ülkemiz sistemi içerisinde katılım bankacılığın gelişmesi, yeni katılım bankalarının bankacılık sektörüne girmesini, mevcut olan katılım bankaların sermayelerini artırmasını, müşterilere ulaşmak için geleneksel bankalarla iş birliği içerisinde olmasını gerektirmektedir. Bu faktörlere odaklanılarak yapılan veya yapılacak olan projelerin hayata geçirilmesi Türk katılım bankalarının daha da gelişmesini mümkün kılabileceği görülmektedir.

SONUÇ

Bankacılık faaliyetlerin ekonomik hayatın vazgeçilmez temel noktalarından biri haline gelmiştir. Dünyanın her yerinde parası olan ve finansal iş yapan insanlar, yatırımlarını güvence altına tutmak amacıyla bankalara ihtiyaç duyuyor. Yatırımcıların tasarruflarını bankalar aracılığıyla güvence altında tutması işletmeler için daha erişilebilir hale geldi ve ticari faaliyetlerde hareketlenmeler başlamıştır. 1950'li yıllardan itibaren başta İslam ülkeleri olmak üzere dünyanın diğer birçok ülkesi de geleneksel bankalardan farklı olabilen ve İslam hukukuna göre çalışan yeni sistemlerle çalışmaya başladıkları görülmüştür.

Son yıllarda daha büyük bir kitleye hitap eden finans kuruluşları, İslam ülkeleri dışındaki diğer ülkelerde de büyüyen bir sektör haline gelmiştir. Bu finans kuruluşları içerisinde katılım bankaları oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu anlamda katılım bankaları; birçok nedenden dolayı ekonomik döngüde yer bulamayan pasif fonları faizsiz bankacılık ilkeleri çerçevesinde ekonomiyi erişime açarak geleneksel bankalara alternatif yaratarak geleneksel finans sektörüne farklı boyut katmışlardır. Katılım bankaları ekonomik alandaki gelir dağılımı dengelemek, özel sektör içerisindeki kaynakları arttırmak, iş sektörüne daha fazla istihdam sağlamak gibi önemli amaçlara da bünyesinde yer vermektedir.

Katılım bankalarının ortaya çıkmasında dini, ekonomik, sosyal ve politik alanlardaki nedenler etkili olmuştur. Özellikle İslam anlayışında ve İslam'ın getirdiği kurallar çerçevesinde faizin yasaklanmış olması katılım bankacılığının ortaya çıkmasında en önemli sebep olarak bilinir. İslam'da ekonomik faaliyetlerin belli kuralları vardır. Bu düzenlemelere uymak, ticari faaliyette bulunanlar ve yatırım yapmak isteyenler için dini ve ahlaki bir yükümlülük içerir. Bu yükümlülüklerden en önemlisi faiz yasağıdır. Katılım bankacılığı da İslam'ın getirdiği bu esası dikkate alarak kurulan bir bankacılık sistemidir. Katılım fonları İslami finans ilkeleri dikkate alınarak hayata geçirilmektedir ve faizi kesin olarak reddetmektedir. Kâr ve faiz arasındaki en belirgin fark; kârda, kâr payı vadenin sonunda belirlenirken, faizde kâr payı vade başında belirlenmektedir. Kâr payı, nakdi bir kredinin karşılığı olmamaktadır. Kesinlikle ya mal ya da hizmet alım satımının gerçekleşmiş olması gerekmektedir. Dolayısıyla bir ortaklık anlaşması söz

konusudur. Faiz de ise bankalar çeşitli kaynaklardan toplamış olduğu gelirlerle müşteriye kredi faiz verirler. Faizin olabilmesi için kesinlikle bankalar bir borç ilişkisi kurarlar.

Katılım bankacılığı kâr ve zarara katılma anlamında bir yol izleyerek ticari ve ortaklık faaliyetleri yürütmektedir. Bu bankalar özel cari hesaplar, katılma hesapları ve altın hesapları araçlarıyla birlikte müşterilerinden ve yatırımcılarından fon toplarlar. Fon toplama iki temel yöntem üzerinden çalışır. Bunlar fonun nasıl toplandığı ve fonun nasıl kullanılacağı üzerine kuruludur. Fon toplama usulleri arasında cari hesap ve katılma hesabı yer alır. Ayrıca katılım bankaları bu fonları kullandırırken uyguladığı yöntemler vardır. Bunlar; murabaha, salem, teverruk, istisna, mudaraba, icare, finansal kiralama, müşaraka, kar-ı hasen, sukuk yer almaktadır. Katılım bankalarında en çok tercih edilen fon kullandırma yöntemi olarak murabaha karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye’de faizsiz bankacılık sistemiyle kurulan ilk bankalara Özel Finans Kurumları adı verilmiştir. Bu isim 2005 yılında Katılım Bankası ismiyle değiştirildi. Bu tarihten itibaren faizsiz bankacılık sistemine Katılım Bankacılığı denilmiştir. Türkiye’de faizsiz bankacılık sistemiyle kurulan 6 tane Katılım bankası ve 2 dijital katılım bankası vardır. Bu bankalar; Albaraka Türk (1984), Kuveyt Türk (1988), Türkiye Finans (2005), Ziraat Katılım (2014), Vakıf Katılım (2015) ve Emlak Katılım (2018) ismiyle faaliyetlerini sürdürmektedir (TKBB, Türkiye Katılım Bankaları Birliği. “Tarihçe”. 20 Ekim 2022). Bu bankaların yanında sıra ülkemizde kullanılan iki tanede dijital katılım bankacılık sistemi de mevcuttur. Dijital katılım bankaları şunlardır: Hayat Finans Katılım Bankası ve T.O.M Bank’tır.

Katılım bankacılığının sağladığı bazı avantaj ve dezavantajlar da vardır. Katılım bankalarının sağladığı avantajlar içerisinde; Türkiye’ye finansal akışlar, milli geliri ve finansal kaynakları açısından ülke ekonomisine derinlik sağlamaktadır, birçok petrol kaynağına sahip ülkeler arasındaki ekonomik ilişkileri ve ticaretin karşılıklı olmasını sağlamaktadır, toplanan fonların tamamı reel sektöre aktarılır. Piyasada kayıt dışı işlemlerin önüne geçme olanağına sağlamaktadır, küçük ve orta ölçekli işletmelerin kritik dönemlerde krizden korunması sağlanarak ortaya çıkabilecek riski en küçük seviyeye indirgemiş olmaktadır. Yaptıkları işlemlerde herhangi bir belirsizlik halinde ortaya çıkabilecek sorunun önüne geçerek engellenmesine olanak sağlar. Katılım bankaları

İslami bankacılık ilkelerine göre faaliyet gösterirler ve faizli işlemlerde bulunmadıklarından dolayı birçok kesimi kendisine çektiği sağladığı avantajlar olarak ifade edilir. Bunun yanında katılım bankacılığının dezavantajlarının olduğu da yapılan araştırmalar da belirlenmiştir. Bu dezavantajlar arasında şunları sayabiliriz; Müşterilere faizli kredi veremedikleri için bazı kesimler bu bankaları tercih etmezler. Bu nedenle katılım bankaları müşterilerden, diğer bankaların müşterileriyle paylaştıklarından daha az ücret alabilmektedirler. Bazı işlemlerde müşteriler kâr elde açısından katılım bankalarını dezavantajlı olarak görebilmektedir. Yapılan işlemlerde risk faktörünün olması da bu dezavantajlar arasında bulunmaktadır.

Katılım bankalarının geleceği hakkında olumlu birçok yorum yapılabilir. Katılım bankaları git gide büyüyen bankacılık hizmetleriyle, ürün yelpazesini genişletmeye yönelik çalışmalarıyla, müşteri deneyimlerini iyileştirmeye yönelik faaliyetleriyle ve daha çok kesime hitap etmesiyle başarılı bir profile ulaşmayı amaçlamaktadır. Sürdürülebilirlik ve dijitalleşmeyle bu başarıyı büyütme hedeflerinin olduğu sonucuna da ulaşılabilir.

Katılım bankacılık sistemi yani faizsiz bankacılık oldukça önemli bir deneyimdir. Kuruluşundan bu yana ekonomiye sağladığı katkı dikkate alındığında gelişmesinin hız kesmeden ve artarak devam edeceği söylenebilir. Katılım bankalarının bu büyümeyi sürdürebilmesi ve daha etkin olarak yol kat edebilmesi için şube sayısını genişletmesi, çalışan sayısını arttırması, hizmet yelpazesini çeşitlendirmesinin gerekliliği söylenebilecek öneriler arasındadır.

KAYNAKÇA

- Abitter Özülucan - Fevzi Serkan Özdemir. *Katılım Bankacılığı Muhasebe Organizasyonu, uygulamalar ve Finansal Tablolar Bağımsız Denetim* (İstanbul: Türkmen Kitap Evi, 2010), 25
- Akın, Cihangir (1986): *Faizsiz Bankacılık ve Kalkınma*, İstanbul: Kayıhan Yayınları.
- Akten Çürük, Suna (2013). İslami Finansın Türkiye'deki Gelişimi, Mevcut Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Doktora Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- AKTEPE, İ.Emin. (2010). *İslam Hukuku Çerçevesinde Finansman Ve Bankacılık*.
- Albaraka Türk Katılım Bankası, (Albaraka Türk), “*Albaraka'yı Tanıyın*” (08 Ocak 2023)
- Albaraka Türk, *Katılım Bankacılığı Sistemi Nedir?* Albaraka Türk Tanıtım Broşürü, Albaraka Türk Yayınları, İstanbul.
- Albayrak, A. ve Özsoy, M. Ş. (2019), *Yaşayan ve Gelişen Katılım Bankacılığı*, Editör: Şakir Görmüş, Ahmet Albayrak ve Aydın Yabanlı, TKBB Yayınları, Bölüm adı: Katılım Bankacılığı Ekosistemi: Paydaşlar, Kurumlar ve Piyasalar.
- Alkış, A. (2018). *İslam Hukukunda Katılım Bankacılığı Fon Toplama Ve Kullandırma Yöntemleri*. Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 2(3), 120-133.
- Apaydın, H. A. (2016). “*Kars*”. İslam Ansiklopedisi. İstanbul. Türkiye Diyanet Vakfı.
- Apaydın, H. Y. “*KARS*”. TDV İslâm Ansiklopedisi. <https://islamansiklopedisi.org.tr/kars>. (Erişim Tarihi: 10.07.2024).
- Aybegüm Bilir. *Katılım Bankalarında Müşteri Memnuniyetinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma* (Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 10.
- AYRIÇAY, Y. ADA, Ş. ve KAYA, A. (2013). KATILIM BANKACILIĞININ GELİŞİMİNİN ÖNÜNDEKİ ENGELLER: BİR ALAN ARAŞTIRMASI, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 3 (1), s. 119- 137.

Bankacılık ve Finans Dergisi, Sayı 21. Alkım Yayıncılık, (Kasım-Aralık).

BAŞGÜMÜŞ Abbas, “Özel Finans Kurumlarının Sermaye Piyasası İçindeki Yeri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1997, s. 20.

Baykara, H.V. (2012). *Katılım Bankalarında Etkinlik ve Verimlilik Analizi*, Doktora Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.

Beroğlu, Hakan (2002): *Nakit Yönetimi Özel Finans Kurumları Açısından Teorik ve Uygulamalı Bir Yaklaşım*, İstanbul, s.19.

Bildirici Çalık, Esra (2016): “*Geleneksel Bankalar ile Katılım Bankalarının Finansal Performanslarının Basel III Kriterleri Açısından Kıyaslanması*”, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim dalı, Van.

Budur, Erdem (2003): “*Türkiye’de Özel Finans Kurumlarının Yeniden Yapılandırılması*”, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Bulut, İ, Er, B. (2012) “*Katılım Finansmanı, Katılım Bankacılığı ve Girişim Sermayesi*”, TKBB.

Büyükdeniz A. (2000) “*Faizsiz Finans Kurumlarının Mali Sistem İçindeki Yeri ve Çalışma Prensipleri*” , Türkiye’de Faizsiz Finans Kurumlarının Kuruluş Serüveni, Albaraka Türk Yayınları: 17

Canbaz, M. F. & Erden, A. (2020). KATILIM BANKALARINDA MUDAREBE FİNANSMANINI ENGELLEYEN FAKTÖRLER. Finans Ekonomi Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 5(4), 646-658. <https://doi.org/10.29106/fesa.795368>

Canbaz, Muhammet Fatih (2013). Katılım Bankacılığının Türk Bankacılık Sistemindeki Yeri, Çalışma Şekli, Enstrümanları ve Performans Analizi. Yüksek Lisans Tezi. Kırklareli: Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Cinbaş, K. Z. (2018). *Katılım Bankacılığında Fon Toplama ve Fon Kullanırma Yöntemleri*. (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

- Çeker, O. (2014). İslam Hukukunda Akidler. Tekin Kitabe yayınları.
- Çemberlitaş, İ. & Erkuş, H. (2021). *Bir fon kullandırma yöntemi olarak teverruk modeli: AAOIFI ve UFRS'ye göre muhasebeleştirilme esasları*. Ekin Yayınevi.
- Çemberlitaş, İ. & Güngör Karyağdı, N. (2022). KATILIM BANKALARININ TEVERRUK FİNANSMAN YÖNTEMİNİ KULLANDIRMALARI ÜZERİNE NİTEL BİR ARAŞTIRMA. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(24), 364-382. <https://doi.org/10.29029/busbed.1116570>
- DIAW, A. (2015). The Global Financial Crisis and Islamic Finance: A Review of Selected Literature, *Journal of Islamic Accounting and Business Research*, 6(1), 94 106.
- Dikkaya, M. ve Kutval Y. (2014) “*Katılım Bankacılığı*” Savaş Yayınevi.
- Dikkaya, Mehmet, Kutval, Yunus, *Katılım Bankacılığı Türkiye Örneği*, Savaş Yayınevi, Ankara, 2014.
- Doğan, S. (2008). *Katılım Bankaları ve Ekonomiye Etkileri: Türkiye Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Kahramanmaraş
- Döndüren H. (1996). “İslam Ekonomisinde Sermaye Birikimi ve Kullanılma Yöntemleri”, *İLAM Araştırma Dergisi*, Cilt:1, Sayı: 2
- EĞİLMEZ, M. (2008). *Küresel Finans Krizi: Piyasa Sisteminin Eleştirisi*. Remzi Kitabevi, 16. Basım, İstanbul.
- EKB, Emlak Katılım Bankası. “Hakkımızda”. 12 Ocak <https://www.emlakkatilim.com.tr/tr/yatirimci-iliskileri/hakkimizda/tarihce> 2023.
- EKREM Nazım, *Değişen Çevre Koşulları ve Özel Finans Kurumları: Yeni Tercihler ve Stratejik Öncelikler*, Türkiye’de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama, Albaraka Türk Yayınları, İstanbul, 2000.
- ERDOĞAN, M. *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü*, Rağbet Yayınları, İstanbul, 1998, s.335

- Ersan, Ö. (2007). Katılım Bankalarının Finansal Etkinliği ve Mevduat Bankaları ile Rekabet Edebilirliği (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Eskici, M. (2007). *Türkiye’de Katılım Bankacılığı Uygulaması ve Katılım Bankalarının Müşteri Özellikleri*. Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Isparta.
- Eskici, Mustafa Mürsel (2008): *Türkiye’de Katılım Bankacılığı Uygulaması ve Katılım Bankalarının Müşteri Özellikleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Isparta, s.59.
- Fidancı, Hacı Abuzer. (2011). *Katılım Bankalarının Türkiye’deki Gelişimi Ve Katılım Bankalarında Müşteri Memnuniyeti Üzerine Bir Araştırma*. Kahramanmaraş: Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Hacı Abuzer Fidancı. (2011). *Katılım Bankalarının Türkiye’deki gelişimi ve Katılım bankalarında müşteri memnuniyeti üzerine bir araştırma* (Kahramanmaraş: Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü), 26.
- Hasan, M. & Dridi, J. (2010). The Effects of the Global Crisis on Islamic and Conventional Banks: A Comparative Study, IMF Working Papers, 10(201), 1-46. <https://www.tkbb.org.tr/mukayeseli-tablolar>, Erişim; 10.07.2024.
- Haşim Bağcı. (2013). *Ticari Bankalar İle Katılım Bankalarının Kârlılık Performanslarının Topsis Yöntemi İle Karşılaştırılması* (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi), 46.
- HAZIROĞLU Temel, Katılım Bankacılığı Tarihçesi, Bereket Dergisi, S.20, Yaz-2006, s.4, (Çevrimiçi), <http://www.tkbb.org.tr/>, 10.07.2024
- HFB, Hayat Finans Katılım Bankası. “ Hakkımızda” . <https://www.hayatfinans.com.tr/hakkimizda>
- HFB, Hayat Finans Katılım Bankası. “Vizyon, Misyon ve Değerlerimiz”.<https://www.hayatfinans.com.tr/vizyon-misyon-ve-degerlerimiz#v1>

- Kalaycı, İ., (2013) ‘‘Katılım Bankacılığı Mali Kesimde Nasıl Bir Seçenek’’ , İnönü Üniversitesi Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, C:9, S:19, ss.65-66
- Kamdari, A., Yusoff, R., ve Malik, S., A., (2016), ‘‘The Contract Of Bay-Al-Salam And Bay-Al-Istisna In Islamic Commercial Law: A Comparative And Analysis For Waqf’’, In Fuadah & Asma (Eds.). Proceedings of The Mukhtar Waqf IQLIMI III 2016 (IQLIMI2016). Presented at the Ban Nua Mosque, Songkla, Thailand, 13-14 October 2016, Published in Malaysia by : Pusat Pembangunan Pembiayaan Wakaf (PPPW), Universiti Sains Islam Malaysia (USIM).
- KARA, M. (2006). *Katılım Bankalarında Personel Eğitimi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi
- Kısacık, H. (2021). *Tevrük Ve Muhasebe Süreci*. Journal of Emerging Economies and Policy, 6(SI), 52-62.
- KTKB, Kuveyt Türk Katılım Bankası. ‘‘Hakkımızda’’. 10 Ocak 2023. <https://www.kuveytturk.com.tr/hakkimizda>
- Mehmet Takan & Melek Acar Boyacıoğlu, Bankacılık Teori, Uygulama ve Yöntemi (Ankara: Nobel Kitapevi, 2022), 17
- Mohammad Uzair, An Outline of Interestless Banking, Raihan Publications, 1955, s.15.
- Rıdvan Ok ve Abdulkadir Atar, ‘‘Türkiye’de İslam Ekonomisi ve Finansı Alanında Yapılmış Akademik Çalışmalar İle Katılım Bankalarının Gelişimi Arasındaki İlişki’’, Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2019, c.4, sy.4, s.505.
- Odabaşı, Mehmet (2010): *Faizsiz Bankacılık İlkeleri ve Katılım Bankacılığı*, İstanbul: TKBB Yayınları, s.27.
- Ö Özsoy, Şerafettin (2012): *Sağlam Bankacılık Modeli ile Katılım Bankacılığına Giriş*, s.174
- Özbay, Faruk(2014): *Katılım Bankacılığı ve Türkiye’deki Uygulamaları*, Yüksek Lisans Bitirme Projesi, Gediz Üniversitesi.

- Özcan, M. E. ve Hazıroğlu, T. (2000). “Bankacılıkta Yeni Bir Boyut: Katılım Bankacılığı”. *Bereket Dergisi*, Yıl: 3, Sayı: 9, Uygulamaları, Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde
- Özkan, H. (2014) *Katılım Bankacılığının Klasik Bankalarla Karşılaştırılması ve Muhasebe U*
- ÖZSOY M. Ş. ve SAYAR Y. (Eds.) (2017). Kobi’ler İçin Adım Adım Katılım Bankacılığı, TKBB Yayınları.
- ÖZSOY, İ. (2012), Türkiye’de Katılım Bankacılığı, <http://www.tkbb.org.tr>
- Özsoy, İ. (2013), “Katılım Bankacılığı Nedir, Ne Değildir” Yeni Ümit Dergisi, Temmuz, ss.10-11.
- Özsoy, M. Ş. Sayar, Y. (2021). *Kobiler İçin Adım Adım Katılım Bankacılığı*, TKBB Yayınları, No:7, <http://www.tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/kobiler-baski.pdf>, (Erişim Tarihi: 10.07.2024)
- Özulucan, Abitter, Özdemir, Fevzi Serkan, *Katılım Bankacılığı Muhasebe Organizasyonu, Uygulamalar, Finansal Tablolar & Bağımsız Denetim*, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2010.
- Parasız, İlker (2000), Para, Banka ve Finansal Piyasalar, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa
- Polat, A. (2012). Katılım Bankacılığı: Dünya Uygulamalarına İlişkin Sorunlar - Fırsatlar; Türkiye İçin Projeksiyonlar. TKBB Yayınları (Ed.), Finansal Yenilik ve Açılımları İle Katılım Bankacılığı, (s. 84- 95). İstanbul.
- RESMÎ GAZETE, 30.06.2005, sayı:25861.
- Serahsî, M. b. (2009). el-Mebsût (Cilt 22). Beyrut: Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye
- Sümer, G, Onan, F. (2016). Dünyada Faizsiz Bankacılığın Doğuşu, Türkiye’deki Katılım Bankacılığının Gelişme Süreci ve Konvansiyonel Bankacılıktan Farkları. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 17(3): 296–308.
- Şahin, Ekrem (2007). *Türkiye’de Düünden Bugüne Katılım Bankaları*, Yayımlanmış Lisans Tezi, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, İstanbul.

- Şakir Görmüş vd., Yaşayan ve Gelişen Katılım Bankacılığı (İstanbul TKBB Yayınları, 2021), 171
- ŞEN Sedef, “Türk Bankacılık Sistemi İçerisinde Katılım Bankacılığının Yapısal Analizi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011, s.42.
- Şenay Değer, “Türkiye’de İslam Bankacılığı – Özel Finans Kurumları, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1991, s.10, 11
- Tabakoğlu, A. (2011). Para ve Finansman. Ensar Neşriyat (ed.), İslami İlimlerde Metodoloji - II İslam Hukuku Açısından Tarihten Günümüze Kredi ve Finans Yöntemleri, (s. 142-164). İstanbul.
- Tarkan & Acar Boyacıoğlu: s.4; Parasız, İlker (2000): *Para Banka ve Finansal Piyasalar*, İstanbul: Ezgi Yayınevi, 7.Basım, s.109.
- Tekinalp, Ü. (2009). Ünal Tekinalp’in Banka Hukukunun Esasları. İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- TFKB, Türkiye Finans Katılım Bankası. “Hakkımızda”. 10 Ocak 2023. <https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/hakkimizda/Sayfalar/reklamlarimiz.aspx>
- TKBB internet sitesi <https://tkbb.org.tr/veripetegi-detay/10>
- TKBB internet sitesi. www.tkbb.org.tr. 23.11.2015.
- TKBB, (2015), Katılım Bankaları 2015, İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayınları.
- TKBB, (2021), 2021-2025 Katılım Bankacılığı Strateji Güncelleme Raporu, İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayınları.
- TKBB, (2021), Türk Finans Sisteminde Katılım Bankacılığı, İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayınları.
- TKBB, “Veri peteği, şube bilgileri”
- TKBB, Türkiye Katılım Bankaları Birliği. “Tarihçe”. 20 Ekim 2022. <https://tkbb.org.tr/sayfa/detay/hakkimizda/tarihce-856934>

- TKBB, Türkiye Katılım Bankaları Birliği. “Tarihçe”. 20 Ekim 2022.
<https://tkbb.org.tr/sayfa/detay/hakkimizda/tarihce-856934>
- TKBB, Türkiye Katılım Bankaları Birliği. “Veri Peteği”. 28 Aralık 2022.
<https://veripetegi.tkbb.org.tr/?tr>
- TORAMAN, C. AATA, H.A. & BUĞAN M.F. (2015). Mevduat ve Katılım Bankalarının Karşılaştırmalı Performans Analizi, C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 16(12), 301-310.
- Tosun, M. (2000), Türkiye’de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama, Editör: B. Cemal Rodoplu, Albaraka Türk Yayınları, İstanbul, Bölüm adı: Türk Mali Sisteminde Özel Finans Kurumları Deneyimi ve ÖFK’lerin Türk Banka Sistemi İçindeki Yeri.
- Tosun, M. (2000). Türk Mali Sisteminde Özel Finans Kurumları Deneyimi ve ÖFK’lerin Türk Banka Sistemi İçindeki Yeri. B.Cemal Rodoplu, Türkiye’de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama. Albaraka Türk Yayınları, İstanbul.
- TUNÇ, H. (2010). Katılım Bankacılığı Felsefesi, Teorisi ve Türkiye Uygulaması, İstanbul: Nesil Yayınları.
- Tunç, S. (2010) Katılım Bankacılığı Felsefesi Teorisi ve Türkiye’deki Uygulamaları. Nesil Yayınları, İstanbul.
- Türkiye Diyanet Vakfı (TDV) İslam Ansiklopedisi (2016),
<https://islamansiklopedisi.org.tr/murabaha> (Erişim: 10.07.2024).
- Türkiye Finansı (2013), Katılım Bankalarının Sürekli Kâr Dağıtımlarındaki Faktörler Nelerdir?,http://www.turkiyefinans.com.tr/tr/hakkimizda/faizsiz_sistem_hakkinda.aspx , (01.11.2013).
- Türkiye Katılım Bankaları Birliği, (2010). *Katılım Bankacılığı Nedir? Nasıl Çalışır?* İstanbul: TKBB Yayınları.
- Ustaoglu, Didar(2014): *Türkiye’de Katılım Bankacılığı Sektördeki Yeri ve Önemi*, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim dalı, Aydın.

Uyan, U. (2011). Katılım Bankacılığında Yeni Ürünler ve Uygulama Alanları. İKDER (Ed.), Sabahattin Zaim İslam ve Ekonomi Sempozyumu 4. Faizsiz Bankacılık ve Günümüz Uygulamaları Tebliğler Kitabı, (s. 81-83). İstanbul.

VKB, Vakıf Katılım Bankası. “Hakkımızda”. 12 Ocak 2022
<https://www.vakifkatilim.com.tr/tr/hakkimizda>

YAHŞİ, Fahrettin. (2001), “Özel Finans Kurumlarının Mevzuat Serüveni”, Active

Yılmaz, O.N. (2010). Faizsiz Bankacılık İlkeleri ve Katılım Bankacılığı. TKBB, İstanbul.

ZKB, Ziraat Katılım Bankası. “Hakkımızda Bizi Tanıyın”. 10 Ocak 2023.
<https://www.ziraatkatilim.com.tr/bizi-taniyin>